

● **Mitt tips** | 22 Vannlig forskning på tvers av trinn ● **Reportasje** | 24 Kaoskontroll i klassen
● **Reportasje** | 30 Sprek 60-åring til salgs ● **Fotoreportasje** | 34 Leseglede for beduinjenter

UTDANNING

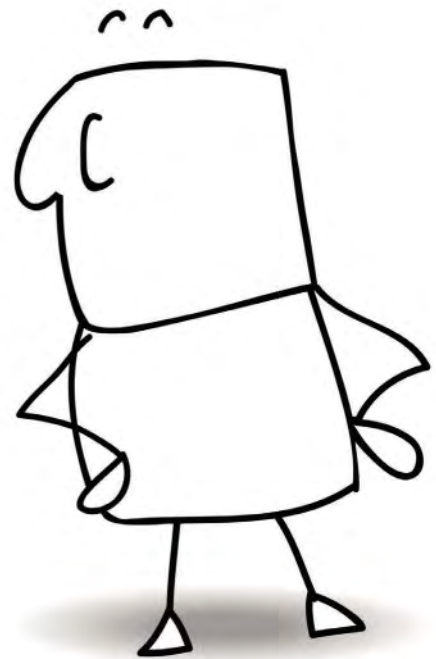
12

23. JUNI 2017

utdanningsnytt.no

Når
diagnosen
er en
fordel

Redaksjonen

Knut Hovland
Ansvarlig redaktør
kh@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollebæk
Sjef for nett, desk og layout
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad (perm.)
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Hans Skjong
Journalist
hs@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Tore Magne Gundersen
Presentasjonsjournalist
tmg@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Bokansvarlig/korrekturleser
sj@utdanningsnytt.no

Synnøve Maaø
Markedssjef
sm@utdanningsnytt.no

Randi Skaugrud
Markedskonsulent
rs@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

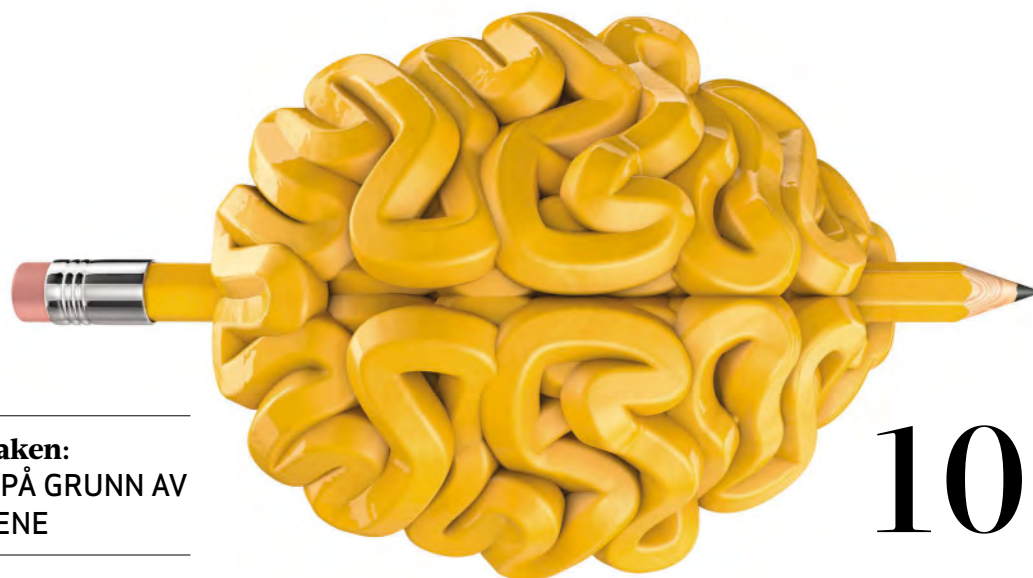
Linda Sjødal
Markedskonsulent
ls@utdanningsnytt.no

12

23. JUNI 2017

utdanningsnytt.no

Innhold

10

● Hovedsaken: SUKSESS PÅ GRUNN AV DIAGNOSENE

Dysleksi, ADHD og Aspergers syndrom er ikke nødvendigvis bare til bry i arbeidslivet. Det viser historiene til Johan Brand, Rune Hammerstad og Gro Dahle.

ILL. GRANDEDUC/ISTOCKPHOTO

● Gylne augeblikk 39

Jenny Gjendem frå Mobarn Cecilienfryd barnehage fortel lesarane korleis ein kan vere ein «vosken» i barnas leik.

Innhold

Aktuelt	4	Gylne augeblikk	39
Aktuelt navn	9	Sommerkryssord	40
Hovedsaken	10	Glimt	41
Kort og godt	20	Aktuell bok	42
Ut i verden	21	Innspill	44
Mitt tips	22	Debatt	50
Reportasje	24	Kronikk	56
Aktuelt	28	Kurs	60
Reportasje	30	Lov og rett	63
Fotoreportasje	34	Fra forbundet	64
Friminutt	38		

FOTO LISE BROGETH

● Mitt tips

Ved Brundalen skole i Trondheim forsker andre- og femteklassinger på sånt som svømmer og kravler i ferskvann og saltvann.

Utdanning på nettet

I Utdannings nettutgave finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som eblad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

Reportasje

Norges aller første leirskole er 60 år i år, men nå skal Den norske fjellskolen på Høvringen selges.

Fotoreportasje

I fjor høst konstaterte den nye rektoren Tahany Al Salameen at mellom 75 og 80 prosent av de 22 elevene ved skolen i beduinlandsbyen Um Sayhoon i Jordan var å regne som analfabeter. Nå satser skolen ekstra for å lære elevene alfabetets gleder.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Besøksadresse

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Postadresse

Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo

e-postadresse

redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2016: 163.911
issn: 1502-9778

Design

Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk:

Sörmlands Printing Solution
www.sormlandsprinting.se

Abonnementsservice

Medlemmer av Utdanningsforbundet melder adresseforandringer til medlemsregisteret. E-postadresse: medlem@utdanningsforbundet.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen. PFUs adresse er Rådhusgt. 17, Pb 46 Sentrum, 0101 Oslo Telefon 22 40 50 40.

Forsidebildet

En diagnose må ikke være et problem livet ut. – Man må finne styrken i sine skavanker og gjøre aktive valg, sier Johan Brand, gründer og dyslektiker.

Illustrasjon: Tintin75/Istockphoto

Leder Steffen Handal

1. nestleder Terje Skyvulstad

2. nestleder Hege Valås

Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad

Leder

Knut Hovland | Ansvarlig redaktør

Viktige priser og heder til Utdanning

Utdanning er kåret til «Årets fagblad» av juryen for Fagpresseprisene, med juryleder Kjersti Løken Stavrum i spissen. Det er over 200 fagmedier i Norge, og konkurransen om å få den gjeveste prisen er tøff, hvert eneste år. I fjor stakk Sykepleien av med hovedprisen, og medier som Kommunal Rapport, Teknisk Ukeblad, Politiforum og Forskning.no er ofte med i kampen om de ulike fagpresseprisene. Nivået i fagpressen er blitt bedre og bedre de senere årene, ikke minst fordi det satses på grundig, gravende og uavhengig journalistikk.

Da prisen ble delt ut torsdag 1. juni, sa juryleder Kjersti Løken Stavrum at de hadde hatt Utdanning på radaren en god stund. – Vårt samfunn, som trenger mer journalistikk enn det vi har i dag, vil ha godt av at fagpressen gjør seg gjeldende ut over sine egne rekker. Det gjør dette mediet, sa Stavrum. Hun vektla også at Utdanning tiltrekker seg dyktige og ambisiøse journalister som ønsker å gjøre målgruppen klokere. Utdanning fikk også hovedprisen i 2004, Graveprisen i 2013 (Jørgen Jelstad og Sonja Holterman) og Journalistprisen i 2016 (Kari Oliv Vedvik). I tillegg har vi fått hederlig omtale for Utdanningsnytt.no både i år, i 2010 og i 2008. Besøket på nettet er nå rekordstort.

En av de dyktige og ambisiøse journalistene hos oss, er Sonja Holterman. Hun fikk Fagpressens gravepris for sin store temasak om overgrep i skole og barnehage. Holterman arbeidet med saken i godt over et år før vi publiserte den i desember i fjor. Da saken ble kjent, fikk den raskt stor oppmerksomhet i andre medier. Mange ble både overrasket og sjokkert over at så mange ansatte i skole og barnehage hadde blitt tiltalt og dømt for overgrep bare de siste fem årene. I begrunnelsen fra juryen het det blant annet: «Holterman gikk mange runder for å få viktige kilder i tale, kilder som enten kan kritiseres for sin rolle i saken eller som selv er utsatt for overgrep. Journalistens tålmodighet og respektfulle tilnærming har fått folk i tale som man ikke skulle ha trodd ville bidra. Blant annet overgriperen selv.»

Vi har fått mange gratulasjoner og hyggelige hilsener fra både pressekolleger og fra tillitsvalgte og ansatte i Utdanningsforbundet. Vi setter stor pris på alle de hyggelige ordene og for den frie og uavhengige plassen vi har som fagbladredaksjon i forbundet. De gode rammene vi har for å gjøre et godt arbeid, setter vi stor pris på, og vi lover å fortsette i det samme sporet i årene som kommer.

Dette er den siste utgaven av Utdanning før sommerferien. Vi ønsker alle våre lesere og forbindelser en riktig god sommer!

Knut Hovland

Lærerutdanning

– For svak satsing på praksis

Regjeringen har lansert en ny strategi for å få skoler og barnehager til å samarbeide tettere med lærerutdanningene. Utdanningsforbundet mener strategien er for svak når det gjelder praksis.

TEKST Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

– Mye er bra, men strategiplanen er for svak når det gjelder praksisopplæringen som gis til lærerstuderenter i de vanlige praksisskolene, sier Bjørn Christian Nilsen, sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet.

Han mener dessuten at strategiplanen er for lite offensiv når det gjelder rekruttering av lærerutdannere og barnehagelærerutdannere med erfaring fra praksisfeltet.

– Dersom en lektor i skolen skulle ønske å jobbe i lærerutdanningen, må han eller hun belage seg på en solid nedgang i lønn. Det virker ikke rekrutterende. Ett problem kan være at Kunnskapsdepartementet har det faglige ansvaret, mens forhandlingsansvaret ligger hos Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Men regjeringen har totalansvaret. Dersom de vil prioritere lærerutdanningene, har de anledning til det, sier Nilsen.

– Hva er det beste med strategiplanen?

– I Utdanningsforbundet er vi enige i store deler av

strategiplanen. Der jeg synes planen er særlig god, er i løftet om å satse mer på forskning med relevans for lærerutdanningene, for eksempel forskning på egen praksis, at det skal være tverrfaglig samarbeid mellom fagmiljøene og bedre oppfølging av nyutdannede lærere, sier Nilsen.

– I strategien nevnes ikke karakterkrav. Er det en svakhet?

– I Utdanningsforbundet er vi motstandere av regjeringens krav til karakteren 4 i matematikk for å komme inn på lærerutdanningene, sier Nilsen.

Han er derfor fornøyd med at strategien ikke sier noe eksplisitt om karakterkravene.

Leder i Pedagogstudentene, Silje Marie Bentzen, synes det er svært positivt at det skal opprettes forsterkede partnerskap for praksisopplæringen gjennom lærerutdanningsskoler og -barnehager.

– Men dette må ikke bli en hvilepute. Hele praksisfeltet må løftes for at kvaliteten på praksisopplæringen skal bedres, sier Bentzen.

Når det gjelder praksisopplæringen som gis til lærerstuderenter i de vanlige praksisskolene, må regjeringen satse bedre, mener Utdanningsforbundet.

ILL.FOTO BO MATHISEN

Fysisk aktivitet

Forslag om ekstra fysisk aktivitet i skolen fikk ikke flertall

● Med KrF og MDG på laget ville de rød-grønne gi regjeringen ordre om å finne ut hvordan skoledagen kan organiseres for å sikre en time fysisk aktivitet hver dag, men Venstre og regjeringspartiene sa nei. 12. juni gikk en samlet komité i stedet inn for å be regjeringen fremme en ny handlingsplan for fysisk aktivitet i skolen, barnehager, på arbeidsplasser, i eldreomsorgen og flere andre samfunnsområder. ©NTB

Ernæring

Fisk serveres sjelden i SFO på Sørlandet

● De største skolefritidsordningene (SFO) i kystbyene Grimstad, Kristiansand og Farsund serverer makaroni, pølser, pizza og kjøttboller. Noen SFO-er kjøpte ikke noe fisk i hele fjor, ifølge NRK. NRK har gått gjennom alle matkvitteringene fra 2016 for de største SFO-ene i de tre sørlandsbyene. ©NTB

Tillitsreform

Stortingsflertallet stemte nei

● SVs forslag om en tillitsreform i skolen ble nedstemt i Stortinget 14. juni. I forslaget ble regjeringen bedt om å utarbeide en reform som blant annet legger til rette for økt profesjonelt handlingsrom og bygger på tillit til lærerne.

Forslaget fikk støtte fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, men ble nedstemt av Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre. Regjeringspartiene mener forslagsstillerne slår inn åpne dører, og de peker blant annet på arbeidet som er i gang med å gjøre læreplanene mindre detaljerte.

Tidlig innsats

Anders Tyvand (KrF) er saksordfører for komiteens behandling av saken. Han mener det ikke bare hjelper å lovfeste plikten til tidlig innsats, man må også sørge for at det er nok lærere.

ARKIVFOTO NED ALLEY / NTB SCANPIX

Anders Tyvand:

– Lovfesting er ikke nok

Regjeringens forslag om lovfestet plikt for skolene til å gi intensiv opplæring til elever på 1. til 4. trinn, må følges opp med flere lærere, mener Anders Tyvand (KrF).

TEKST Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

14. juni debatterte Stortinget stortingsmelding 21 om tidlig innsats i skolen. Regjeringen vil lovfeste skolens plikt til å tilby intensiv opplæring i skriving, lesing og regning på 1.-4. trinn.

«Plikten skal ikke kreve sakkyndig vurdering, vedtak eller andre saksbehandlingsregler», skriver Kunnskapsdepartementet på sine hjemmesider. Det er skolene som skal avgjøre hvilke elever som trenger intensiv opplæring, og hvordan opplæringen best kan gjennomføres.

Anders Tyvand (KrF) er saksordfører for komiteens behandling av saken. Han mener det ikke bare hjelper å lovfeste plikten til tidlig innsats, man må også sørge for at det er nok lærere.

– Det må være en norm for lærertetthet som også gjelder på skolenivå, og

ikke bare 1.-4. trinn, men også 5.-10. trinn. Slik sørger vi for at ikke 5.-10. trinn blir tappet for ressurser, sier Tyvand til Utdanning.

Senterpartiets Anne Tinglestad Wøien lurer på hvorfor regjeringen vil lovfeste skolens plikt til å gi intensiv opplæring til elever på 1.-4. trinn, og ikke for hele grunnskolen.

– Jeg mener intensiv opplæring burde tilbys til elever gjennom hele grunnskoleløpet, og ikke bare 1-4. klasse, sier Wøien til Utdanning.

Vil ha normtall

KrF og SV vil ha et normtall på maks 15 elever per lærer i 1.-4. trinn, og maks 20 elever per lærer i snitt i 5.-10. trinn for alle skoler. Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil ha en norm for lærertetthet på minimum kommunenivå.

Høyres Henrik Asheim mener en norm for lærertetthet vil ta bort det lokale handlingsrommet.

– I praksis kan det bety at mange små skoler rundt om i landet i gåseøyne vil få for høy lærertetthet. Dette vil sannsynligvis medføre at med Aps forslag om lærertetthet på kommunenivå, så vil kommuner flytte lærere fra de høyere trinnene og ned til 1.-4. trinn. Vi mener skoler og kommuner må få bestemme selv hvordan de vil løse dette, sier Asheim til Utdanning.

Lovforslagene som nå sendes på høring, er en oppfølging av stortingsmeldingen «Lærelyst – Tidlig innsats og kvalitet i skolen». Høringsfristen er 20. september.

[> Les mer om saken på Utdanningsnytt.no/0614stm21](#)

MEST LEST:

- Ulik praktisering av fritaksregler for elever med dysleksi
- Skilsmissegrupper i skolen hjelper elever
- Jonas Gahr Støre vil ikke ha utbytteforbud i private barnehager
- Et nytt system i Fredrikstad skal hindre elever fra å falle fra skolen
- Regjeringen vil forby ansiktsdekkende plagg i alle utdanningsinstitusjoner
- Regjeringen vil lovfeste retten til intensiv opplæring til elever på 1. til 4. trinn

Gjekk du glipp av denne?

Korleis oppdage seksuelle overgrep

For å oppdage barn som vert utsett for seksuelle overgrep, lyt lærarar ha kunnskapar som gjer dei i stand til å sjå, skriv Britt Eva Heggheim og Kirsten Flaten 26. mai 2017.

Utdanningsnytt.no/0517oppdageovergrep

● **Politikk**

Vil forby ansiktsdekkende plagg i alle utdanningsinstitusjoner

Regjeringen mener ansiktsdekkende plagg hindrer god kommunikasjon og vil forby dem i alle utdanningsinstitusjoner.

TEKST Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

– Vi ønsker ikke ansiktsdekkende plagg i barnehager, skoler eller universiteter. Plaggene hindrer god kommunikasjon, som er avgjørende for å lære godt, sa kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) under en pressekonferanse i Kunnskapsdepartementet 12. juni.

Forslaget som regjeringen sender på høring, gjelder hele utdanningsløpet og vil gjelde både elever og ansatte.

– Forslaget hviler på at de aller, aller fleste i Norge mener det er bedre å kommunisere med noen du kan se ansiktet til. Den åpenheten er viktig i det norske samfunnet, sier Røe Isaksen til Utdanning.

Institusjonene skal selv håndheve forbudet. Å forby slike plagg har tidligere vært mulig lokalt.

– Kan muslimske kvinner tenkes å holde seg hjemme med et slikt forbud?

– Det kan være en risiko. Men flertallet muslimske kvinner verken dekker til ansiktet eller kunne tenke seg å gjøre det. Mange bruker heller ikke hijab. Et religionsforbud er dette ikke, sier Røe Isaksen.

Marianne Aasen (Ap) i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen på Stortinget håper lovforslaget er gjennomførbart, slik at god kommunikasjon i skolen oppnås.

– Hvorfor skal ikke forbudet gjelde i offentlige institusjoner?

– Jeg kjenner ikke til at dette har vært et problem

Regjeringen vil forby bruk av heldekkende ansiktsplagg i utdanningsinstitusjoner. Bildet er fra flyktingleiren Rafah på Gazastripen.

FOTO IBRAHEEM ABU MUSTAFA, REUTERS

i andre deler av offentlig sektor. Den debatten får man ta når den eventuelt kommer, sier Aasen.

– Forslaget handler om det Frp oppfatter som kvinneundertrykkende, og om det som bryter med det norske demokratiet, med åpenhet, likestilling og valgfrihet, sier innvandringsminister Per Sandberg (Frp) til Utdanning.

– **Må kunne se hverandre i ansiktet**

Utdanningsforbundet vil engasjere seg i høringen, skriver leder Steffen Handal i en e-post til Utdanning. Han legger til at det er bra at kunnskapsministeren tydeliggjør at departementet ønsker mange gode innspill, fordi forslaget har prinsipi-

elle og kompliserte juridiske sider.

– I undervisning må lærere og elever kunne se hverandre i ansiktet. Det er etter vårt syn en grunnleggende forutsetning for åpen og god kommunikasjon. Når regjeringen foreslår et nasjonalt forbud mot ansiktsdekkende plagg, vil debatten handle om sakens innhold og omfang er av en sånn karakter at et nasjonalt forbud er klokkeste framgangsmåte. Det er det delte meninger om, også blant lærere, elever og studenter, sier Handal.

– Må praktiseres likt

● Med regjeringens begrunnelse er forbudet i tråd med menneskerettighetene, sier Anine Kierulf, nytilsatt fagdirektør ved Nasjonal institusjon for menneskerettigheter, til NTB.

Kierulf understreker at loven må praktiseres likt overfor forskjellige ansiktsdekkende plagg. Men det er lov å gjøre begrunnede unntak, for eksempel for kirurger som må bruke ansiktsmaske.

Foreslår forbud også i offentlige institusjoner

● – Skal man forby heldekkende ansiktsplagg, kan man like godt forby det i alle offentlige institusjoner, mener Linda Noor, daglig leder i tenketanken Minotenk.

Norsk Studentorganisasjon ved leder Marianne K. Andenæs er uenig med regjeringen og etterlyser en faglig vurdering av hvorfor studenter ikke skal kunne kle seg slik de ønsker, ifølge VG.

– Lik rett til utdanning skal gjelde for alle, også de som tar personlige valg politikerne synes det er vanskelig å forstå eller ikke liker, sier hun.

● Skoleåret

– **Hovedpoenget er** at elevene skal få timetallet de har krav på, understreker kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen, her sammen med Maria og Isolde ved Edvard Munch videregående skole i Oslo da han mottok rapporten.

Ekspertgruppe vil ikke flytte eksamen til før 17. mai

En arbeidsgruppe vil ha en eksamensperiode på fem dager i videregående opplæring, og gruppen vil ikke ha eksamen før 17. mai.

TEKST OG FOTO Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

15. juni mottok kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) en rapport om mulige alternative organiseringer av skoleåret i videregående opplæring. Arbeidsgruppen foreslår i rapporten blant annet å kutte ned eksamensperioden fra ti til fem dager, slik at elevene får en ekstra uke med undervisning. Og gruppen anbefaler ikke å ha eksamen før 17. mai.

I rapporten viser arbeidsgruppen til at en «tidligere eksamensperiode vil gi kortere opplæringstid, og gjøre det vanskeligere å utnytte hele skoleåret».

Høsten 2016 kom en rapport fra forskningsinstituttet NIFU, som viste at mange elever ikke får det antall timer med opplæring som de har krav på. Eksamensperioden er den viktigste årsaken til at planlagte undervisningstimer faller bort.

Anne Hjermann har ledet utvalget. Hun er utdanningsdirektør hos Fylkesmannen i Hordaland. Hjermann sier at nettopp ved å forkorte eksamensperioden, åpner man for en hel uke mer til undervisning.

– Det kan være snakk om 30–35 undervisningstimer, og jeg vil tro at man kan komme ganske langt

bare med det, sier Hjermann til Utdanning.

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen sier det er for tidlig å si noe om forslagene, men mener alle er verdt å diskutere videre.

– De har tenkt godt og viktig, og de tar også et godt steg i riktig retning. Det blir av og til fremstilt som en diskusjon om at det er om å gjøre å angripe at elevene har et par koselige skoledager på slutten av skoleåret. Det er ikke poenget. Det handler om at elevene skal få timeantallet sitt, sier Isaksen til Utdanning.

● Omorganisering

Utdanningsdirektoratet slås sammen med Senter for IKT i utdanningen

– Til sammen 60 årsverk skal flyttes ut i landet fra Oslo, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen. Navnet på det nye direktoratet er ikke fastsatt.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

I januar i fjor overleverte et ekspertutvalg rapporten «Kunnskapssektoren sett utenfra» til kunnskapsministeren. På bakgrunn av den har en prosjektgruppe i Kunnskapsdepartementet jobbet tett sammen med sektoren for å foreslå en bedre organisering.

15. juni la kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen frem hvordan kunnskapssektoren skal organiseres i fremtiden.

Det nye utdanningsdirektoratet vil ha hovedkontor i Oslo, men vil også ha virksomhet i Tromsø, Hamar og Molde. Dette fører til at 20 årsverk flyttes ut av Oslo i løpet av fem år.

– Vi slår sammen Utdanningsdirektoratet og Senter for IKT i utdanningen for å styrke arbeidet med IKT i barnehager og skoler. Målet er å skape et nytt og sterkere direktorat for både utdanning og IKT.

Flere virksomheter må flytte ut av Oslo, blant andre Foreldreutvalget for barnehager (FUB) og Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG), som blir flyttet til Bø i Telemark. 10 årsverk blir derved flyttet fra Oslo til Bø.

Private barnehager

Jonas Gahr Støre sier nei til utbytteforbud

– I stedet for et forbud mot at private barnehageeiere får ta ut overskudd, har jeg mer tro på at myndighetene stiller krav til en kvalitet og standard i barnehagene som sikrer at pengene går til drift, sier Ap-leder Jonas Gahr Støre.

TEKST OG FOTO

Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Uttalelsen kom da Jonas Gahr Støre gjestet representantskapsmøtet i Utdanningsforbundet i Hurdal i Akershus 8. juni.

Da Anita Knapskog, leder i Utdanningsforbundet Hordaland, ville vite hva Arbeiderparti-lederen mener om private barnehager som betaler utbytte til eierne i stedet for å la pengene gå til drift, kom det klart fram at statsministerkandidaten ikke går inn for et utbytteforbud.

– I Hordaland har vi nettopp lagt bak oss en streik i barnehagekonsernet Akasia. Det som skjedde der, ser vi i Utdanningsforbundet på som en negativ utvikling. Dette var menighetsbarnehager som nå er overtatt av et selskap som har et uttalt mål å

ta ut utbytte fra barnehagedriften, sa Knapskog.

Støre svarte at for å lykkes med barnehageløftet, har det vært helt nødvendig å gi statlige tilskudd til private og ideelle barnehager i tillegg til de kommunale.

– Jeg mener at myndighetenes oppgave må være å gå inn for krav og standarder som både private, ideelle og offentlige barnehageeiere må følge. Da får vi ikke eiere som kun er opptatt av å ta ut et overskudd. På den måten sikrer vi at de offentlige midlene går til drift, sa Støre.

Ikke ute etter de små

Støre trakk fram barnehagen der barnebarnet hans er, en liten familiedrevet barnehage i Oslo med mellom 15 og 20 barn.

– Den startet med at en familie

Ap-leder Jonas Gahr Støre vil ikke forby utbytte fra private barnehager. Her er han i samtale med nestleder i Utdanningsforbundet, Terje Skyvulstad, på representantskapsmøtet i Hurdal.

laget et tilbud til sine egne barn og så utvidet det gradvis. Eierne av denne barnehagen er ikke blitt rike av å drive den. I mine øyne er dette en god barnehage, og jeg ser ikke for meg at den blir bedre dersom vi fra myndighetenes side skal gå inn og detaljstyre driften gjennom å innføre et totalforbud mot å ta ut en krone av overskuddet, sa Støre.

Nestleder i Utdanningsforbundet, Terje Skyvulstad, understreket at

det er ikke først og fremst slike barnehager forbundet er skeptisk til.

– Det er de store kjedene. Det er de som har eierinteresser i de store kjedene som har tatt ut til dels betydelige utbytter fra driften, sa Skyvulstad.

– Det er ikke ønskelig at private barnehageeiere skal ha et sugerør i statskassa eller for den saks skyld til dine og mine skattepenger, sa Støre.

Forlik

Westerdals betaler tilbake 42 millioner kroner

Forliket mellom Westerdals og Kunnskapsdepartementet går ut på at skolen betaler tilbake 42 millioner kroner som den har fått i statsstøtte. Kunnskapsdepartementet har tidligere fremmet krav på til sammen 84 millioner kroner fra Westerdals Høyskole – Oslo School of Arts, Communication and Technology AS (WOACT). Departementet mener forløperne til WOACT har fått statstilskudd til utdanninger som ikke har vært godkjent, og at staten har lidt tap ved uberettiget tildelt utdanningsstøtte, ifølge en felles pressemelding fra Kunnskapsdepartementet og Høyskolen Kristiania, som overtok Westerdals i mars.

Kriminalitet

Siktet for filming på lærertoalett

En tidligere ansatt ved Tåsen skole i Oslo er siktet for å ha filmet kolleger på personaltoalettet med et skjult kamera. Spionkameraet var gjemt i en pappeske med doruller på et handikaptoalett og ble oppdaget av en lærer i januar. Det er kun ansatte som er blitt filmet, melder NRK.

Den tidligere læreren er nå siktet for seksuelt krenkende atferd. Ifølge politiet har filmingen pågått over noe tid. Hvordan mannen stiller seg til siktelsen, er ikke kjent.

©NTB

Aktuelt navn

Kvinnelig sjefredaktør etter 250 år

Adresseavisens nye sjefredaktør Kirsti Husby etterlyser flere kvinnelige kilder i dagspressen. Dessuten vil hun oppklare forvirringen omkring uttrykket «falske nyheter».

TEKST Ståle Johnsen | sj@utdanningsnytt.no

FOTO Morten Antonsen/Adresseavisen

● Kirsti Husby (45)

Hvem
Sjefredaktør i
Adresseavisen.

Aktuell
9. juni ble hun ansatt
som sjefredaktør i
Adresseavisen, en uke
etter at forgjengeren
Tor Olav Mørseth
sluttet.

Etter 250 år har Adresseavisen i Trondheim fått deg som sin første kvinnelige sjefredaktør. Hele toppledelsen i avisen består i dag av kvinner. Tror du dette vil påvirke avisas innhold, og eventuelt på hvilken måte?

Kanskje ikke uten videre. Det har lenge vært kvinnelige journalister og ledere i Adressa som har vært med på å utvikle og prioritere over tid. Noen temaer vil jeg nok sette på dagsordenen, kanskje først og fremst at norske medier må være bedre til å frem-skaffe kvinnelige kilder. Vi har også hatt dette fremme tidligere, men det er noe jeg fremdeles vil ha sterkt fokus på. I norske medier er det en kraftig skjevfordeling, omtrent 7 av 10 kilder er mannlige.

Er det spesielle måter du ønsker å prege nyhetsproduktene på?

Adressa er inne i en god utvikling når det gjelder lesing og abonnement. Da jeg overtok, sa jeg at det er viktig å fortsette på denne kursen, utvikle den videre og forsterke det som er mest vesentlig: Å lage solid, viktig og dagsordensettende journalistikk. Vi må videreutvikle våre digitale produkter og satse på relevant innhold som utløser brukerbetalning.

Du får holde en undervisningstime for den norske befolkning. Hva handler timen om?

Jeg ville ha snakket om betydningen av frie og uavhengige medier i et demokrati. I tillegg ville jeg ha oppklart forvirringen omkring falske nyheter, eller «fake news». Enkelte skriker opp om «falske nyheter» når de leser journalistikk de ikke liker, eller hvis de mener at journalisten har gjort en feil eller misforstått noe. Dette er ikke falske nyheter.

Falske nyheter er nyheter som er produsert i den hensikt å påvirke noen – for eksempel politisk eller økonomisk.

Hva liker du best med deg selv?

Jeg har et stabilt godt humør. Det setter jeg stor pris på, og jeg tror det er en fordel for omgivelsene mine også.

Hvilke lag og foreninger er du medlem av?

Jeg er faktisk ikke medlem av noen foreninger.

Hva er din favorittbok?

Det er vanskelig å plukke ut en favorittbok, men en forfatter jeg setter stor pris på, er Carl Frode Tiller. Han skriver godt, skildringene hans setter meg i en stemning som gjør at jeg kommer godt inn i historien.

Hva gjør du for å få utløp for frustrasjon?

Hvis jeg har tid og overskudd, hender det at jeg løper en tur, men enda bedre er det å snakke med noen. Aller helst med noen som er litt mindre frustrert enn meg. Hvis man snakker med den rette, kan det til og med hende at frustrasjonen viser seg å være ubegrunnet.

Hva er ditt bidrag i kampen for å redde verden?

Altfor lite, er jeg redd. Jeg blir nesten flau når jeg tenker over spørsmålet. Jeg gjør kun vanlige ting som å sortere søppel og sørge for å holde strømforbruket nede. Men du kan ta med at jeg vurderer å kjøpe en elbil.

«Hvis man snakker med den rette, kan det til og med hende at frustrasjonen viser seg å være ubegrunnet.»

Hovedsaken

Diagnosen ble en **superkraft**

For mange betyr en medfødt diagnose
å være prisgitt ytelser fra Nav.

Noen klarer imidlertid å snu diagnosen til en
skapende kraft, lykkes og oppnå stor suksess.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

ILL.FOTO SERGEY NIVENS/ISTOCKPHOTO

Dysleksi

Rundt 250.000 nordmenn har spesifikke lese- og skrivevansker, kalt dysleksi. Noen forskere oppgir henimot 10 prosent. Årsaken til at det varierer så mye, er blant annet at diagnosen defineres etter ulike kriterier i de forskjellige studiene.

50 prosent av dem som står utenfor arbeidslivet, har lesevansker, både generelle og spesifikke.

Personer med dysleksi som ikke får hjelp i skolen, utvikler ofte dårlig selvtillit som blir til et stort problem i voksen alder.

40 prosent av alle gründere har dysleksi.

Å ha en vanske er ikke det samme som å aldri kunne bli flink. Det er ingen sammenheng mellom dysleksi og evnenivå.

Kilder: Dysleksi Norge og Wikipedia

Drar nytte av diagnosen

Johan Brand gjorde ting annerledes og passet ikke helt inn i de skoleflinkes rekker. Da han var 16 år, falt mange brikker på plass.

Da ble hans «superkraft» avdekket.

– Jeg har superkraften dysleksi, sier Johan Brand (35) der han står på scenen på Stratos i Oslo, under et arrangement i regi av Innovasjon Norge 9. mai.

Han stiller opp som en suksessrik gründer som har kommet seg opp og frem.

– Som nyskapende gründer har jeg også valgt å kle meg sånn som jeg gjør og innta den rollen dere forventer, sier mannen på scenen, der han står med kaps, strikkegenser og hipsterskjegg.

Blikket er klart og direkte. Han slentrer rundt på scenen og gestikulerer en del når han snakker. Han har satt sammen bilder fra Instagram-kontoen sin rett før han gikk på scenen. I tillegg har han laget en spørrelek på appen han selv har vært med på å utvikle. Ingen tekst er forberedt.

– Jeg pleide å være den irriterende fyren som snakket og svarte på alt mulig. Det var jo det jeg var best til. Finn ut hva som er unikt med den enkelte, og la dem bruke det.

Salen er med, humor iblandet en dose alvor er oppskriften.

– Det gir like mye tilbake til meg selv. Jeg vil at alle skal være med, avslører han etterpå.

Eget verb

Å ha dysleksi var ikke noe han var åpen om, men en dag han satt i et planleggingsmøte i et firma i London der han hadde oppnådd suksess, måtte han si fra.

– De gjorde narr av at den verdenskjente forretningsmannen Richard Branson var dyslektiker og at han dro frem det som en fordel og en av grunnene til suksessen hans. Da sa jeg: – Jeg har dysleksi, jeg også.

Veien frem dit han er i dag, har handlet om flere runder med prøving og feiling. Han har jobbet i flere nasjonale og internasjonale firmaer før han

deltok i teamet som utviklet appen Kahoot i 2013 (en gratis spillbasert læringsplattform, red.anm.).

– Nå er «kahooting» blitt et verb på engelsk, ifølge New York Times. Er det moro å være en dyslektiker som har bidratt til et engelsk verb?

Johan Brand smiler stort: – Dritkult!

Høy lesehastighet

Han leser fort og godt, har bra grammatikk og godt ordforråd, men har en del skrivefeil.

– Det var nok derfor det gikk så mange år før de avdekket at jeg hadde dysleksi. Jeg slet med å skrive og ble blant annet sendt på skjønnsskriftkurs. Det var til tider frustrerende å ikke få ut alt det jeg kunne. Heldigvis hadde jeg flinke lærere og kom fra en familie som støttet meg.

Gründeren har sterk tro på at skolen og samfunnet må se hele mennesket, skal en lære og utvikle seg. Dysleksien som Johan har, betegnes «stealth dyslexia». Den har ikke et norsk navn, men man kan kalle det skjult dysleksi.

– Jeg kan for eksempel sitte i et fly, passere en by og lagre «kartet» i hodet mitt for så å ta meg frem fra A til Å. Når jeg ser et regneark, «skanner» jeg inn hele arket og kan peke på det og det punktet jeg lurar på, sier Johan Brand.

– Hodet mitt fungerer annerledes enn mange andres, fordi jeg har dysleksi. Fra å synes at dette var noe flaut, er jeg i dag stolt av det. Jeg synes jo det er litt dumt at det betegnes som en diagnose. For dem som er hardere rammet enn meg, er det viktig at de får den hjelpen de trenger på skolen, og da trenger man et navn på det.

Dyskalkuli

Oppvokst på Bygdøy i Oslo, beste vestkant, hadde Johan langt flere muligheter enn mange andre.

– Det er både øg. I det miljøet forventes det jo at

Gründer Johan Brand betegner seg selv som en skaper og setter stadig i gang nye prosjekter. Han ønsker å kunne se tilbake på et innholdsrikt liv når han blir gammel.

FOTO HANS SKJONG

man lykkes, men jeg var heldig med lærere, venner og familie. Når det er sagt, er det nok en del med samme evner som meg som sitter i fengsel fordi de ikke vokste opp i et like heldig miljø.

I løpet av videregående skole valgte Johan Brand å ta ett år som utvekslingsstudent i USA.

– Det året skjønte jeg at norsk skole var bra og at det var lurt å ta utdanning. Jeg kunne ikke være best i alt. Var det noe jeg ikke forsto, gadd jeg ikke legge ned så mye innsats. For meg var det helt ok å få en ståkarakter i tysk. I matematikk derimot har jeg toppkarakterer, til tross for at jeg også har dyskalkuli.

– *Hvordan klarte du å få så gode resultater i matematikk med dyskalkuli?*

– Jeg kan ikke skrive av. Hvis jeg skulle skrive tall fra matematikkboka over på ark, skrev jeg ofte ned feil tall. Jeg regnet alt riktig, ut fra de tallene jeg regnet med, men tallene jeg regnet med, var jo ikke alltid riktige. Slik fikk jeg vist at jeg behersket matematikk.

Bevisste valg

Siden Johan har gjort suksess, er det lettere for

ham å snakke om sine utfordringer med tall og bokstaver.

– Alle har vi noe. Man må finne styrken i sine skavanker og gjøre aktive valg.

Mye og mangt opptar Johan. Han velger bevisst hvilke farger han kler seg i, og han er opptatt av kunst, arkitektur og miljøet rundt seg.

– Vi lever så stereotypet. Det har så mye å si for mennesker hvordan det er rundt dem. Jeg har blant annet funnet ut hvilke farger som gir meg energi.

Leker seg til løsninger

– Jeg skal snart bli pappa for første gang. Det å kunne leke er så viktig. Lek er det beste språket, et følelsesspråk og et visuelt språk. Det skulle vært mye mer lek i skolen, sier Johan Brand, og fortsetter:

– Jeg utdannet meg til et yrke som ikke fantes da jeg vokste opp. Barn av i dag skal kanskje gjøre det samme. Skal de lykkes, må skolen inneholde mer entreprenørfag, som gir dem rom til å tenke annerledes. Stille spørsmål ved vedtatte sannheter.

Ivrig har gründeren svart på våre spørsmål,

mens det stadig vekk har vært folk bortom og rost innlegget hans. Han stiller også opp på det meste fotografen foreslår. Når vi ber han klatre litt opp, vegrer han seg.

– Jeg har høyderespekt, sier han.

I yngre dager kastet han seg på ski utfor høye hoppbakker. Han hoppet gjerne ut i ting og trykket gjerne inn knapper han så, for å se hva som da skjedde.

– Jeg tenker meg litt mer om i dag, men prøver fortsatt å være nysgjerrig og nyskapende. Målet mitt er å være en overskuddsperson for samfunnet, slik at jeg som gammel kan være stolt av det jeg har utrettet, sier Johan Brand.

– *Hva blir det neste?*

– Noe blir det, men hva, vet jeg ikke ennå. Jeg er en skaper.

«Alle har vi noe. Man må finne styrken i sine skavanker og gjøre aktive valg.»

Johan Brand

ADHD

I Norge regner Sosial- og helsedirektoratet med at 3–5 prosent av barn og unge under 18 år har ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder).

I 2005 fikk vel 11.000 barn og unge under 18 år behandling med ADHD-medisiner, ifølge Reseptregisteret. Dette tilsvarer 1,1 prosent av aldersgruppen under 18 år.

Befolkningsundersøkelser viser at dobbelt så mange gutter som jenter har symptomer på ADHD. Blant barn som henvises til spesialist, er det inntil ni gutter for hver jente som får diagnosen ADHD.

Kilde: Folkehelseinstituttet

Tourettes syndrom (TS)

Tourettes syndrom er en nevrobiologisk tilstand som karakteriseres av ufrivillige, raske, plutselige bevegelser og lyder som gjentar seg. Bevegelsene og lydene kalles tics. De vanligste motoriske symptomene er blunking, hodebevegelser og grimaser.

Det har aldri vært gjennomført noen forekomstundersøkelse i Norge. I andre land har nyere undersøkelser vist at kanskje så mange som 1 prosent har TS. TS forekommer i alle folkegrupper.

Kilde: Norsk Tourettes Forening

Bokstav– gutten

Skolegang er ikke lett når en har ADHD, Tourettes syndrom og tvangshandlinger (OCD). Det har Rune Hammerstad (25) erfart på kroppen.

– **Det krevde** til tider enormt mye av meg. Jeg tok meg sammen i løpet av dagen, men kunne ramle helt sammen hjemme. Bokstavelig. Av og til ble jeg liggende på gulvet og sprelle med ben og armer.

Rune Hammerstad vokste opp i Vang i Valdres og beskriver barneårene som fine. Han hadde venner, og skolen fungerte greit. Foreldrene og familien var til stor støtte og hadde forståelse for at ikke alt alltid var like greit.

– Jeg slet med å skjele lærebøkene i barne- og ungdomsskolen. I tenårene ble jeg utredet, og de fant ut at jeg hadde ADHD. Tourettes ble oppdaget mens jeg gikk på barneskolen. Jeg fikk spesialundervisning og ekstra tid på eksamen.

Det var da han skulle flytte videre for å ta andre året på videregående skole, at det ble tungt, virkelig tungt.

Selv mordstanker

Han var så redd for at de andre skulle legge merke til hans ufrivillige bevegelser, tics, at han tvang seg selv til å se rett frem, gå på en bestemt måte og annen tvangsmessig adferd.

– Jeg kunne ikke se opp. Da trodde kanskje folk jeg var overlegen. Og ikke kunne jeg se ned, da ville folk tro at jeg snek meg unna, og rett i øynene til andre kunne jeg i hvert fall ikke se. Det var en mengde ting jeg måtte passe på.

Rune Hammerstad utviklet sosial angst og ble deprimeret.

– Etter hvert klarte jeg ikke å gå på skolen. Jeg sto flere ganger på toppen av høye bygninger og vurderte å hoppe. Jeg skadet meg selv på andre måter også. Til slutt gikk jeg selv inn på sykehuset og sa at jeg måtte ha hjelp. Nå!

– Jeg ble innlagt.

Mens han var innlagt i to måneder grunnet selvmordstankene, skjønte lærerne ved Gjøvik videregående skole at dette ikke kom til å gå.

– De ordnet lærerkontrakt for meg. Tenk, så fantastisk. Slikt pleier en jo å gjøre selv, men disse

lærerne ordnet det for meg. Det ble min redning, sier Rune Hammerstad.

ADHD–energi

Fotografen som tok Rune Hammerstad inn som lærer, ga unggutten i oppdrag å gå ut på gata og hente inn personer som han skulle fotografere.

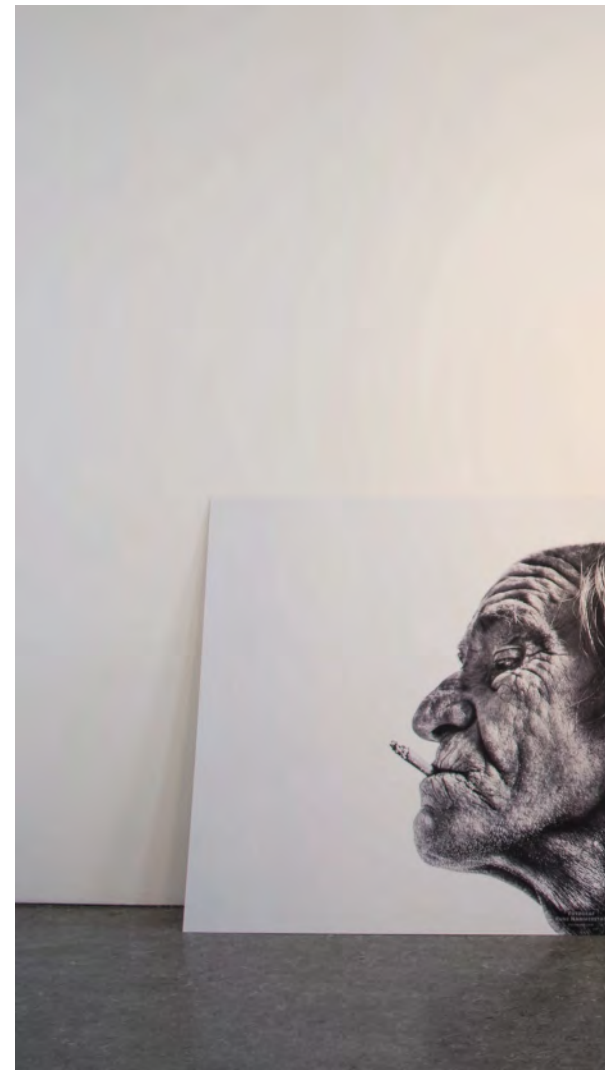
– Jeg som var livredd for avvisning og kritikk. Jeg skulle se folk i øynene og spørre om å få ta bilde av dem. Forferdelig tøft, men veldig nyttig for meg. Det var en sånn form for trening jeg trengte. Motivasjonen var at jeg kunne jobbe med fotografering, det jeg likte best i verden.

– Noe av det viktigste jeg lærte da, var å takle kritikk og lære av den.

Han hadde tidlig vært interessert i fotografering og kjøpt seg kamera for konfirmasjonspengene.

Når Rune Hammerstad jobber med fotografering, er konsentrasjonen på topp.

– Planleggingen er det morsomste. Jeg bruker mye tid på å planlegge, velge riktig sted og se hvilket lys som passer den enkelte. Blant annet har jeg lest og studert gamle fototeknikker for å bli best mulig.

Aller best liker Rune Hammerstad å ta bilder av mennesker med spor av levd liv. Her med noen av bildene fra den siste utstillingen hans.

FOTO RUNE HAMMERSTAD

Når Rune snakker om foto, viser han ingen tegn til å ha ADHD.

– Jeg tar medisiner for Tourettes, men ADHD-en holder jeg i sjakk med en passe dose kaffe. Ikke for mye og ikke for lite: Jeg trenger den energien ADHD gir meg. Jeg ble medisinerert for den før, men det ga meg for mye energi jeg løp nesten på veggen av den.

Kjedsomhetstrening

For å komme dit han er i dag, har Rune Hammerstad hatt god hjelp av å bruke kognitiv terapi.

– Jeg har også øvd opp konsentrasjonen ved å se på kjedelige TV-programmer en halv time hver dag. Det har hjulpet meg til å holde fokus lenger om gangen.

Depresjon og mørke tanker har vært verst for ham.

– Jeg pleier å skrive takknemlighetslister, lister med ting jeg er takknemlig for. I tillegg prøver jeg å snu negative tanker. Før sa jeg ofte til meg selv at jeg var stygg, nå sier jeg til speilbildet mitt at jeg er kjekk. Jeg tror ikke alltid på det, men det hjelper likevel.

Ved å ta ett problem av gangen, klarer Rune Hammerstad å mestre dagene sine stadig bedre.

Sinnemestring

Til og med det plutselige sinnet han tidligere kunne føle, er i dag under større kontroll.

– Jeg reiser meg og tar et glass vann når jeg kjenner at det kommer. Tidligere kunne jeg bli så sint at jeg knuste mobilen eller tastaturet. Det gikk alltid ut over ting, aldri mennesker. Det har vært en tung vei å gå, men det har også gjort meg til den jeg er i dag.

I dag bor og jobber Rune Hammerstad i Oslo. Da han kom til Oslo, måtte han selv bygge opp sin kundegruppe.

– Det var en ny erfaring. Jeg gikk rundt til ulike bedrifter og tilbød mine tjenester. Fotografering for bedrifter er hovedinntektskilden min i dag. Da jeg var yngre, hadde jeg aldri trodd at jeg skulle tørre å gjøre noe sånt, sier fotografen. Få dager etter intervjuet med Utdanning, skal han ha sin attende utstilling.

Pro bono

Han har flere ganger stilt ut bilder og solgt dem, men fortjenesten går ofte til en organisasjon. Denne gangen gikk inntektene til Frelsesarmeen.

– Jeg har selv hatt det vanskelig og ønsker å gi noe tilbake til organisasjoner jeg synes fortjener det, sier fotografen, som mener at han kan takke ADHD for at han i dag er en ettertraktet fotograf.

– Meningen med livet er å spre glede, men først må man selv føle glede for å kunne gi den videre. En trenger ikke være lykkelig for å være glad.

Til denne utstillingen har Rune Hammerstad tatt bilder av mennesker med særegne ansikter fulle av levd liv.

– Det at jeg selv har hatt det tungt, har gjort at jeg ser dem jeg fotograferer på en annen måte.

«Jeg trenger den energien ADHD gir meg.»

Rune Hammerstad

>

Obsessiv-kompulsiv lidelse (OCD)

OCD eller tvangslidelse kjennetegnes ved påtrengende tanker som fremprovoserer uro, engstelse, frykt, eller bekymring, og repeterte handlinger som utføres for å redusere angst, eller ved en kombinasjon av slike tanker og handlinger. OCD er den fjerde mest vanlige psykiske lidelsen.

Det hersker usikkerhet om hvor mange som er rammet av OCD. Ofte anslås det til å være 1–3 prosent av befolkningen. Lidelsen kan oppstå i barneårene, men debuterer oftest i tidlig voksen alder. Lidelsen kan imidlertid også ramme senere i livet.

Kilde: Norsk OCD forening og Wikipedia

Aspergers syndrom

Aspergers syndrom er en medfødt utviklingsforstyrrelse innen autismspekteret. Den karakteriseres av vansker med sosialt samspill og et begrenset, stereotyp og repetitivt mønster av atferd, interesser og aktiviteter.

Mennesker med Aspergers syndrom har vanlig intelligens og språklig utvikling. Personer med Aspergers har i voksen alder økt risiko for depresjon og selvmord.

Diagnosen er oppkalt etter den østerrikske barnelegen Hans Asperger (1906–1980), som først beskrev pasientgruppen systematisk.

Kilde: Store norske leksikon og Wikipedia

Ville ikke ha venner

Hun visste at hun var annerledes og trivdes best alene. Skolen var noe hun bare måtte holde ut. Som ung voksen ville Gro Dahle ta livet av seg.

Gro Dahle (55) er i dag en suksessfull forfatter med over 60 bokutgivelser bak seg. Veien fram dit har vært kronglete.

– Hvorfor ville du finne ut om du hadde en diagnose?
– Jeg er ikke utredet. Men da ett av barna mine ble utredet og fikk diagnosen Aspergers syndrom (AS), forsto både utrederen og jeg at dette var noe jeg, mor, også hadde, skriver Gro Dahle i e-postintervjuet med Utdanning.

Det var en lettelse for Gro at hun endelig forsto hvorfor hun var annerledes. Hun hadde strevd slik i oppveksten og på skolen. I mange situasjoner slet hun seg ut.

– Hele livet forsøkte jeg å finne ut hva det var med meg, hva slags feil eller mangler jeg hadde. I en aha-opplevelse forsto jeg at det var AS jeg hadde. Diagnosenavnet, denne nevrologiske forståelsen, var svaret på alle spørsmålene mine, fra barndommen og oppover. Alle brikker falt på plass. Jeg forsto plutselig meg selv. Jeg leste alt jeg kom over, jeg ble en ekspert på emnet og skjønte gjennom det jeg leste at jeg har AS. Ikke en feil eller en mangel, en svikt eller et handikapp eller en sykdom eller svakhet, men det er bare min nevrologi, min nevrokjemiske måte å være meg på. Da dette gikk opp for meg, ble jeg veldig glad!

Psykisk utslitt

– Har du andre diagnoser?

– Da jeg forsøkte å finne ut av dette i ungdomstida og på universitetet, var jeg hos diverse psykologer og leger. Noen sa schizofreni, for i perioder var jeg psykotisk med hallusinasjoner, noe jeg i ettertid har forstått bare var psykiske reaksjoner på at jeg var utslitt psykisk av å prøve å være nevrotypisk/normal.

– Hvordan har AS påvirket ditt liv?

– Etter at jeg fant ut at jeg har AS, har jeg blitt veldig godt fungerende. Jeg har lært å ta vare på meg selv og skjerme meg for det som gjør meg sliten, beskytte meg selv og prioritere strengt hva

som er viktig. Som barn, ungdom og ung voksen var jeg ikke godt fungerende. Det er bare så vidt jeg overlevde.

Gro var så fortvilet at hun prøvde å ta livet av seg, flere ganger.

Å prøve å forstå med Aspergers-forståelse

– Det kan virke som om mange med AS strever med de sosiale kodene i livet. Er det noe du har reflektert over, og hva har i så fall vært vanskelig?

– AS møter nevrotypiske (normale) som er i verden og som snakker, tenker, føler og kommuniserer på sin nevrotypiske måte. Da blir det rett og slett vanskelig å forstå hverandre, vanskelig å

Forfatter Gro Dahle finner gleder i mye, blant annet hundene sine. – Bare å se på dem kan være en berikelse, sier Dahle.

FOTO GEIR DOKKEN

«Jeg virker utadvendt og sosialt velfungerende, kanskje til og med flink sosialt, men dette er et resultat av intenst arbeid i den sosiale situasjonen.»

Gro Dahle

bruke seg selv som referanse for å skjønne hva den andre sier, hva den andre mener. Personen med AS prøver å forstå med sin Aspergers-forståelse.

– Jeg må huske på å stå nær nok, men ikke for nær, og jeg må huske på å uttrykke med kroppsspråket det jeg sier med munnen, og jeg må passe på munnen, så jeg ikke begynner å bable, jeg må holde intensitetsnivået på et bra nivå, jeg må passe på å blunke, huske på å se i øynene, men ikke for mye, ikke stirre, og jeg må ikke bli for svart-hvitt i det jeg sier, men være nyansert, huske på å variere både tonefall og tema. Dessuten må det som ikke sies, også vurderes når det gjelder humor, ironi, dobbeltheter. Mange ting å tenke på, veldig, veldig slitsomt, veldig krevende, spesielt hvis det

er noen jeg ikke kjenner, noen som ikke kjenner meg, skriver Gro Dahle.

«En gjennomgående annerledeshet»

– Jeg jobber hardt for å forstå og reagere riktig. Likevel misforstår jeg og blir misforstått, sier ting feil, oppfører meg påfallende, angrer på det etterpå, bruker en uke på å fordøye og gremme meg, oppklare ting i e-poster og meldinger, går over igjen og igjen det som ble sagt og finner hull og problemer og ser at jeg burde ha sagt ting annerledes, valgt andre uttrykksmåter.

– Jeg virker utadvendt og sosialt velfungerende, kanskje til og med flink sosialt, men dette er et resultat av intenst arbeid i den sosiale situasjonen.

Likevel kan jeg oppleves som sosialt klønete, men på en sjarmerende måte. Ikke like sjarmerende for meg, som blir så sliten av å være i sosiale situasjoner.

– Mer enn en time med småprat og mingling er nærmest uutholdelig. Og ikke noe gøy. Jeg kjeder meg dessuten forferdelig. Jeg bare må rømme. Plutselig og klønete stikker jeg bare av.

– Påvirker AS deg i det du skaper og lager?

– For min del er det på grunn av min aspergerpersonlighet at jeg skriver, at jeg skriver slik jeg gjør, og at jeg skriver såpass bra at det blir utgitt. Jeg har skrevet over seksti bøker i alle sjangre; dikt, romaner, noveller, bildebøker, tekster til musikk, opera og teater. Jeg har et voldsomt asperger-trøkk >

og en fantastisk asperger-motivasjon som gjør lange skriveprosjekter mulig og gjennomførbare. Jeg har et språk som jeg bruker annerledes enn det som er vanlig, fordi jeg er annerledes og er i verden på en annen måte, tenker, føler, sanser og oppfatter annerledes. En gjennomgående annerledeshet gjør at min litterære stemme blir original og ny, noe som dermed også blir språklig og tekstmessig interessant.

Slet seg ut

– *Hvordan opplevde du grunnskolen?*

– Vi flyttet mye. Jeg har aldri trivdes på skolen. Jeg var flink, men det var veldig slitsomt sosialt å være der. Jeg slet meg fullstendig ut i skolens sosiale hverdag. Jeg skjønte meg ikke noe på de andre elevene, og de skjønte seg ikke noe på meg.

– Ungdomsskolen var verst. Der ble jeg ertet mye og mobbet, dunket i hodet så jeg hadde konstant kul og skorpe i hodebunnen. Det var likevel ikke så farlig med det, heller; jeg brydde meg ikke egentlig. Jeg brydde meg ikke så mye om de andre i det hele tatt, likte dem ikke, de betydde ikke noe for meg da. Jeg tok avstand fra dem, var mye for meg sjøl da.

– *Hvordan husker du lærerne du har hatt?*

– Jeg hadde mange fine lærere, lærere som sa meg og som støttet meg. I videregående sa en lærer til meg at det var som om jeg var oppvokst i et annet stjernesystem. Det opplevde jeg som en veldig vakker kompliment. Noen dumme lærere kalte meg idiot.

Savnet forståelse

– *Savnet du noe i skolen?*

– Jeg savnet å vite hva det var med meg, savnet forståelse fra andre. Jeg savnet også å selv forstå hvorfor jeg ikke syntes det var noe gøy, det de andre syntes var gøy; idrettsdag, bursdagsselskap, fritimer, friminutt, leker, gruppearbeid, vikar. Jeg savnet å få være mer for meg selv, både hjemme og på skolen.

– *Hva var bra med skolen?*

– Ingenting var direkte bra med skolen. Bortsett fra den ene læreren som sa at han syntes det virket som om jeg var oppvokst i et annet stjernesystem. Ellers var skolen noe jeg måtte utholde.

Intervjuet med Gro Dahle er gjennomført per e-post, hun foretrekker det. Men hun svarer langt, så Utdanning har måttet kutte i teksten. På Utdanningsnytt.no legges imidlertid en utvidet versjon av intervjuet med henne. Der forteller hun blant annet om valget å ta barna sine ut av skolen.

– Vi er blitt mer målrettet

I løpet av de siste ti årene har Nav jobbet mer og mer målrettet med å gi personer med ulike diagnoser mer planmessig bistand, ifølge Helene Ugelstad.

Hvor mange med ulike diagnoser som er i jobb og hvor mange som ikke er det, finnes det ikke offentlig tilgjengelig statistikk over. Heller ikke interesseorganisasjonene har tall for dette. Tallene for hvor mange som har de ulike diagnosene, er heller ikke helt entydige.

Avdelingsleder ved Fagsenter for Nav hjelpemidler og tilrettelegging, Helene Ugelstad, har siden hun begynte å jobbe med autismefeltet, sett en markant økning i personer med autisme som trenger bistand fra Nav for å komme i arbeid.

– Vi begynte å jobbe målrettet med denne brukergruppen i 2007. Nav-kontorene melder at de merker en økning i gruppen. Muligens har de blitt mer oppmerksomme på at tilpasset oppfølging er nødvendig for å bistå dem for å komme i jobb. De har nok vært der hele tiden. Det er langt lettere å bistå når vi har korrekt diagnose, sier Ugelstad til Utdanning.

Så lenge personer med AS har klart seg gjennom utdanningsløpet, er ikke nødvendigvis diagnosen det største hinderet for å komme i arbeid, er Ugelstads erfaring.

– Det kommer selvfølgelig også an på personen. Noen av dem som kommer til oss, har brent seg ut på å passe inn på en arbeidsplass, uten å få den oppfølgingen de trenger. Det er ofte langt enklere å legge til rette, å si hvilke ressurser den enkelte trenger når vi har riktig kjennskap til de arbeidstakerne som trenger tilrettelegging. Arbeidsgiver bør informere om hvilke begrensninger og ressurser de har.

For å øke kompetansen ved Nav-kontorene er det utarbeidet et informasjonshefte for AS. Interesseorganisasjonen jobber med å utarbeide lig-

nende hefter for ADHD og Tourettes Syndrom. Et lignende hefte for narkolepsi skal også utarbeides.

– Å synliggjøre den enkeltes potensial er viktig. Vi har mange gode eksempler på at personer med ulike diagnoser er kommet i gode og tilfredsstillende arbeidssituasjoner.

– *Bør personer med AS jobbe i redusert stilling?*

– Det kan vi ikke fastslå. Noen jobber full stilling, men for andre kan dette bli for krevende. Vi må se på hele dagen til den enkelte. For noen med AS kan det å ta buss til jobb kreve mye av dem. Da har de kanskje ikke kapasitet til å jobbe full dag. For andre er det enklere. De er ulike, slik som andre personer. Noen av dem kan også ha tilleggslidelser. Da er det enda mer utfordrende å tilrettelegge godt og funksjonelt, sier Ugelstad.

Hjerner er komplekse, og å finne riktig jobb og arbeidsgiver kan enkelte ganger kreve litt ekstra.
ILL. WILDPixel/ISTOCKPHOTO

– De uten diagnose utfordrer mest

– De er få, men de finnes. Elevene som vi ikke finner ut av. Jeg mener at de aller fleste skal være i normalklassen, men for noen få passer ikke det, sier lærer Ingunn Sollie.

– Det er gjerne elever uten diagnose som gir de største utfordringene. Jeg tenker da først og fremst på elever med sterkt utagerende atferd, men som man ikke får utredet tilstrekkelig. Disse elevene fortjener også en god og tilpasset skolegang. Utfordringene ligger i å slå fast hva som er til deres beste, sier Sollie.

Sollie er lærer ved Rosenborg ungdomsskole i Trondheim. Hun har vært lærer i 17 år, det meste av tiden på ungdomstrinnet.

– Grunntanken om at alle elever skal gis sin opplæring innenfor det ordinære, med individuelle tilpasninger etter behov, er viktig og riktig slik jeg ser det. Mangfold er berikende og lærerikt for alle elevene, og ingen skal oppleve å bli stigmatisert. Likevel mener jeg at for noen svært få elever er det mer stigmatiserende å være i ordinær klasse enn om de gis et alternativt tilbud.

– Enkelte elever finner seg ikke til rette i skolehverdagen til tross for ulike forsøk på tilpasninger og oppfølging, og mens vi tviholder på tanken om at ordinær klasse er det beste, forsterkes elevens negative adferd. I frykten for stigmatisering ender vi opp med å skape nettopp det. Da må vi våge å tenke alternativt. Dessverre skorter det ofte på ressurser.

Det er elevene som ikke har en diagnose og som det er prøvd mange ulike tiltak for, Sollie synes er vanskeligst å tilby den opplæringen de har krav på.

– Elever som får en diagnose, er det lettere å forholde seg til. Da følger det i hvert fall noen ressurser til spesialpedagog, veiledning og opplæring for lærerne, et større støtteapparat settes inn.

– Elever uten diagnose må man hjelpe ut fra skolens ordinære budsjett, et budsjett som allerede er magert.

– Det kan se ut til at kompleksiteten i klasserommet blir stadig større. Vi får flere og flere elever med ulike psykososiale utfordringer både fra inn- og utland. Kravene fra Kunnskapsdepartementet om tilpasset opplæring for den enkelte er tydelige, og bra. Skal de innfris, må bedre rammebetingelser på plass, sier Sollie.

● Unge uføre

I Navs nyeste statistikk er 13.046 mellom 20 og 29 år uføre. Tallet er så godt som doblet de ti siste årene. Den raskest voksende gruppen uføre er unge under 30 år med psykiske vansker. Blant uføre under 39 år skyldes nesten 60 prosent psykiske lidelser og adferdsforstyrrelser.

Kilde: Helsedirektoratet

«Mens vi tviholder på tanken om at ordinær klasse er det beste, forsterkes elevens negative adferd. I frykten for stigmatisering ender vi opp med å skape nettopp det. Da må vi våge å tenke alternativt.»

Ingunn Sollie, lærer

«Tenk på hvert problem, hver utfordring, vi står overfor. Løsningen på hver av dem begynner med utdanning.»

George H.W. Bush (1924-), tidligere president i USA

God sommer!

Dette er siste utgave av Utdanning før ferien. Vi ønsker leserne våre en riktig god sommer.

Neste nummer av bladet kommer 25. august.

I mellomtiden kan dere holde dere oppdatert på vår nettutgave, Utdanningsnytt.no.

FOTO PAAL SVENDSEN

Lærerutdanning

Gullkorn fra praksis

Studentene ved grunnskulelærerutdanninga ved Høgskulen på Vestlandet, campus Sogndal, fikk en uformell oppgave da de hadde praksis på 3.-5. trinn i vår: å samle på gullkorn fra elevene.

Her er noen eksempler, innsendt av Kirsten Flaten, dosent og ansvarlig for emnet pedagogikk og elevkunnskap.

«Vi var på svømming, og elevene hadde stafett. De begynte å bli ganske slitne, men en av dem var litt mer ivrig enn de andre, og han svømte som bare det. Han ville forklare hvorfor kan svømte så fort og sa: Jeg må leve opp til naboene mine, fiskene.»

«Jeg hadde inspeksjon i et friminutt, og så sto det en jentegjeng fra klassen like ved. De sto og snakket, men var tydelig irriterte på hverandre. Ei av jentene kommer løpende bort og drar meg bort til resten av gjengen mens hun sier: «Kari, kom! Du er ekspert...» Jeg spør: «Ekspert på hva?» Hun ser på meg og svarer: «Oss!»»

Elevene hadde konkurranse i å ha hodet ned i snøen lengst. Vi sa at nå blir de kanskje syke. De svarte: «Vi blir bare syke i fjaset.»

Vi gjennomførte et strikkeprosjekt med 3.-klas-

FOTO JULIA FREEMAN-WOOLPERT/FREEIMAGES.COM

singene i kunst og håndverk, og en elev strevde veldig med å få det til. Han ble mer og mer motløs, og han sank ned i stolen og sa: «Dette er den verste timen i mitt liv!» I neste kunst- og håndverkstime var jeg ute med en elev, og da jeg kom inn, hadde eleven med sin «livs verste time» knekt stikkeoden. Han var veldig ivrig, og han ville så gjerne vise meg at han hadde lært seg å strikke. Resten av uka gikk han og maste om når vi skulle strikke neste gang, og om ikke han heller kunne strikke istedenfor å gjøre oppgaver.

Dikt

Nymphaea alba

Nøkkerose, vannlilje, brureblomst,
du åpner deg mot sommersolas blikk
og duver dovent ved grågrønt svaiende siv
på det mørke tjernet,
en krans av hvite kronblad
omringer din arrete solgule kjerne
grønnrosa hjerteblad verner deg
brede, blanke blad med dråper av dugg
lange stilker strekker seg til mudderet
på tjernets bunn og suger næring til deg,
du skogstjernets nymfedronningrose;
tjernet ligger blankt og stille,
kruser seg i lett og mild midtsommerbris
er speil for himmel, åser trær, lyng og mose

Når sommernattas mørke skygger
gjør tjernet nifst og svart,
rører nøkken på seg ved bekkeoset,
kledd i grønskekappe stikker han hodet opp
og tvinger dine kronblad sammen,
du er ikke lenger blomst, men knopp;
nå er nøkken tjernets mester,
han er klar med fantefela si,
spiller en eggende trolldomsmelodi,
menneske, vakt deg, du er ikke lenger fri,
du er fanget i nøkkens nådeløse trylleri,
nymferose, du er og i nøkkens makt
til sola på nytt kaster stråler over tjernet,
og vi ser din hvite krans og din gule kjerne,
vannlilje, brureblomst, nøkkedronningrose

Gerd Nyland

Rettelse

FOTO MÁRCIA RODRIGUES/FREEIMAGES.COM

Flue, ikke bie

«Mitt tips»-reportasjen om biehotell i Utdanning nr. 10 var illustrert med et foto av det som ble presentert som en bie. Det er imidlertid en blomsterflue som er avbildet, ifølge biologer som en årvåken leser har konferert med.

● Danmark

Skoler legger stor vekt på forebygging av mobbing, men fokuserer mindre på hvordan mobbing skal stanses, ifølge arrangørene av det nye studiet i antimobbearbeid.

ILL.FOTO BO MATHISEN

Nå kan lærere utdanne seg i antimobbearbeid

En dansk høyskole har fått godkjent et kurs for lærere i arbeidet med å bekjempe mobbing.

I Danmark blir hvert tredje barn mobbet, og i fjor vedtok den danske nasjonalforsamlingen, Folketinget, at det skal etableres en klageinstans hvor foreldre kan klage hvis en skole ikke klarer å stoppe mobbing.

Nå blir det imidlertid mulig for lærere å ta et kurs i antimobbearbeid på profesjonshøgskolen UC Sjælland. Skolen har nettopp fått godkjent kurset. Blant dem som har gitt sine innspill til studiet, er Redd Barna og Barns Vilkår.

– Dette er et praksisrelevant kurs. Mange skoler mangler mobbestrategier,

og det fokuseres kun på det forebyggende arbeidet, men ikke hvordan man håndterer mobbing. Hvis mobbing oppstår, vet mange lærere ikke hvordan de skal håndtere det, sier lektor og underviser Ditte Dalum Christoffersen til Folkeskolen.dk.

På kurset skal lærere lære hvordan de identifiserer mobbing, forebygger og håndterer problemet, hvordan skolene kan utarbeidet antimobbestrategier og hvordan man samarbeider med lærere, foreldre og elever for å komme mobbingen til livs.

Kurset skal være en valgfri del av den pedagogiske utdannelsen.

● Colombia

Tåregass og vannkanoner mot lærere

9. juni slo colombianske myndigheter ned en demonstrasjon i forbindelse med lærerstreiken i landet. Ifølge det latinamerikanske kringkastingselskapet SUR brukte politiet tåregass og vannkanoner da rundt 4000 deltakere i en protestmarsj satte seg ned under en marsj mot utdanningsdepartementet i hovedstaden Bogota. Flere demonstranter skal ha blitt skadd. 320.000 lærere i Colombia har streika siden 11. mai. Kravet har vært at myndighetene setter av penger til blant annet skolemat, transport, internetttilgang og økt lønn for lærerne, slik at de innfrir løftet om å gjøre Colombia til det mest utdannede landet i Latin-Amerika.

● Hviterussland

Elev omkom under potethøsting – lærere tiltalt

To lærere er tiltalt etter at ei 13 år gammel jente ble overkjørt av en lastebil under potetinnhøsting i fjor høst. Elevene var på vei fra potetåkeren til en ventende buss da jenta ble overkjørt av en lastebil og døde. De to kvinnelige lærerne, en 44-årig fysikklærer og en 32-årig lærer i fremmedspråk, gjorde ifølge tiltalen ikke nok for å sørge for elevenes sikkerhet. De risikerer fire års fengsel og fem års suspensjon fra læreryrket, ifølge det hviterussiske nyhetsbyrået BELTA.

● Storbritannia

Foreldre protester mot kjønnsnøytrale toaletter

Rasende foreldre går hardt ut mot skolen Shelley College i Huddersfield etter at skolen vil innføre felles toaletter for gutter og jenter. En mor reagerer på at 13 år gamle jenter dermed må dele toalett med gutter på 18 år, mens en far sier at datteren hans heller får dra hjem hvis hun trenger å gå på toalettet, skriver den britiske avisa Daily Mail. Skoleledelsen forsvarer seg med at ordningen øker toalettkapasiteten ved skolen, og at andre britiske skoler har hatt gode erfaringer med det samme. De nye toalettene skal videre bare bestå av separate avlukker, og urinalene vil bli fjernet.

ILL.FOTO FILO/ISTOCKPHOTO

● Lise Brøseth

Hvem

Lærer ved Brundalen skole i Trondheim.

Aktuell

Brundalen barneskole i Trondheim har hvert år et prosjekt om biologisk mangfold i og rundt ferskvann og saltvann, med søkelys på bærekraftig utvikling.

● Tips til vannprosjekt

1. Bruk nærmiljøet.
2. Jobb på tvers av trinn, det er veldig mye læring i det. Elevene lærer mye av å lære bort til yngre elever.
3. Bruk en god del tid på forarbeid og la elevene få vandre rundt og drive med eget forskningsarbeid når de er ute i felten.

Lærer om vannskapninger

Elevene på Brundalen skole får løpe rundt i vannkanten og være miniforskere, og femteklassingene lærer opp andreklassingene. – Det du forklarer selv, lærer du også mye bedre, og husker i lengre tid, sier lærer Lise Brøseth.

TEKST OG FOTO Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

«Hva ser dere her da?» spør Lise Brøseth elevene. «Rumpetroll!» svarer elevene i kor. På fjellet på Høvringen i Rondane viser Brøseth frem en liten dam med rumpetroll i til elevene.

Til vanlig går elevene ved Brundalen skole i Trondheim, som hvert år har et prosjekt om biologisk mangfold i og rundt ferskvann og saltvann med søkelys på bærekraftig utvikling. Elevene som var på Høvringen i månedsskiftet, hadde prosjektet i fjor, og de så på livet i vannet i nærområdene rundt skolen i Trondheim. Dagens rumpetroll-inspeksjon er ikke en del av selve prosjektet.

Lise Brøseth er kontaktlærer for elevene.

– Noe av det viktigste er å bevisstgjøre barna om at livet i vannet er mer enn det som kanskje utspiller seg ved første øyekast. I tillegg er det veldig fint å spinne videre på nysgjerrigheten til barna. For de er naturlig nysgjerrige, og det må vi bruke for alt det er verdt, sier Brøseth.

– Hvis barna får forske litt i nærmiljøet selv, sprer de nok det glade budskapet om miljøvern videre til foreldrene, sier Brøseth.

Jobber sammen på tvers av trinnene

Prosjektet innebærer at elever i 2. og 5. klasse sammen lærer om det biologiske mangfoldet i både ferskvann og saltvann. Og at femteklassingene lærer bort til andreklassingene.

– De aller fleste femteklassingene syntes det var fint og lærerikt å jobbe med de yngre elevene, og de kjenner et ansvar for dem. De var faddere for dem da de gikk i fjerdeklasse, så de kjenner hverandre fra før. Det var noen på femtettrinnet som kanskje syntes at de yngre elevene trengte litt vel mange forklaringer under prosjektet. Men generelt tror jeg at barn lærer veldig mye av å forklare selv. Det du forklarer selv, lærer du også mye bedre og husker det i lengre tid, sier Brøseth.

I tiden før og etter prosjektet diskuterte lærerne og elevene hvordan mennesker påvirker naturen. Slik skulle elevene få en økt forståelse for bærekraftig utvikling. Prosjektet var tverrfaglig, og det var knyttet til flere kompetansemål i naturfag, norsk og matematikk.

Opprørt av plasthvalen

Hun sier at elevene ble veldig opprørt av «plasthvalen» som ble funnet på Sotra i Hordaland denne våren. Forskere måtte avlive en syk hval som hadde 30 plastposer i tarmen.

– Den hvalen gjorde inntrykk på elevene. Vi er nå ute og rydder i fjæra i nærområdet, og vi ser hvor mye kjipt det er som driver i land. En annen gruppe ryddet i fjæra forrige uke, og bare en uke siden det ble ryddet her sist, er det allerede kommet mye søppel, sier Brøseth.

Hun sier at de har jobbet for at prosjektet blir noe elevene skal kunne ta med seg videre i skolehverdagen og diskutere videre på skolen.

– De får forske på egenhånd, og det er litt friere rammer. Generelt tror jeg vi lærere kan være flinkere til å ta med elevene ut i naturen, sier Brøseth.

Hun sier de har forberedt seg ved å se på artsbøker, artsnoter og blitt kjent med de ulike artene, slik at elevene kan bestemme dem.

Regning inn i flere fag

Det er blant annet et mål at elevene skal integrere regning i andre fag enn matematikk.

– Andreklassingene kan jobbe med telling og systematisering av artene. Femteklassingene arbeider mer med statistikk over artene de har funnet, sier Brøseth.

– Jeg husker at vi i min tid som elev var og titta på livet i fjæra og løfta litt på krabber og tang og tare. Hvordan skiller dette prosjektet seg fra mer tradisjonelle ekskursjoner?

– Jeg tror vi går litt mer i dybden her, både med tanke på søkelyset på det biologiske mangfoldet og artsmangfoldet. Det handler ikke bare om å finne noen krabber eller titte litt på tang, selv om det må sies at elevene alltid synes krabber er spennende. Elevene får drive med mer systematisk bestemmelse av arter, og i tillegg har vi faddersamarbei-

det hvor de eldre elevene får jobbe med de yngre elevene, sier Brøseth.

– Naturlig med tilknytning til skolesekken

Brundalen skole er tilknyttet Den naturlige skolesekken, og de har fått prosjektmidler og veiledning fra dem.

Eldri Scheie er prosjektleder for Den naturlige skolesekken. Hun anbefaler andre lærere som vil ha prosjekter om biologisk mangfold å starte i det små.

– Ikke gap over alle trinn og alle elever med en gang, da kan det bli litt overflatisk, sier Scheie.

Hun sier lærere bør gjøre prosjektet til et fellesanliggende for hele skolen og involvere både skoleledelsen og andre lærere.

Eldri Scheie mener lærere bør søke for å få et bredere nettverk, men også for å delta på gode fagdidaktiske møter om bærekraft med andre lærere.

– Bare 25 prosent av midlene fra Den naturlige skolesekken skal brukes på utstyr. Resten skal brukes til frikjøp for å utvikle undervisningsopplegg ved egen skole, nettverkssamlinger og til samarbeid med eksterne aktører, opplyser hun.

Andre- og femteklassinger ved Brundalen skole lærer hvert år om biologisk mangfold i vann. Her viser lærer Lise Brøseth fram rumpetroll til elevene Sara, Maiken og August, for anledningen på Høvringen i Rondane.

Har du et tips du vil dele med andre?
Send det til redaksjonen@utdanningsnytt.no.
Merk e-posten «Mitt tips».

Når læreren trenger

En klasse som er ute av kontroll, kan gjøre jobben til et mareritt for læreren. Løsningen kan være en nøye planlagt snuoperasjon.

TEKST Arne Solli

Det hender at en lærer kommer helt skjevt ut med klassen sin. Da kan hun trenge hjelp, både av hensyn til seg selv og av hensyn til læringsmiljøet i klassen, ifølge professor Erling Roland ved Læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger (UiS). Roland har selv utviklet prinsippene i det han kaller snumetoden og har samarbeidet med PPT-veileder og rådgiver Bente Bakken om de praktiske grepene.

– Det går ikke alltid an å forebygge, å tro dét er naivt. Av og til er brannslukking det eneste som nytter, for vi må ha virkemidler når det eksisterer et problem. Snumetoden er et slikt virkemiddel, sier Roland.

Han mener vi mangler kompetanse i problemløsning for klasserommet her til lands:

– Det henger nok sammen med at vi også mangler ideologien for det. Når det blir snakk om problemer, blir det fort mye politisk korrekt tale om hvor viktig det er med forebygging, og så videre.

Operasjonen forberedes

Roland beskriver hvordan det kan gå til: Ved en skole har en lærer av ulike årsaker fått svært store problemer med klassen sin. Det kan dreie seg om mobbing mellom elever som læreren ikke får bukt med, eller det kan dreie seg om elever med en atferd overfor læreren som hun ikke klarer å håndtere. Resultatet er i alle fall en klasse med et fullstendig ødelagt læringsmiljø på grunn av store disiplinproblemer, og dette har pågått over lang tid. Verken rektor eller pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) klarer å hjelpe læreren på tilfredsstillende vis. Men noen kommer på at kanskje Læringsmiljøsentret ved UiS kan hjelpe.

– Når vi drar til skolen, holder vi straks møte med den aktuelle læreren, andre lærere som også har denne klassen, og med rektor. De involverte utgjør gjerne en gruppe på fire til seks personer. Vi gjør det klart at tidsspennet i snuoperasjonen er minst seks og kanskje åtte uker, og at dette vil bli

ILLUSTRASJON ADRIAN HILLMAN/ISTOCKPHOTO

en snuoperasjon

en ressurskrevende oppgave. Det har ikke skjedd ennå, men dersom rektor hadde sagt nei av en eller annen grunn, hadde vi straks forlatt skolen.

– Når vi har lyttet til læreren og hans kolleger, og vi er blitt enige om å gå i gang, etablerer vi en prosjektgruppe, fortsetter Roland.

– I gruppen sitter gjerne læreren selv, noen kolleger, rektor, kanskje en fra skolefritidsordningen hvis det passer slik, og jeg selv eller en kollega. Lærerne som har klassen, gjennomfører en dokumentasjonsfase. Alle relasjoner i klasserommet kartlegges detaljert. De tegner ofte et relasjonskart der maktgrupper i klassen identifiseres, mobbeofre identifiseres, ensomme elever likeså, og så videre.

Spørreskjema og intervju

Elevene må fylle ut det ikke-anonyme spørreskjemaet Spekter. De må svare på spørsmål som «Mobber du?», «Hvem mobber du?», «Hvem vil

du si er sjefene i klassen?», «Hvem er du venn med?», «Støtter du læreren?» – og mange flere. Spørreskjemaet er bygd opp som en matrise som ifølge Roland får fram et sannferdig bilde av klassen, selv om hver elev ikke alltid svarer sant.

I neste omgang, og på grunnlag av spørreskjemaet, skal læreren intervju elevene hver for seg, med spørsmål som: «Hva kan du tenke deg å gjøre med alt bråket i klassen?», «Hva vil du gjøre for å hjelpe ham som blir mobbet?» og: «Er det i orden at jeg tar kontakt med foreldrene dine om dette?».

På grunnlag av spørreskjemaet og de individuelle samtalene vil læreren normalt ha et godt kart over forholdene i klassen.

– Vi er selv til stede i klassen bare en time eller to for å observere, sier Roland.

– Vi griper ikke inn på noe vis, vi prøver å være så anonyme som mulig. Metoden tilsier at læreren skal spille hovedrollen. Hadde vi vært mer aktive, ville det ført til en midlertidig atferdsendring, men

«Hva kan du tenke deg å gjøre med alt bråket i klassen?»

>

etterpå ville situasjonen blitt som før, og kanskje verre. Det vi fra Læringsmiljøsenteret gjør, er å skole lere læreren i generell klasseledelse, hvordan man kan takle vanskelige situasjoner, hvordan mobbing kan stoppes, og hvordan de skal gå fram på selve snu-dagen, så å si minutt for minutt, sier han.

Snu-dagen

Elevene vet ingenting om snu-dagen på forhånd. Den kommer som en overraskelse. De kommer inn i et totalt ommøblert klasserom, kanskje et helt annet klasserom enn det vanlige, der de får tildelt plasser som bryter opp de gamle maktstrukturene blant elevene. Minst to lærere er til stede, og minst en av dem har autoritet nok til å holde ro i klassen. Læreren som skal hjelpes, får denne kollegastøtten en dag eller to, kanskje en uke, i det Roland kaller en autoritetsstafett, der ideen er at «hvis du har autoritet og god kontroll, mens jeg ikke har det, vil litt av din autoritet smitte over på meg, og om noen dager vi jeg kanskje klare dette alene». Det er ikke lett å forutsi forløpet detaljert på forhånd, men dette er prinsippet, ifølge Roland.

– Risikoen for å bli rammet kan være avhengig av lærerens kompetanse og personlige egenskaper, sier han.

– Er læreren imidlertid først kommet ut å kjøre, kan det være meget vanskelig å gjenvinne autoriteten igjen, for en lærers renommé for det ene eller andre er noe elevene raskt kommer på sporet av. Det har hendt at vi har rådet læreren til å finne seg en annen skole, eller i verste fall en annen jobb, for det å stå i en slik jobbsituasjon er meget sykdomsfrankallende, sier han.

Professor Erling Roland har stor tro på å etablere innsats- eller beredskaps-team som behersker snumetoden, og som kan hjelpe lærere som trenger det. Læringsmiljøsenteret/UiS har hatt prosjekter for å bygge slike team i Bamble, Karmøy og Tromsø kommuner.

FOTO ARNE SOLLI

«Av og til er brann-slokking det eneste som nytter.»

Erling Roland

Autoritativ stil

Roland og kollegene prøver å hjelpe lærere til å finne en autoritativ – ikke autoritær – stil i klasserommet: «Jeg er snill mot deg, jeg er nær deg, men jeg stiller krav til deg, og jeg kan stoppe deg.»

Når en elev må stoppes, er det viktig med en asymmetrisk kommunikasjon; læreren gir en beskjed og forhandler ikke. Poenget er hele tiden å beholde kontrollen. Læreren kan om nødvendig følge opp med å si: «Jeg vil ta en prat med deg i friminuttet». Erling Roland legger til at i særlig krevende tilfeller kan læreren, under denne samtalen i friminuttet, be eleven ringe hjem til foresatte og fortelle hva som har skjedd.

– Elever er ofte villige til å bidra

– Når en klasse har utviklet et negativt læringsmiljø over tid, kanskje over flere år, har det satt seg et samhandlingsmønster som er vanskelig å endre. Da trenger skolen bistand fra fagfolk som kan bidra med et «utenfra-blikk», med mer avstand til problemene, sier Bente Bakken, tidligere rådgiver og veileder ved Rana PPT, nå innehaver av Pedagogisk Kompetanse Bakken i Rana kommune.

– Kartleggingen skal få fram det elevene selv tenker som sitt klassemiljø. Erfaringen er at når elevene blir spurt og tatt med i prosessen, er de konstruktive og villige til å gjøre en innsats for et bedre læringsmiljø, sier Bakken.

Bente Bakken opplyser at løpet av fem år, fra 2008, hadde Rana PPT rundt 60 saker der snumetoden ble tatt i bruk.

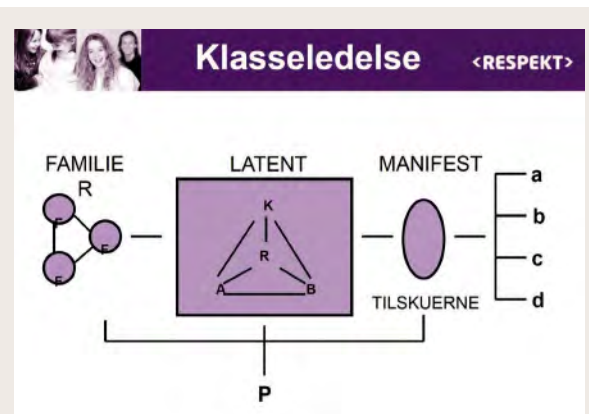

Bente Bakken har samarbeidet i en årrekke med Erling Roland for å snu problemklasser i Rana kommune: – Tradisjonelle enkelttiltak skaper sjelden reell endring når problemene er store og har vedvart over tid.

FOTO PRIVAT

ILLUSTRASJON ADRIAN HILLMAN/ISTOCKPHOTO

Elevkollektivet

Modellen illustrerer hvilke kjernekomponenter som må fungere bra hvis en klasse skal fungere godt som ramme for gode læringsbetingelser. Relasjonen mellom elever og elever (A-B), lærere og elever, strukturer og rutiner (R), samt en inkluderende kultur (K), godt skole-hjem-samarbeid, og ikke minst konsistent og autoritativ ledelse av klassen, er slike kjernekomponenter som har betydning for hvordan klasser fungerer. Hvis normene i klassen er slik at det er greit å sabotere lærernes undervisning, er det en kulturbetingelse som styrer mye av atferden i klasserommet. Samarbeidet hjem-skole er også en kjernekomponent, det samme gjelder samarbeidet i lærerteamet.

Hjelp til selvhjelp

Snu-metoden er en hjelp til selvhjelp for lærere som vil gjenvinne kontroll og autoritet, sier Terje Overland, som ser likhetstrekk med svenske forskningsresultater.

- Klassemiljøet har en egen dynamikk som lærere vanligvis bare har overflatisk kunnskap om, sier psykolog og pedagog Terje Overland. Han er nå frilans rådgiver i atferdsspørsmål for kommuner og skoler.
- Samspillet mellom elevene er avhengig av blant annet maktforhold, grupperinger og sosiale normer og verdier, og snu-metoden kan hjelpe lærere å avdekke og intervensjonere overfor forhold som påvirker klasse- og læringsmiljøet negativt, sier han.

Terje Ogden:

– Kan føre til krysspress og økt konflikt

Snu-metoden framstår som fornuftig og basert på erfaringskunnskap, men har samtidig etiske betenkelige sider, mener forsker Terje Ogden.

- **Framgangsmåten virker** grundig og strukturert, men jeg etterlyser en bredere analyse av sammenhenger og årsaksforhold, sier Terje Ogden, forskningsdirektør ved Nasjonalt utviklingsenter for barn og unge (NUBU, tidligere Atferdssenteret ved Universitetet i Oslo).
- Problemene kan skyldes andre forhold enn lærerens måte å samhandle med klassen på. På ungdomstrinnet og i videregående skole vil ofte flere eller mange lærere ha timer i klassen, og dette kan komplisere arbeidet med å kartlegge, analysere og foreslå endringer.
- Det framstilles som at enten har læreren kontrollen, eller så har elever eller klassen det. Det snakkes om å bryte opp gamle maktstrukturer og at læreren skal ta kontrollen tilbake. Dette kan lett føre til polarisering og økt konflikt mellom lærer og klasse, mener Ogden.

Han finner det etisk betenkelig at elevene skriftlig skal navngi hvem de liker å være sammen med, hvem som bråker, mobber, hvem som er «sjefer», og hvem som er ensomme. Han sier dette kan ha som utilsiktet effekt at elevene blir mer bevisste på hvem de liker eller ikke liker.

– Jeg er også betenkt over at lærere skal ha samtaler med elever enkeltvis og stille konfronterende spørsmål som «Hvem mobber du?» og «støtter du læreren?». Dette kan skape lojalitetskonflikt og sette elever i et vanskelig krysspress mellom medelever og lærer, sier han.

Ogden sier at han hadde forventet at Erling Roland og Læringsmiljøsentret først hadde grundig evaluert metodens sterke og svake sider og formidlet disse på forskning.no eller i Ungsinnbasen, heller enn å framstille det som en oppgave å gjøre metoden mer kjent.

– Men på den positive siden framstår dette som en problemløsningsmetode som kan dekke et stort behov i skolen, og der lærere med ekstern hjelp kartlegger og analyserer situasjonen i klassen på en grundig og systematisk måte, sier han.

Ansetter dem med spesi

«Petter» (41) er innleid som ekspert for å finne feil i datasystemer hos et stort konsern i Oslo. Det få av dem som jobber rundt ham vet, er at han har Aspergers syndrom.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

– **Jeg bruker ikke** å si det med en gang. Jeg sier det hvis det passer sånn, sier den høyreiste mannen, som er født og oppvokst på Vestlandet.

Petter vil ikke at vi bruker hans riktige navn. Han er ansatt i Unicus, en bedrift som ansetter personer med Aspergers syndrom (AS) og leier dem ut (se faktaboks om AS på side 16).

Utvider bedriften

Unicus ble startet i 2009 og har i dag 25 ansatte i Norge, 22 av dem har AS. Bedriften har vokst sakte, men sikkert. Fra én avdeling i Oslo har de i dag avdelinger i Stavanger og Stockholm. Daglig leder er Christian Ursin-Holm.

– Vi har i tillegg to på praksisplass. Slik får både de og vi testet ut om dette er noe de kan og vil jobbe med, sier Ursin-Holm til Utdanning.

Bedriften konkurrerer på lik linje med andre aktører i bransjen. De fleste ansatte jobber full stilling og mottar ikke ytelser fra Nav.

– Fire av våre ansatte jobber noe redusert. I disse dager er vi gang med å rekruttere kanskje én-to nye. Da velger vi fra en bunke med om lag 40 CV-er. Mange kan vi ikke tilby jobb.

De fleste som kommer til Unicus, kommer inn via Nav, sier han.

Sosialt samvær ikke populært

– Det er trist at ikke flere får muligheten. Enkelte av våre ansatte hadde kanskje vært uføretrygdet hvis de ikke hadde fått jobb hos oss.

– *Hvordan vil du beskrive dine ansatte?*

– De er jo ulike, som alle mennesker. Det som kjennetegner dem, er at de er veldig dyktige på

sine områder, positive og pliktoppfyllende. Mange ganger klarer de å finne feil i systemene, feil ingen andre har oppdaget, sier Ursin-Holm.

– *Hva bør man tenke på hvis en skal ansette noen med AS?*

– Man bør sjekke om de vil delta i det sosiale. Mange av dem har ikke lyst. Vi informerer oppdragsgivere for eksempel om at den og den ikke ønsker å spise sammen med andre eller ikke kan sitte i åpent landskap. Noen trenger litt mer oppfølging, mens andre er mer selvgående.

– *Hvordan går dere frem for å få nyansatte til å lykkes?*

– På flere måter, men vi spør om det er noe som påvirker dem, som lyd, lys og lukt. Mange forteller at det har aldri noen spurt dem om før. Flere kan være vare for slike inntrykk, sier han.

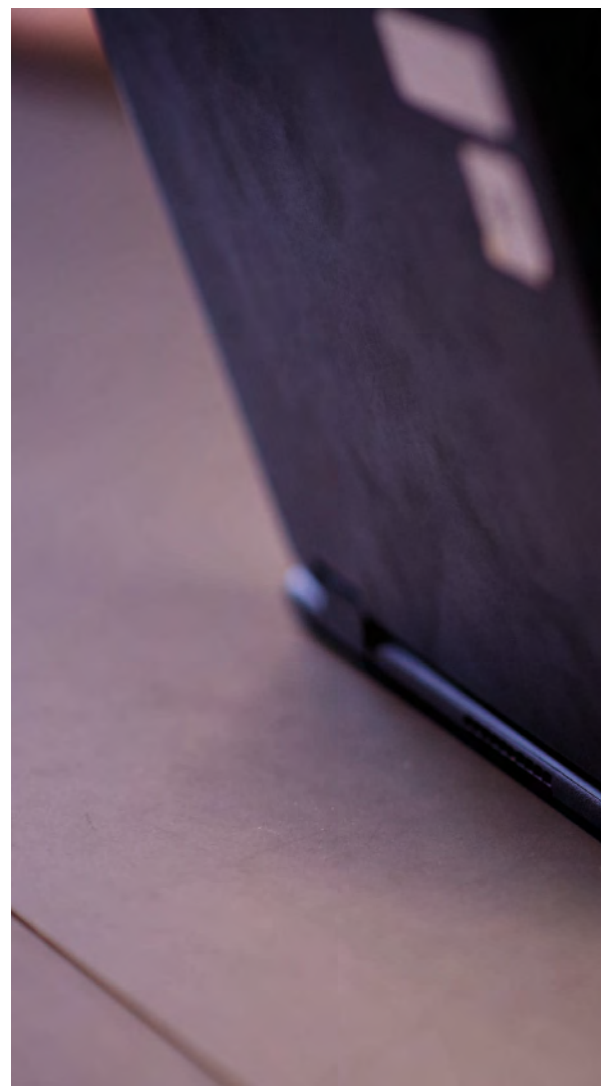
Utdannelsen til de ansatte varierer mye, fra de som knapt har klart videregående skole til de tre som har doktorgrad.

– Jeg er så glad for at vi kan tilby disse dyktige folkene en jobb. Det hadde vært kjempetrist om de var blitt uføretrygdet. Alle har noe de er flinke til, også dem med AS, sier Ursin-Holm.

For tre og et halvt år siden ble Petter ansatt i Unicus. Tidligere jobbet han som lærer, men da visste han ikke at han hadde AS.

– Veldig oppriktig

– Jeg fikk diagnosen i 2012. Først likte jeg ikke ideen om å ha en diagnose. Men plutselig skjønnte jeg hvordan ting hang sammen. Da falt mange brikker på plass, og diagnosen har vært svært verdifull for meg. Samspillet mellom mennesker er vanskelig. Men jeg liker best å være sammen med

Unicus er et Oslo-basert IT-selskap som har spesialisert seg på å ansette konsulenter med Aspergers syndrom.

ILL. FOTO OLE MARTIN WOLD

«Jeg er så glad for at vi kan tilby disse dyktige folkene en jobb. Det hadde vært kjempetrist om de var blitt uføretrygdet.»

Christian Ursin-Holm, daglig leder

elle egenskaper

«Hvis flere kunne anerkjenne at det er greit å være annerledes, hadde det vært bra for meg og andre som ikke er helt innenfor de vanlige normene.»

Petter

Skoletiden til Petter var preget av mye mobbing.

– Timene var positive, men jeg ble mobbet mye. Ungdomsskolen var verst. Jeg var nok et lett bytte, jeg skyr konfrontasjoner. Da jeg kom på videregående, ble det slutt på mobbingen.

– Tenkte du at du var annerledes enn de andre elvene?

– Moren min er barneskolelærer, og hun sier at hun var inne på tanken om at jeg var annerledes, men at jeg hadde AS, var tydeligvis ikke opplagt.

Detaljfokus

Petter har blant annet tatt hovedfag i informatikk og pedagogisk utdanning.

– Men på grunn av mine svake eksekutive evner klarte jeg ikke å motivere meg selv for å jobbe med normal intensitet på oppgaven. Veileder ga meg heller ikke så mye oppfølging. Fra jeg begynte på universitetet til jeg var ferdig, tok det ti år.

– Har du noen evner som ikke er så vanlig blant nevrotypiske?

– Jeg har nok så god hukommelse og har evne til å konsentrere meg om detaljer over lang tid. Mine evner til logisk tenkning er også gode.

– I tillegg til at du synes de sosiale kodene er vanskelige, er det andre ting du synes er utfordrende?

– Ja, å tenke langsiktig. Å holde orden rundt meg hjemme er ikke lett. Min kone kan bli litt oppgitt over at jeg ikke klarer å holde orden rundt meg, sier Petter.

– Hvordan skulle du ønske at samfunnet møtte dere med Aspergers syndrom?

– Hvis flere kunne anerkjenne at det er greit å være annerledes, hadde det vært bra for meg og andre som ikke er helt innenfor de vanlige normene.

– Trives du på jobb?

– Det viktigste for meg er å ha en jobb. Selv om jeg ikke er så flink i det sosiale spillet, er det bra for meg å ha mennesker rundt meg. Heldigvis for meg traff jeg min kone for litt over ti år siden. Det er min store glede i livet, sier Petter.

normale, såkalte nevrotypiske personer, selv om jeg er unormal selv, sier Petter.

– Synes du det er greit å bli kalt unormal?

– At jeg selv sier det, og at det sies på en positiv måte, synes jeg er greit. Det er ett av mine kjennetegn; at jeg er oppriktig og ikke har en skjult agenda.

– Hvis din kone spør deg om kjolen hun har på er fin, hva svarer du da?

– Jeg har jo lært at jeg ikke alltid kan si ting akkurat sånn som de er, så jeg klarer å lure litt. Som ung gjorde jeg mange flere sosiale blundere

enn nå som jeg vet at jeg tenker og handler annerledes enn de fleste i mange situasjoner.

Savner klasserommet

I fem år underviste Petter i matematikk ved videregående skole før han ble sykemeldt.

– Det hender jeg savner klasserommet og å få være sammen med fine ungdommer. Det jeg ikke savner, er prøvebunkene og krangete elever. Selve undervisningen gikk greit, men det å gi riktige tilbakemeldinger til rett tid var vanskelig for meg, forklarer Petter.

Kveldsleken er «politi og tyv», som trolig samtlige elever har lekt på Den norske fjellskolen siden den ble grunnlagt i 1957.

Elevene får prøve både terrengsykling, ridetur, kanopadling, orientering og taubane på Høvringen. Her prøver Kristoffer fra Brundalen skole ridning.

Så lang blir kioskøen når elevene skal sikre seg dagens rasjon av søtsaker.

Solveig (foran) og Tora ved Nyborg skole i Trondheim driver aktivt med orientering til vanlig.

– Elevene får prøve seg på noe de kanskje ikke er så vant med, sier lærer Lise Brøseth fra Brundalen skole i Trondheim, som her dytter Sara og Tobias ut på kanotur.

Jubilerende skole **selges**

Etter 60 år i eie av Vigerust-familien skal Den norske fjellskolen på Høvringen selges. Eier Torill Vigerust håper de nye eierne vil fortsette med leirskole, og hun etterlyser også en lovfestet rett til leirskole for elever.

TEKST OG FOTO Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

– **Det blir rart** å ikke skulle holde på med dette hver dag, sier Torill Vigerust.

Den norske fjellskolen på Høvringen i Oppland har vært i Vigerust-familiens eie i 60 år.

Hennes mann Jan er blitt alvorlig syk, og det er for mye arbeid for én person å lede fjellskolen, sier hun. De håper å få solgt leirskolen i løpet av det neste året. Med på kjøpet følger leirskolereservasjoner for mange år fremover.

Utenfor lærerværelset der Vigerust og Utdannings journalist sitter, skal snart 120 sjetteklassinger inn i spisesalen og spise seg mette etter en fartsfylt dag med aktiviteter.

Leder for Norsk leirskoleforening, Trond Setlo, vil gi all honnør til Vigerust-familien.

– Leirskoledrift på Høvringen dannet i sin tid opptakten til det landsomfattende leirskoletilbudet som vi kjenner i dag. Jeg håper aktuelle kjøpere vil videreføre leirskoledrift som en del av tilbudet, sier Setlo.

Taubane Nor

«Wiiiii!». Høyt over et stryk litt nedenfor fjellskolen suser et titalls sjetteklassinger i taubanen etter tur. Etter grundig opplæring i taufesting og selebruk får de prøve seg på det som for mange er ett av høydepunktene under oppholdet på Høvringen.

Leirskolelærer Vetle Aase Øvrebotten sier det er viktig med tydelige og enkle beskjeder i aktiviteter som innebærer en viss risiko, slik som kano-

Torill Vigerust håper å få solgt leirskolen i løpet av det kommende året. – Det blir rart å ikke holde på med dette hver dag, sier hun.

● Leirskole

Undervisningstilbud for elever i grunnskolen, som regel i et miljø som atskiller seg fra elevens hjemmemiljø.

Oppholdet skal ha minst tre fortløpende overnattinger og gi elevene mulighet til å utvide sine faglige og sosiale erfaringer gjennom nye samværsformer og kontakt med nye miljøer.

En del av undervisningstiden i grunnskolen kan benyttes til leirskole (opplæringslovens paragraf 2 pkt. 3)

Den første faste leirskole, Den Norske Fjellskole, ble opprettet på Høvringen i Gudbrandsdalen 1957.

Leirskolelærere må være kommunalt ansatt. I 2014 var det 63 leirskoler med kommunalt ansatte pedagoger i 60 kommuner i Norge.

Kilde: snl.no / Store Norske Leksikon

padling og taubane. Og rutinene virker, ifølge Torill Vigerust. Det har ikke vært alvorlige ulykker på Høvringen i de 60 årene leirskolen har eksistert.

Hun sier at elevene tidligere stort sett gikk tur hver dag, men de siste 10–20 årene har mer spennende og fartsfylte aktiviteter som taubane, terrengsykling, ridning og dyrestell kommet til.

– Tidligere merket vi blant annet at en del elever den siste dagen fikk det vi kalte «Peer Gynt-syken». Det var når de skulle gå den lange turen til Peer Gynt-hytta. Som regel var det nok motivasjonen det var noe i veien med, og ikke den fysiske formen. Generelt merker vi ofte at elevene blir fortest utslitt psykisk. Men får de seg en varm dusj og litt mat, kommer de seg raskt til hektene igjen, sier Vigerust.

Hennes far Terje Vigerust etablerte Den norske fjellskolen vinteren 1957. Året etter arrangerte filosofiprofessor Arne Næss og senere utenriksminister Thorvald Stoltenberg en internasjonal ungdomskonferanse med elever fra ulike urolige deler av verden.

Torill Vigerust sier at ukesoppholdet på Høvringen har satt i gang friluftsinteressen for mange elever opp gjennom tidene.

– På 1960-tallet skulle en jenteklasse hit. En av jentene var veldig negativt innstilt til en uke her oppe. Etter oppholdet overtalte hun faren til å kjøpe hytte på Høvringen, sier Vigerust.

– Samlende for elevene

Lise Brøseth er kontaktlærer for en sjetteklasser ved Brundalen skole i Trondheim, skolen med flest elever på Høvringen under dette oppholdet. Hun tror at alle elevene opplever en høy grad av mestring, og at de får utfordret seg selv.

– På turen i går hadde vi med oss en elev som hadde brukket en tå, men hun nådde toppen all-

– **Rundt 6.–7. klasse** faller aktivitetsnivået hos elever veldig. Derfor er det så viktig at de får leirskoleopphold rundt denne alderen, sier leirskolelærer Vetle Aase Øvrebotten (bak t. v.).

kevel. Elevene får prøve seg på en arena som de kanskje ikke er så vant med, og i tillegg blir de kjent med hverandre på en annen måte enn på skolen, sier Brøseth.

Brundalen skole har brukt Høvringen leirskole gjennom mange år.

– Det pedagogiske opplegget her er veldig godt, og lærerne her er veldig trygge og rutinerte. Dessuten har alle elevene noe de kan være med på her oppe, sier Brøseth.

– *De fleste elevene her ser ut som de er godt skodd og har varmt tøy med seg. Samtidig kan ofte godt turtøy koste en del. Hvordan sikrer dere at alle elevene får mulighet til å være med, og ha riktig bekledning?*

– Vi har prøvd å forberede elevene og foreldrene i god tid i forveien, slik at de eventuelt kan kjøpe turtøy brukt, eller arve eller låne av slekt og venner. Vi venter oss ikke på noen måte at de skal kjøpe alt nytt. Man klarer seg godt med utstyr som folk har brukt før. Det har ikke vært noen elever som har kommentert noe, og det skyldes kanskje at vi har jobbet en del med holdninger før vi dro, sier Brøseth.

«Digital detox»

Mens elevene hennes Tobias, Morgan, Sveinung og Theo venter på tur til å padle i kano, forteller de om leirskoleuka så langt, litt i munnen på hverandre.

– Jeg trodde kanskje det kom til å bli litt kjedelig med en hel uke her oppe, men det er kjempeartig, sier Morgan, før Tobias skyter inn: – Savner ikke telefonen i hvert fall!

– Eller jo, kanskje litt på bussen på vei til og fra, sier Morgan.

Torill Vigerust sier at skolen oppfordrer alle elevene til et «mobilfritt» opphold.

– Det går stort sett veldig bra. Mange av elevene sier «Hæ, er det ikke TV her», når de kommer. Etter noen timer savner de verken mobiltelefonen eller TV, sier hun.

Leirskolelærer Vetle Aase Øvrebotten sier at leirskoleoppholdet også er en fin anledning for elever til å bli kjent med andre elever fra ulike deler av landet.

– Når elever fra Vålerenga skole i Oslo blir kjent med elever fra Måløy, utveksles det en del interessante erfaringer. Vi prøver å mikse elevene på tvers

Det har ikke vært alvorlige ulykker på Høvringen i de 60 årene skolen har eksistert, ifølge daglig leder Torill Vigerust. Her suser Maja (t. v.) og Dovydas (t. h.) fra Brundalen skole nedover.

– Burde ha råd til å tilby leirskole til alle

Leder i Norsk Leirskoleforening, Trond Setlo, sier at en ny, elektronisk registrering viser at 13.000 elever ikke får reise på leirskole årlig.

– Det er veldig synd for de elevene som rammes av kutt. Vi snakker om én uke i løpet av ti års skolegang, hvor elever for i overkant av 2000 kroner får kost og losji og alle aktiviteter en hel skoleuke. Det er billig for en verdifull og annerledes læringsarena som vi burde ha råd til å tilby alle elever i Norge, sier Setlo.

Han er skuffet over dagens regjering, som ikke vil lovfeste retten til leirskole.

Han sier at hovedinntrykket er at lokalpolitikere ønsker å gi elevene et tilbud.

– Men siden det ikke er en lovfestet rett, går det dessverre inn på kuttlista, sier han.

– Om lag 2500 kroner i tilskudd til 13.000 elever tilsvarer rundt 32 millioner kroner årlig. Hvorfor bør riks- og lokalpolitikere prioritere leirskole fremfor andre tiltak i trange stats- og kommunebudsjetter?

– Leirskoleordningen har utviklet seg og overlevd økonomisk usikkerhet og manglende sikring i fem tiår. At leirskolene gjennom så mange år fortsatt benyttes av over 80 prosent av landets elever, uten at det er lovpålagt, taler for seg selv. En uke på leirskole er en investering i framtidens generasjoner, sier Setlo.

av skoler under aktivitetene, sier Øvrebotten.

Han har en mastergrad i idrettsvitenskap med pedagogikk, og han sier det nettopp er i 11–12-årsalderen idrettsforskningen viser fall i aktivitetsnivået hos norske elever.

– Forskningen viser at barn er noenlunde like aktive i barnehagealder nå som de var for noen tiår siden. Men rundt 6.–7. klasse faller nivået veldig. Derfor er det så viktig at de får leirskoleopphold rundt denne alderen, sier Øvrebotten.

Han peker også på at det har blitt større forskjeller mellom de mest aktive og de mest passive i aldersgruppen: – Derfor differensierer vi aktivitetstilbudet for elevene, sier han.

Vil ha lovfestet rett

Vigerust mener norske politikere må lovfeste leirskoler. I dag er det kun undervisningen på leirskole som får øremerkete midler. Midler til

elevopphold er lagt inn i rammetilskudd og kan dermed nedprioriteres av de kommunene som vil.

– Lovfesting av leirskole vil være med på å sikre alle elever minimum ett opphold i løpet av grunnskolen, sier hun.

– Hvorfor burde politikere prioritere dette kontra andre tiltak i skolen som gratis/subsidiert aktivitetsskole eller gratis frukt og grønt?

– Leirskole er en veldig viktig uke for både elever og lærere. De blir kjent med hverandre på en helt annen måte enn i en vanlig skolehverdag. Her kommer både positive og negative sider frem. Mange er for første gang alene hjemmefra. De må lære å ta vare på seg selv og sitt og hverandre. Her får de gjort dette under trygge forhold. Mange barn har i dag en veldig passiv hverdag. Under et leirskoleopphold får elevene prøvesmake mange forskjellige aktiviteter som kanskje vekker ny interesse og øker aktivitetsnivået.

Får til forandring

Tahany Al Salameen er rektor på første året ved barneskolen i beduinlandsbyen Um Sayhoon. Skolen har store problemer med elever som ikke kan lese og foreldre som ikke synes skole er viktig nok. Den ligger i utkanten av oldtidsbyen Petra, der elevene heller kan skaffe seg lettjente penger som postkortselgere.

I fjor høst konstaterte den nye rektoren at mellom 75 og 80 prosent av de 22 elevene var å regne som analfabeter.

– Jeg fikk satt inn ekstra lærerressurser med hjelp fra utdanningsmyndighetene i Petra, slik at det nå er to lærere, en hovedlærer og en assistent som har det å utvikle leseferdigheter som spesialkompetanse. Etter et halvt år konstaterte vi at resultatene er forbløffende gode. Elevene har godt ordforråd, en flott håndskrift og karakterene deres er gode, sier hun.

Leseglede

Aisha Awwad er en av 22 jenter som først har lært seg å lese og skrive i femte klasse. Men da situasjonen ble avdekket og lærerressursene ble satt inn, kom resultatene raskt. Det finnes flere i beduinlandsbyen som har tatt høyere utdanning.

Forskningsdirektør og antropolog Maram Freihat ved Al Hussein Bin Talal-universitetet i Petra har gitt midler og støtte til leseprosjektet. Hun sier til Utdanning:

– Resultatene kan i lengden kun oppnås ved å spre bevisstheten i hele landsbyen om viktigheten av foreldrenes engasjement i deres barns utdanning. Her vil mødrene være vårt hovedmål som allierte fordi det er de som vanligvis er hjemme og tar vare på barna og kan motivere dem til å heve seg til høyere nivåer.

Tenne

r lesegnisten

Et stort flertall av jentene i femte klasse var analfabeter. Den nye rektoren i beduinlandsbyen i Jordan tok utfordringen.

TEKST Kirsti Hovland

FOTO Tom-Egil Jensen

Startet fra bunnen av

I denne jenteklassen var det behov for å begynne med det grunnleggende.

– De måtte rett og slett lære seg å lese og skrive. Det er vårt hovedmål, sier rektor Tahany Al Salameen. Ved hjelp av ekstra ressurser fra de lokale myndigheter har hun fått hjelp av lærer Rinal Al Tweissi, som ifølge rektoren har fått forbløffende resultater etter et snaut år med de 22 jentene som i en alder av 10 år ikke kunne lese og skrive.

For konge og fedreland

Respekt for landet og monarkiet er en del av den jordanske beduinarven, og derfor ble to av hovedkomponentene i samfunnets kultur, som ekteskapsritualer og det militære, demonstrert for Utdanning og andre gjester denne dagen på barneskolen i Petra.

- Jordanerne er stolte av å være i militæret og tjene landet, og dette var en demonstrasjon av et militært show som erklærer lojalitet og tro på monarkiet og landet, forklarer rektor Tahany Al Salameen. De eldste jentene på skolen sto for den militære delen.

Stimulere til innsats

Suha Mohammad er ivrig og stolt over å kunne fortelle klassevenninnen hva hun har lært. Uansett om hun kan begynne på sjette trinn eller må bli på femte trinn ett år til, er rektors holdning at elevene er med i et prosjekt som handler om det å bli satset på. Hun har bestemt at gruppen elever som ikke er på det faglige nivået for å kunne fortsette på neste trinn, skal kalles «Positive one». Hensikten er at elevene skal føle seg mer stimulert enn frustrert, og at de blir satset på.

- Men det er helt avgjørende at det grunnleggende er på plass, og på dette trinnet må de kunne lese og skrive for å kunne klare seg videre i den 10-årige grunnskolen, sier rektor Tahany Al Salameen.

Tradisjonelle huleboliger

De nomadiske beduinene gjennomgår betydelige endringer i livsstilen. Tidligere bodde mange beduiner inne i Petra, men da turismen tok av på 1980-tallet, innførte kong Hussein en lov som forbød fast bosetting inne i oldtidsbyen. I kjølvannet av den nye loven vokste beduinlandsbyen Um Sayhoon fram, et steinkast unna Petra. Men det ble for trangt for de 200 familiene, når byen og leilighetene kun har plass til 100 familier. I dag har et tjuetalls familier valgt å flytte tilbake til hulene i Petra. Der lever familiene av å selge turistkort og drive med eselutleie.

Petit

Olav Norheim

Ord-tjuveri

Olav Norheim

bokskrivar og -länar

ARKIVFOTO PRIVAT

Det kan ikkje vera greitt å vera lærar i dag, ein som skal lære seg, og lære frå seg. For nokon stel orda våre, tek dei. Velkomen til ny-ordinga. Skjønne du den?

I gamle dagar, då eg begynte på realskulen, vart nokre av oss radikale: eit skjellsord i det vintervakre dalføret. Det er det i dag òg, over alt. Men eit anna skjellsord.

Den gongen var ein radikal ein som kanskje gjekk med fiskeveske og heia på Finn Gustavsen eller Johan Galtung eller Mao. Mang ein radikal ville smi våpna om til plogjern, ynskte USA ut av Vietnam, oss ut av NATO, pampeveldet vekk.

I dag er ein radikal til dømes ein kvit masse-mordar på ei norsk øy. Eller ein islamist med langt skjegg og det som verre er. Som regjeringa skriv her heime på heimesida si: «Radikalisering er prosessen der en person i økende grad aksepterer bruk av vold for å nå sine politiske mål.» Kven har bestemt det?

Ein radikal i dag kan fort bli ein framandkrigar. Det må vel bety at han krigar i framande land? Unge norske NATO-soldatar gjer òg det. Men dei er ikkje framandkrigarar for det. Dei er personell på styrkeprøve utanlands og driv med fredsbevaring og opplæring. Mykje å lære for den som ikkje vil gå seg vill i orda.

Då eg studerte, kalla nokre seg populistar; folk til venstre i sentrum som meinte at folkestyre var bra, og jo meir folk hadde å seia der dei budde, jo betre var det. I dag er populist eit skjellsord i Dagsnytt 18.

Nokre ord blir snudd opp ned, ut inn, trill rundt. Ingen leverer aviser seinare enn bodselskapet Kvikkas. Det har aldri vore så fjernt til nærmaste lensmannskontor eller politistasjon som etter at vi fekk nærpoliti. Kommunereform betyr at ein kommune skal slå seg saman. Regionreform betyr at eit fylke skal slå seg saman. Nabopratt betyr at ein

ILL. FRANCK BOSTON/ISTOCKPHOTO

fylkeskommune skal snakke med ein annan fylkeskommune. Open folkekyrkje veit eg ikkje kva betyr. BP blir Statoil blir Circle K, bensinbil blir fossilbil, frigjeringsdagen blir veterandag. Gløym alt du har lært. Før skulle vi jobbe hardt og ta tak. No får vi beskjed om å jobbe smart og ta grep. Kva er det med orda? Er eg utanfor boksen? Har nokon sett boksen min?

Det er sikkert sant som Erna sa i nyttårstala si, den gongen: «Vi står foran store utfordringer». Meir interessant er det ordet ho ikkje sa: Robust. Det vart brukt opp i fjor, så spinkelt var det. No kan robust-ordet leverast attende til oss, vi som treng det, endå vinteren for lengst er over og fuglane kvitrar.

«Gløym alt du har lært.»

Tilbakeblikk

For 50 år siden

Ny luft inn i museet

Jeg foreslår at Gymnasrådet sørger for at det i nye utgaver av undervisningsplanen for norsk i gymnasen kommer med en passus om at ett av hovedverkene fortrinnsvis bør være et verk (poesi eller prosa) fra vår egen generasjon, fra de siste tretti år. Selv hos hardhodede meg krevdes det mye sivil mot for å legge opp en av de dyktigste, mest velrenommerte og mest leste av de nålevende norske forfattere Axel Jensen («Joachim»). Å se sin egen tid bli rullet opp for seg, gir dog en annen følelse av å være med, enn når man følger helter fra Tre- og Hestetekjerre-alderen. (Fra et innlegg av Arne Roll).

Den Høgre Skolen
nr. 11/1967

For 25 år siden

KS over og ut

Streiken i kommune-sektoren endte med tvungen lønnsnemnd, og dermed fikk Kommunenes Sentralforbund det som de ville. For det var den steile holdningen til KS som framprovoserte nemndløsningen – selv om regjeringen egentlig burde ha latt den ligge. ... Kommunenes Sentralforbund bør imidlertid være forsiktig med å feire «seieren» for lenge, for det som er skjedd i løpet av de siste ukene, har vist at det er behov for en felles arbeidsgiverorganisasjon i offentlig sektor. (Fra lederartikkelen)

Norsk Skoleblad
nr. 20/1992

Magi i eventyrskogen

Jenny Gjendems kvardagsmagi handlar om fem kattar, ei oldemor og ein sms full av saknad.

TEKST Ylva Törngren | yt@utdanningsnytt.no

FOTO Privat

Jenny Gjendem (49)

Kven:
pedagogisk leiar i
Mobarn Cecilienfryd
barnehage i Molde

Godt å tenkje på:
Å få vere ein «vosken»
som følgjer barnas
leikeveg.

Ein sommardag stod Jenny Gjendem i Mobarn Bolsøya barnehage og bar på det fyrste ho fann; kassar, esker med rosiner, teatersminke og teppe.

– Tilfelle avgjer kva eg har med til leiken, forklarar ho til Utdanning.

Ho hadde fri frå praktiske oppdrag for å vere inspirator, men laust og ledig, ikkje for nokon spesiell leik: – Kven vil vere med og leike i skogen? Eg treng berehjelp! ropte ho.

Eit par meter unna har denne barnehagen sin egen skog, heilt skjerna: busker, blomster, ei maurtue og klatretr.

– Å vere med barna dit er magisk, seier Jenny. Fem treåringar kom springande med ein gong. Dei delte ut roller.

– Vi kan jo vere kattar! sa Anita.
– Kattar kunne bu i eska, kasta Sander fram.
– Jenny, du må vere den gamle oldemora.
– Kan du male kattenasar? spurte Erik.

Den gamle oldemora sminka kattedes det beste ho kunne, i rosa, raudt og svart. Sander ville vere farleg tiger i staden og fekk mykje svart og kraftige vérhår.

Dramatisk

Plutseleg hadde alle rive av seg sko og sokkar. Noko som eigentleg ikkje er lov.

– Jenny. Ikkje sei det til de voskne, sa Sander.
– Ja men eg er jo ein vaksen, sa Jenny.

Han såg litt tvilande på ho. Imens levde leiken vidare. Kattane døydde. Dei blei stive i kroppen og tungene hang skeivt frå munnen.

– Frå «Tom og Jerry»-teiknefilm var det dei korleis daude kattar ser ut, seier Jenny til Utdanning.
– Nå blei oldemora frykteleg trist! sa Sander, og Anita fylte i: – Da måtte du gråte heile dagen.

– Å nei og nei så trist! sa eg då. Så song eg ein trist song om kor grufullt ... men vips! Spratt katt-

tane inn i kassene. Då endra eg songen til å handle om kattar i kassar, fortel Jenny.

– Vi syng mykje. Songane vert til undervegs, forklarar ho.

– Er det omdiskutert at ein vaksen er med i leiken, slik du var?

– Vi meiner vel heller at uteleik er super for å stimulere språk og inkludere. Til dømes kunne vesle Lea, som nesten ikkje snakkar norsk, fint leike kattedes.

– Elles meiner eg at alle barnehagetilsette må sjå leiken som verdifull. Personalet skal kunne delta i leiken og ha mot, lyst og tid til dette, seier Jenny.

Bu i ein bæsje

I skogen slyngja leiken seg vidare: – Eg vil ikkje bu i eske, eg vil bu i ein bæsje! ropa Sander så høgt han kunne, til knis, fryd og latter.

– Då song vi om Sander som budde i ein bæsje. Dei andre barna ville òg bli sungne om: Erik budde i eit eple, Lea i kjøleskap og Anita i ei sjokoladecake.

– Medan vi låg der, ei ped-leder og fem skitne små ungar som åt rosiner på eit teppe, såg Sander på meg og sa: – Eg er glad i deg, Jenny!

Heilt alvorleg haldt han fram: – På ordentleg.
– Og eg er glad i deg, Sander. Vi liker å vere i lag, vi, svara eg.

«Der syng ho til dei andre barna»

For eitt år sidan flytta Jenny og familien. og ho begynte i ein annan barnehage. Nyleg fekk ho ein sms frå Sanders mor. Under ein kveldsprat med mora hadde Sander plutseleg blitt veldig alvorleg, og sagt: «Du mamma. Eg har mista Jenny-min. Ho har begynt i ein annan barnehage. Der syng ho til dei andre barna.»

– Kanskje Sander kan vere referanse, om eg enda ein gong søker ny jobb? avsluttar Jenny rørd.

Har du opplevd eit gyllent augeblikk som du vil dele med andre?

Tips oss! redaksjonen@utdanningsnytt.no. Merk e-posten «Gylne augeblikk».

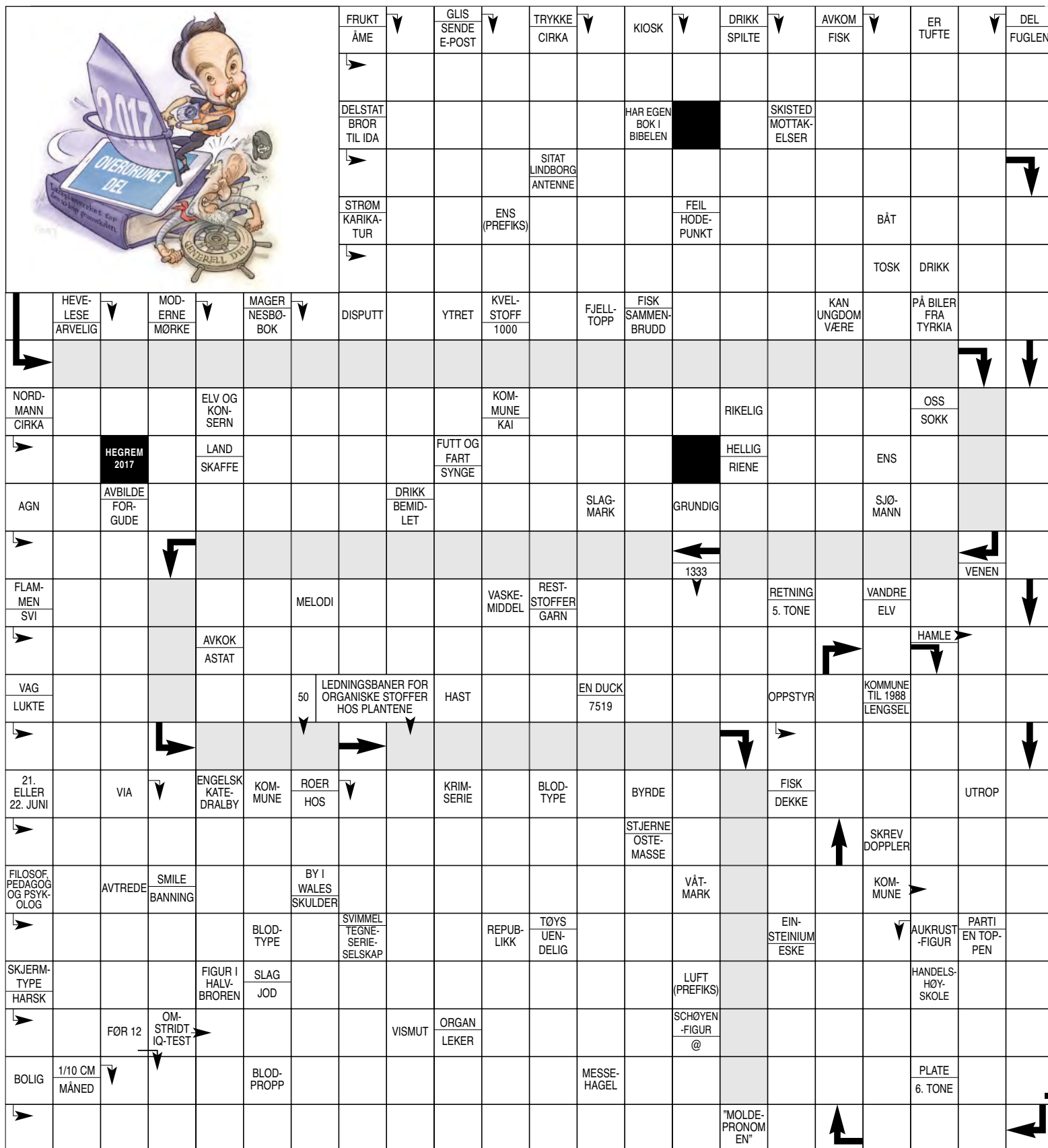
Sommer- kryssord

Innsending

Løsningen sendes
Utdanning, Postboks 9191
Grønland, 0134 Oslo, innen
7. august (send hele
siden). Merk konvolutten
«Sommerkryssord».
To vinnere får boksjekk.

Navn _____

Adresse _____

Fotografiske
tilbakeblikk
fra skole og
barnehage.

Så sponflisene fyk

Gutane handterer høvel, hammar og andre verktøy i sløydsalen på Uranienborg skole i Oslo rundt 1910, under oppsyn av læreren. Det er ikkje heilt klart kva sluttproduktet skal bli, men det ligg vel meir an til å bli spekefjøl enn sybord. Sløydfaget vart innført på slutten av 1800-talet, med skulestyrar Hans Konrad Kjennerud som den store pådrivaren, ifølgje Wikipedia. Tresløyd var lenge berre for gutar, medan jentene hadde handarbeid. I 1960 vart formingsfaget oppretta, som omfatta både sløyd og handarbeid. – Då vart det eit krav at både gutar og jenter skulle ha sløyd og handarbeid. Men dette vart praktisert ulikt rundt om i landet i lang tid etter. Det vart mellom anna godkjent ei lærebok i tekstilforming som heilt klart var retta inn mot jenter, opplyser Tollef Thorsnes, dosent ved Høgskolen i Sørøst-Norge, til Utdanning.

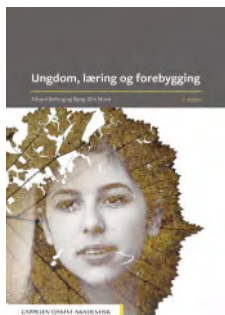
FOTO OSLO MUSEUM TEKST HARALD F. WOLLEBÆK

Bøker

Aktuell bok ANMELDT AV Ingeborg Tveter Thoresen

Mesterlig formidling – til inspirasjon og ettertanke

«Ungdom, læring og forebygging» er utkommet i ny utgave, som er nyskrevet og atskillig kortere enn førsteutgaven fra 2011. Boka gjennomsyres av engasjement for barns og unges liv.

Ungdom, læring og forebygging

Av Edvard Befring og Bjørg-Elin Moen
Cappelen Damm
Akademisk 2017
272 sider

Læremester er Edvard Befring og hans medforfatter Bjørg Eling Moen. De vil gi lærerstudenter for 5.–10. og 8.–13. trinn i skolen en slitesterk basis for yrket.

Boka er tankevekkende. Med pregnante og utfordrende setninger drøftes pedagogikkens viktigste temaer i sju kapitler. De avsluttes med avsnittet «Til ettertanke».

Et fremtredende trekk ved boka er respekten og omsorgen for barn og unge. De er individer som lever i ulike fellesskap, med utfordringer og muligheter, i overgangen fra avhengighet til større frihet, selvbestemmelse og medvirkning. Her deles det ut kunnskap fra et faglig overflødigshorn.

Det skjer også når temaet er læring og kompetanseutvikling, ulike læringsprosesser og kompetanseområder, og forhold som hemmer eller fremmer elevenes livsdugelighet. Det redegjøres for læringsteorier som har dominert skolen, men også for bokas konstruktivistiske læringsperspektiv.

Skolens ulike måter å se elever og læring på avspeiles i skolens historie. Derfor gir boka et historisk og pedagogisk riss. Det viser de aktuelle trinnenes røtter, og deres betydning for dagens skolestruktur og innhold. «Mange av utfordringene i skolen belyses ved å se nærmere på det skolekonseptet som legges til grunn – med struktur innhold og metode. Skolekonseptet utgjør den helheten som er skolens hva, hvordan og hvorfor, og det tas ofte for gitt». Når grunnskoles ideer var «utvidet opplæring og like muligheter». Imidlertid legitimerende utdanning, som en selvstendig økonomisk vekstfaktor, «den pedagogisk-økonomiske doktrinen», økte skolebudsjett. Forfatterne øver også skolepolitisk kritikk når de viser utilsiktede konsekvenser. Treårig videregående skole «har synliggjort at en tiårig grunnskole, med dagens skolemønster, er en mer enn stor nok utfordring for mange unge. Samtidig har det sterke presset på unge mennesker om å fullføre videregående bidratt til å nulle ut verdien av tiårig opplæring».

Skolen har «monopol som samfunnets opplæringsaktør». Det gir skoleeier og lærere store ansvarsoppgaver. Alle barn skal få best mulig utbytte av skoleårene, og alle skal oppleve å bli

verdsatt. Men enhetsskolens ideal realiseres ikke når den praktiske læringen får liten plass, barns og unges interesser overstyrer av samfunnets, og det gis for lite rom for elevens engasjement. Noen teorifag har fått en «urimelig maktposisjon over skolen», noe forfatterne mener er både «etisk og pedagogisk uforsvarlig» i en skole for alle. PISA-kravene ligger tett som snublesteiner på manges skolevei.

Konsekvenser av tilkortkommenhet, ubarmhjertig atferd og krenkelser er urovekkende. Derfor vil forfatterne ha psykososiale kvalitetskrav, og at skolen skal være varsom med diagnostisering og merkelapper.

I boka blir møtet med mangfoldet, spesifikke og kontekstuelle lærevansker, under-yttere, talentfulle og begavede elever, psykososiale vansker, innadvendte og utadvendte barn løftet opp. Boka viser hva som kjennetegner kvalitetsskoler og en «forløsende pedagogikk», i motsetning til en «risikopedagogikk». Forløsende pedagogikk styrer utenom krenkelser og andre uverdige handlinger.

Læreren som relasjonsbygger er neste viktige tema, for læreren har det etiske ansvaret for relasjonen(e), ved siden av det pedagogiske håndverket. Eleven skal ses, lyttes til og snakkes med. Slik kjenner eleven seg verdsatt, sier spesialpedagogikkens nestor. Læreren skal se hele mennesket og at eleven inngår i en sammenheng. Tillit framheves som en viktig pedagogisk kvalitet. Også foreldre må ha tillit til at læreren liker barnet deres og vil dets beste.

Ifølge internasjonal forskning bør forholdet mellom lærer og elev få større oppmerksomhet. For på godt og vondt påvirker læreren alt som skjer i klasserommet. Det er både en dårlig og en god nyhet, ifølge forfatterne, og en viktig påminnelse for nye lærere. «Dessverre har norske studier på dette felt vært lavt prioritert».

Forebygginger er siste tema. Risikofaktorer i hjemmemiljø, oppvekstmiljø og gjennom samfunnspåvirkninger, kan være manglende omsorg og misbruk, samt et oppvekstmiljø fattig på

«Noen teorifag har fått en 'urimelig maktposisjon over skolen', noe forfatterne mener er både 'etisk og pedagogisk uforsvarlig' i en skole for alle.»

impulser, men også kommersialisering og teknologiske utfordringer. Forebygging skjer på ulike nivå, og i skolen både som allmenn forebygging og selektiv forebygging. Fordi skolen møter alle barn, kan den være samfunnets «lyttepost» og ha et «føre-var»-prinsipp for å motvirke uheldig utvikling tidlig. Læreren skal kjenne til barnevernet som samfunnsressurs med dens særegne kompetanse og myndighet.

ILL SMARTBOY10/ISTOCKPHOTO

Beskyttende ressurser og forebyggende tiltak finnes også i nærmiljøet, der voksne engasjerer seg og «gleder seg over framgang og er oppmuntrende i motgang». Med prinsippet om at oppvekstmiljøet er et felles ansvar, kan skolen og læreren ha en nøkkelfunksjon ut fra sin daglige omgang med barn og unge.

Det er en sentral tanke for stiftelsen MOT (ideell norsk organisasjon som blant annet arbeider for å motvirke mobbing og rusmisbruk, red.anm.). Moen redegjør både for teorigrunnlaget og hvordan MOT samarbeider med skoler og kommuner. Hensikten er å styrke barn og unge fra 12 år og oppover, ettersom jevnaldningsgruppen blir viktigere, men voksne som forbilder og samtalepartnere er fortsatt viktige.

I boka tydeliggjøres det brede samfunnsoppdraget fra Generell del av Læreplanverket (1993). Boka framholder gjentatte ganger menneskets sårbarhet, faren for krenkelser og ydmykelser som ligger i systemet og relasjoner. Men den inspirer også til å se og ta fatt i den enkeltes og fellesskapets utviklingsmuligheter og til å virkeliggjøre skolens og lærerens betydning og etiske ansvar.

Kom nærmere opplevelsen med Esso Mastercard

Medlemmer i Utdanningsforbundet får

- 50 øre/l i rabatt på drivstoff
- 20 % rabatt på bilvask hos Esso
- Hver 6. vask gratis*
- Bruk Esso Mastercard til alt, overalt!

Finn ut mer og søk på essomastercard.no/utdanningsforbundet

An ExxonMobil Brand

* Ved bruk av rabatthefte på de stasjonene som tilbyr dette. Drivstoffrabatt forutsetter bruk av et Esso Mastercard. Effektiv rente ved kreditt på kr 15 000 o/12 mnd. er 31,13 %. Total kredittkostnad kr 1 947.

Ta verdensarven inn i klasserommet

● **Anne Haugen Wagn**
Prosjektleder for verdensarv i læreplanene, Telemark fylkeskommune

FOTO JENS RAMBORG

I framtidens skole skal bærekraftig utvikling, medborgerskap og demokrati være viktige mål. Med verdensarven som utgangspunkt kan disse målene ivaretas godt.

I 2015 fikk Norge sitt siste og åttende verdensarvsted; Rjukan og Notodden industriarv. Begrunnelsen for å bli innskrevet på Unescos verdensarvliste er den epokegjørende oppfinnelsen kunstgjødsel til landbruket. Framstillingen ble gjort ved hjelp av vannkraft, som seinere danner grunnlaget for «den andre industrielle revolusjon». Det nye norske industrisamfunnet vokste fram, med arbeiderbevegelsens krav om åttetimersdagen, utvikling av trepartssamarbeidet og den norske velferdsstaten.

Riksantikvar Jørn Holme skriver i nominasjonsdokumentet at Rjukan og Notodden er et vitnemål om ett av verdens mest banebrytende industriprosjekter. At det innbyr til forståelse og refleksjon omkring menneskets vilje og tekniske dyktighet ved utnytting av naturens ressurser til samfunnsbygging, og hvordan dette har gitt fundamentet for en allmenn økning i livsstandard.

«Verdensarv ivaretar målene for flere fag, særlig samfunnsfag og naturfag, og passer godt å arbeide med som tverrfaglig.»

Rjukan og Notodden har i likhet med 1051 andre steder i verden fått en plassering som forplikter. De har alle fått merkelappen «fremragende universell verdi». Verdensarvstedene utgjør en felles umistelig arv for hele menneskeheten. Den er så unik og verdifull at den er en arv for hele verden. Og den tilhører oss alle!

Med dette perspektivet er verdensarven et velegnet tema å bringe inn i skolen. Verdensarv ivaretar målene for flere fag, særlig samfunnsfag og naturfag, og passer godt å arbeide med som tverrfaglig. Og ikke minst, i verdensarven finnes vesentlige problemstillinger som tilfredsstiller de overordna målene for skolen.

Unesco er FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon. Men det er verdensarven som er mest kjent, og som har blitt en merkevare for organisasjonen. Ideen om å beskytte verdens kulturarv kan spores langt tilbake, til 1700–1800-tallet i Europa, da den italienske renessansen bidro til å vekke interesse for det vi i dag kaller verdensarv. Her var det overklassen som reiste til Europas byer, på såkalte dannelsesreiser. Etter hvert oppsto interessen for de nasjonale kulturminnene, som et uttrykk for nasjonsbygginga i de enkelte land. I Storbritannia og i Frankrike oppsto selskaper for bevaring av nasjonale minnesmerker. I vårt eget land har vi Fortidsminneforeningen, grunnlagt så tidlig som i 1844. Ideen om at noen kulturminner har universell verdi, får etter hvert større interesse. I 1874 tok den russiske tsar Alexander initiativ til en internasjonal konferanse i Brussel, for å diskutere retningslinjer for vern av kulturminner i forbindelse med væpnede konflikter. Arbeidet ble videreført under Haag-konferansene i 1899 og 1907. Og så ble spørsmålet høyaktuelt i forbindelse med ødeleggelsene etter første verdenskrig. Nye tiltak og lover ble utformet.

Som følge av de omfattende ødeleggelsene etter den andre verdenskrig kom problemstillingen for alvor på dagsorden. Folkeforbundet ble erstattet av De forente nasjoner (FN) i 1945, og arbeidet for å verne verdens kulturminner ble videreført. I 1960-årene ble byggingen av Aswan-dammen i Egypt det første store prosjektet til Unesco. En storstilt internasjonal redningsaksjon ble satt i gang for å redde minnesmerker fra den egyptiske sivilisasjonen, som ble berørt av utbyggingen. Kampanjen for å redde Abu Simbel-templene kom til å bli en milepæl i arbeidet for å fremme ideen om at noen kulturminner har en universell verdi. Så stor at den angår også folk utenom territoriet de er plassert i.

Unescos verdensarvkonvensjon ble så vedtatt av Generalkonferansen i Paris 16. november 1972. Siden den gang er 1052 steder ført på verdens-

arvlista. I 2016 har 192 av FNs 195 medlemsland undertegnet verdensarvkonvensjonen.

Men først og fremst er verdensarven et solidaritets- og fredsprosjekt. Den knytter oss sammen på tvers av grenser og holder fast på ideen om at vi er en verden med felles kulturtrekk og interesser, og at samarbeid er nødvendig for å bevare fred. I Unescos grunnsetning heter det da også «Building peace in minds of men and women.» Siden kriger starter i menneskenes tanker, er det i deres tanker at forsvaret for fred må skapes.

Gjennom verdensarven ivaretas både det nasjonale og globale perspektivet på temaet kulturarv. Den gir derfor godt grunnlag for en felles plattform, for det vi kaller oppdraget om allmenndannelsen i den norske skolen. Verdensarven kan bidra til å bygge stedsidentitet, noe som vurderes som et viktig element i all læring. Forskning viser at når man knytter læringsmål til steder elever kjenner, øker læringsutbyttet, og elevene vil kjenne ansvar for stedet de bor på. Elevene kan også gjennom de ulike verdensarvene få gode illustrasjoner av hva som regnes som vår felles kultur. Den som binder oss mennesker sammen. Verdensarven kan formidle at det er visse verdier knyttet til naturområder, steder, monumenter og bygninger.

På verdensarvlista står likevel ikke bare områder og bygninger preget av prakt og skjønnhet, og som skal minne oss om menneskets evne og vilje til å bygge for framtidig beundring. Noen verdensarvsteder er innlemmet fordi de skal minne oss om menneskets grusomheter, og brudd på menneskerettighetene. Konsentrasjons- og tilintetgjøringsleiren Auschwitz-Birkenau er innlemmet for at vi skal huske verdens verste folkemord. Cidade Velha (tidligere Kapp Verdes hovedstad; Ribeira Grande) på Kapp Verde-øya Santiago i Vest-Afrika er innlemmet for å minne oss om og gi kunnskap om slavehandelen, en av de verste skamplottene i vår historie. Den gir oss bakgrunn for å formidle vår tids slaveri. ILO regner med at 20 millioner mennesker i verden er ofre for menneskehandel.

Unescos verdensarv viser at den kan knyttes til store politiske konflikter. Mostar bro i Bosnia ble bombet i 1993. Den ble gjenoppbygget i 2003 og satt på verdensarvlista først i 2005. Broen i Mostar er et muslimsk symbol, og ødeleggelsen viser kreftene i religiøse konflikter. Men ved gjenoppbyggingen illustreres også menneskets evne til forsoning. Man valgte under restaureringen å ta vare på kulehullene, for å formidle at broen i Mostar ikke bare har fremragende universell verdi, men i tillegg synliggjør krigens sår.

Talibans ødeleggelse av Buddha-statuen i Bamiyn-dalen i Afghanistan er et eksempel på at

kulturminner er viktige mål når en motstander skal bekjempes. Ødeleggelsen rammer nasjonens identitet og historie. Også Buddha-statuen ble satt på verdensarvlista etter at den var ødelagt. Den samme problemstillingen gjelder for Palmyra i Syria. Ruinbyen fra antikken kom på verdensarvlista så tidlig som i 1980 og regnes som ett av de viktigste områdene i den gresk-romersk kulturen. Deler av ruinbyen ble ødelagt av IS i 2015. Palmyra ble tatt tilbake av den syriske hæren i 2017. Ødeleggelsene viste seg å ikke være så omfattende som fryktet, men gjenoppbyggingen vil likevel bli krevende.

Historien om ruinbyen Store Zimbabwe (betyr steinhus) i det afrikanske landet Zimbabwe illustrerer den europeiske kolonihistorien i Afrika, og nasjonal stolthet. Disse ruinene består av to byer, en akropolis, en borg og imponerende steinmurer. Da de ble oppdaget i daværende Rhodesia, var det ingen som ville tro at denne sivilisasjonen var skapt av afrikanere. De engelske kolonistene mente at steinkonstruksjonene måtte ha vært bygd av grekere eller arabere. Ingen hvite ville på 1960-tallet gi afrikanere så stor betydning og respekt at de kunne ha en fortid med en velutviklet kultur. Da det etter hvert ble klart at Store Zimbabwe var en afrikansk sivilisasjon fra 1100-tallet, bidro dette til å bygge nasjonal stolthet og identitet. Da Rhodesia fikk sin sjølstendighet fra Storbritannia i 1980, var det naturligvis ikke tilfeldig at landet skiftet navn til Zimbabwe.

Alle disse stedene er eksempler på hvordan verdensarvsteder belyser både historiske og dagsaktuelle politiske problemstillinger.

Unesco tar fra 2003 også ansvaret for den immaterielle kulturarven. Den bidrar til å aktualisere temaet i enda større grad. For kulturarv er mer enn bygninger. Den inkluderer også sang, dans, ritualer, språk og håndverkstradisjoner. Dette er kulturarv som i vår tid trues på grunn av globalisering og endret livsstil. På denne måten ivaretar Unesco minoritetenes kultur og historie.

Bærekraftig utvikling står øverst på agendaen etter at FN vedtok nye bærekraftsmål. Alle land er nå i ferd med å integrere tematikken i sine læreplaner. Og nettopp gjennom mange av truslene flere av verdensarvene står overfor, kan denne problematikken konkretiseres. Svært viktig i den sammenhengen er det å vektlegge at Unesco har en liste med 55 truede verdensarvsteder. Den forteller oss om en planet som trues fra ulike hold. Ikke bare av krig og konflikt, men også av klimaendringer, naturkatastrofer, forurensning og urbanisering.

Nå er det 203 naturarvsteder og 814 kulturarvsteder på World Heritage List. Med de store kli-

matruslene vil mange si at naturområder nå må få mye større oppmerksomhet. Et annet spørsmål som reises er at nominasjonsprosessen for verdensarvstatus er et ressurskrevende arbeid, som bare relativt rike land kan sette i verk. Det krever også et velfungerende byråkrati å forvalte en verdensarv. Det er det ikke alle land som har. At Norden framstår som den beste regionen til å forvalte ansvaret for sine verdensarvsteder, har først og fremst noe med god offentlig økonomi og et velutbygd byråkrati å gjøre.

Vi vet at status som verdensarv er med på å øke interessen for stedene. Da Bryggen i Bergen kom på den norske verdensarvlista i 1979, var det stor motstand. Mange ville rive den forfalne tyskerbryggen, fordi den sto i veien for moderne byutvikling. Svært få ville hevde et slikt synspunkt i 2017. Vi kan konkludere med å si at verdensarven er blitt gjort mulig gjennom globaliseringen. Den er med på å holde verdensarven i live, blant annet gjennom turismen. Samtidig er den økende strømmen av turister blitt verdensarvens fiende.

Vi liker å kalle Rjukan og Notodden industriarv for det norske industrieventyret. Det er eventyret om et fattig bondesamfunn som ved hjelp av helteene Sam Eyde og Kristian Birkeland ble omskapt til et industrieventyr. Utnyttelsen av naturen ga frigjøring fra slit og strev, og skapte den norske velferdsstaten. Mindre kommunisert er det at etter nedleggelsene av industrien på Rjukan og Notodden, fulgte en smertefull omstillingsprosess, som byene fortsatt tar del i.

Med utnyttelsen av vannkraften fulgte miljø og naturodeleggelser. Det er også et faktum at det er industrialderen som har brakt menneskeheten inn i perioden med global oppvarming av kloden, med alvorlige konsekvensene som følger.

Alt dette er også en del av Rjukan–Notodden industriarv. Den må ikke glemmes eller tilsløres når de mange fortellingene om den siste tilveksten til Norges verdensarvsteder skal formidles til nye generasjoner.

I framtidens skole skal bærekraftig utvikling, medborgerskap og demokrati være viktige mål. Tverrfaglighet og dybdelæring skal få større plass. Med verdensarven som utgangspunkt, med alle dens elementer og perspektiver, kan alle disse målene, og de nye måtene å lære på, bli godt ivarettet.

Vi kan derfor håpe på at Unescos konvensjon om verdensarven vil bidra til å skape forståelse for og kompetanse til framtidens generasjoner, slik at de tar de riktige valgene i målet mot et bærekraftig samfunn.

● Norge har åtte steder på Unescos liste over verdens kultur- og naturarv:

- Bryggen i Bergen (1979)
- Urnes stavkirke (1979)
- Helleristningene i Alta (1980)
- Bergstaden Røros (1981)
- Vegaøyan (2004)
- Struves triangelkjede – fire norske punkter (2005)
- Vestnorsk fjordlandskap – Geirangerfjorden og Nærøfjorden (2005)
- Rjukan–Notodden industriarv (2015)

Litteratur:

Birkeland, Inger: Kulturelle hjørnesteiner: Teoretiske og didaktiske perspektiver på klimaomstilling. Cappelen Damm (2014).

Johansson, Marit: Life in a World Heritage City. Linköping (2015).

Gjelsvik, Erlend med flere: Røros. Refleksjoner etter 30 år som verdensarv. Pax forlag A/S, Oslo (2014).

Ågotnes, Hans-Jacob, med flere: Når industrisamfunnet blir verdensarv. Spartacus forlag (2014).

● Mer informasjon

> Verdensarven: Se nettstedene til Unesco, Norges Verdensarv, Miljødirektoratet, Riksantikvaren og FN-sambandet.

> Rjukan–Notodden industriarv: Se nettstedene til Telemark fylkeskommune, Norsk Industriarbeidermuseum, Notodden og Tinn kommune.

Når ideologi og politiske kjepphester ødelegger en hel generasjon

● **Royne K. Berget**
daglig leder i Smed-
husåsen Barnehage SA

FOTO PRIVAT

Vi har en tilskuddsmodell for barnehagen som ikke fungerer. Vi har politikere som tviholder på kjepphestene sine til barnas verste. Hvordan i all verden havnet barnehagesektoren i en slik situasjon?

«To millioner seks hundre og førti tusen kroner i forskjell. Tenk hvor ulikt handlingsrom det gir til de to barnehagene.»

Noen ganger er svaret så enkelt og innlysende at; du tror det ikke før du ser det. Og akkurat det er tilfellet når det gjelder barnehagesektorens utfordringer, med vidt forskjellige rammevilkår i den enkelte barnehage, fra en kommune til en annen. Du tror kanskje at det først og fremst skyldes prioriteringer i den enkelte barnehage at rammevilkårene blir forskjellige. Nei, først og fremst handler det om at tilskuddet per barn i 2017 kan variere med hele 88.000 kroner fra en kommune til en annen. Hvis to like barnehager, med for eksempel 30 barn under tre år, ligger på hver sin side av kommunegrensen, kan den ene få opptil 2.640.000,- mer enn den andre i året. To millioner seks hundre og førti tusen kroner i forskjell. Tenk hvor ulikt handlingsrom det gir til de to barnehagene. Er det virkelig mulig at politikerne godtar at det kan skje? Ja, det har de godtatt i flere år. Nettopp fordi vi har en tilskuddsmodell som på ingen måte fungerer, og fordi vi har politikere som tviholder på kjepphestene sine til alt annet enn barns beste. Hvordan i all verden havnet barnehagesektoren i en sånn situasjon?

I 2011 ble det vedtatt at øremerkede midler til barnehagesektoren skulle gå over til rammefinansiering. Finansieringsmodellen som ble tatt i bruk, viste seg å være innviklet og ressurskrevende å bruke. Politikerne var allikevel skråsikre på at vi kunne stole på kommunene, at de ville sørge for at barnehagene fikk pengene de trengte. Det skjedde så langt ifra. I stedet ble det som å spille russisk rulett med flere årskull av barn. Noen kunne være heldige og vokse opp i en kommune der det ble bevilget bra med penger til barnehagene, mens andre barn befant seg i kommuner der barnehagepolitikk ikke sto like høyt i kurs. Hørte jeg utjevning av sosiale forskjeller og tidlig innsats til alle barns beste? Nei, langt ifra!

Høsten 2015 ble det gjennomført en høring om daværende finansieringsmodell skulle videreføres i en justert variant, eller om den skulle byttes ut til en enklere utgave som var litt mer rettferdig. 85 prosent av dem som svarte på høringen, stemte for å bytte ut modellen, da den var komplisert, ressurskrevende og bidro til å skape forskjeller. Likevel valgte regjeringen å beholde den gamle modellen, i en justert versjon. Fra 1. januar 2016 skulle derfor de private barnehagene følge regnskapet til de kommunale barnehagene i kommunen, to år etter. Dette ga plutselig lokalpolitikere muligheten til å skrumpe inn utgiftene i sine egne kommunale barnehager, for dermed å kunne gi mindre tilskudd til de private barnehagene to

år seinere. Denne muligheten har selvfølgelig mange kommuner benyttet seg av, noe som fører til enorme forskjeller i barnehagetilbudet fra kommune til kommune. Hørte jeg satsing på kvalitet, for å utjevne forskjeller i landets barnehager? Nei, absolutt ikke!

Som følge av de uforutsigbare rammevilkårene har også den private delen av barnehagesektoren forandret seg voldsomt de siste årene, med stadig større kommersielle barnehagekjeder som kjøper opp enkeltstående barnehager. Det oppleves for mange enkeltstående barnehager som driver ideelt altfor tøft å stå alene, spesielt i de kommunene der det er lave tilskudd. Samtidig ser det ut som flere av de store barnehagekonsernene fullstendig mangler magemål for hvor store de ønsker å bli. Barnehagesektorens mangfold er derfor i ferd med å forvitte, bli mer strømlinjeformet og ende opp langt mer fattig. Til barnas og ansattes beste? Nei, og atter nei!

Men la oss for et øyeblikk drømme oss bort. La oss tenke at det skjedde et mirakel, nemlig at politikerne, på tvers av partiprogram og ideologier, klarte å enes om at vi skulle ta i bruk en nasjonal tilskuddssats, som var lik for alle barnehager i hele landet. Alle barn i landets barnehager skulle behandles likt. I tillegg ble det vedtatt en lov om pedagogtetthet på minst 50 prosent og en bemanningslov, med et absolutt antall barn per ansatt. Vikarmidler og midler som fulgte med til barn med særskilte behov, var også en selvfølge. Konsekvensene av denne politiske enigheten fikk uante positive ringvirkninger:

– **Administrasjonen i** alle landets kommuner sparte mengder med ressurser. De slapp innviklede utregninger, behandling av klager som måtte videreføres til Fylkesmannen, det ble mye mindre frustrasjon, de sparte masse penger og det ble et mer harmonisk samarbeid mellom administrasjonen og barnehagene.

– Den nye situasjonen førte til mindre mistenksomhet og krangel mellom private eiere og mellom private aktører og kommunen.

– Sektoren og barnehagedriften ble mye mer transparent. Utbytteproblematikken ble plutselig mindre aktuell, da rammene for hvordan barnehagene skulle drives ble mye tydeligere.

– Driften hos de enkeltstående barnehagene ble mer forutsigbar og robust, og det ble langt tryggere å stå alene.

– Vi klarte å bevare mangfoldet i barnehagesektoren, da salgslekkasjen til de store kommersielle

Vi trenger fagarbeidere – la oss yrkesfaglærere få utdanne dem!

barnehageaktørene nærmest forsvant over natta.

- Barna fikk tryggere rammer da det ble færre barn per ansatt.

- Barna fikk like forutsetninger til å lykkes uansett hvor i landet de vokste opp.

- Det spilte ingen rolle om barnet gikk i kommunal eller privat barnehage, da rammene var like.

- Vi opplevde utjevning av sosiale forskjeller, som følge av tilbudet barnehagene ga barna fra kommune til kommune.

- Kompetansen hos de ansatte ble økt, og tilbudet barn og foreldre mottok, var av høyere kvalitet.

- Den opplevde kvaliteten på tilbudet ble ikke lenger så tilfeldig.

- Barnehagene ble i langt større grad helsefremmende for både barn og ansatte.

- Sykefraværet i barnehagesektoren gikk kraftig ned, da de nye rammene gjorde arbeidet mer lystbetont og mindre sårbart.

- Samfunnet sparte masse penger på kort og på lang sikt.

For en herlig drøm! Men tenk at vi må drømme oss bort for å oppleve likeverdige rammevilkår for barna våre.

Syns virkelig dere som er politikere at vi per i dag befinner oss i en verdig situasjon? Er dere virkelig så ærekjære mot politiske kjepphester at dere ikke klarer å bli enige om noe så enkelt som å likebehandle barna i landet vårt?

Jeg lurar på om dere klarer å sette dere inn i frustrasjonen som mange ansatte i landets barnehager kjenner hver dag, året rundt, fordi de tilfeldigvis arbeider i en barnehage i en kommune der barn ikke blir verdsatt like høyt som i nabokommunen? Klarer dere å sette dere inn i min situasjon, der jeg som daglig leder i en barnehage med ansvar for 80 barn, 160 foreldre og 24 ansatte, fortløpende er nødt til å vurdere hvor langt vi skal tøy strikken for hvor mange barn vi kan ha per ansatt, innenfor forsvarlighetens grenser? Bare fordi vi tilfeldigvis tapte lotteriet og havnet i en kommune med lavt tilskudd.

Hvis dere ikke klarer å løse opp i dette sammensuriert av en kaossituasjon barnehagesektoren har havnet i når det gjelder finansiering av barnehager, syns jeg faktisk dere kan gi dere i politikken på flekken. Dere kan da bare se på at det ene barnekullet etter det andre går gjennom barnehagen med altfor dårlige rammer rundt seg. Det er alt annet enn å satse på framtidens generasjoner! Det er også direkte skadelig for barna! Det er skammelig! Jeg vil ikke høre valgflesk de kommende ukene, jeg vil se handling! Skjerp dere, nå.

Endelig har det blitt satt i gang et omfattende arbeid for å styrke yrkesfagene. Endelig vil vi si, vi som representerer fundamentet i samfunnet.

Det er vi som ordner med det elektriske anlegget, reparerer huset, åpner opp kloakken eller tar vare på barnet ditt. Det er også vi som tar vare på moren din den dagen hun ikke klarer seg selv. Du og jeg er avhengige av oss!

Yrket vi representerer, er yrkesfaglærere i helse- og oppvekstfag. Vi utdanner grunnmuren i samfunnet, og våre yrkesgrupper trengs for å ivareta det velferdssamfunnet vi alle er en del av. Vi er fagarbeideren som har tatt lærerutdanning fordi vi er stolte av faget vårt.

Regjeringens yrkesfaglofte høster frukter. Flere fylker kan melde om økning i antall søkere til yrkesfaglige studieretninger. Det gjelder også helse- og oppvekstfag, heldigvis! Det viser at satsingen som er i gang, fungerer. Vi håper derfor at den sittende regjering ikke bare snakker om videre satsing, men at de også leverer. De må benytte enhver anledning til å framsnakke fagarbeideren.

I mai skal vi levere våre bacheloroppgaver, og i juni kan vi med hevet hode kalle oss yrkesfaglærere i helse- og oppvekstfag. I tre år har vi da studert ved Høgskolen i Oslo og Akershus og tatt en utdanning som er skreddersydd for fremtidens elever. Da er vi spesialisert til å videreformidle fagkunnskap, yrkesstolthet og nærhet til yrkene elevene skal inn i. I klassen vår er det 19 fantastiske lærerspirer som alle brenner for en utdanning for fremtiden. Felles for oss alle er ikke samme fagbrev eller autorisasjon, men at vi har formell kompetanse i en av de yrkesfaglige studieretningene. Klassen vår representerer et mangfold av fagbrev, autorisasjoner og interesser.

Mange av oss har begynt å søke lærerjobber. Det har blitt vår streben, frustrasjon og hemsko. Utdanningen vår er åpenbart ikke kjent i videregående skole, for skolene søker for eksempel etter sykepleiere med PPU (praktisk-pedagogisk utdanning). I et fåtall av utlysningene står det at yrkesfaglærere er en ønsket kvalifikasjon. Dette frustrerer oss! Tilsynelatende vet ingen der ute om oss og hvilke kvalifikasjoner vi har etter tre år på høgskolen. Det kan vel ikke være slik at rektorene ikke anerkjenner fagkompetansen vi har? Vi har tross alt, i tillegg til å være fagarbeidere, de samme pedagogiske studiepoeng enhver lærer må ha. Vi har også ekstra

● **Hege B. Haugerud**

FOTO PRIVAT

● **Ingvild B. Gleditsch**

FOTO PRIVAT

Studenter ved Høgskolen i Oslo og Akershus, yrkesfaglærerutdanningen i helse- og oppvekstfag.

dybde- og breddekunnskap om vårt eget primær-yrke og de andre yrkene innenfor helse- og oppvekstfag.

For oss som straks er uteksaminerte yrkesfaglærere, er det en selvfølge at det er vi som er de best kvalifiserte til å utdanne innenfor helse-fagene. Det er læreren med fagbrev som barne- og ungdomsarbeider, helsefagarbeider, portør, hudpleier, apotektekniker, ambulansarbeider eller ortopedtekniker. Vi kjenner yrket og fagets verdi, stolthet og styrke. Vi er også de beste til å veilede elevene i hvordan de får fagbrev eller autorisasjon, fordi vi har jobbet i yrket og kjenner til arbeidsoppgavene. Når det nå fokuseres ekstra på at yrkesutdanningene skal være praksisnære og at skolene skal samarbeide tett med de ulike arbeidsstedene, trenger de vår kunnskap og vårt nettverk. Vi er tidligere fagarbeidere som bygger bro mellom skole og arbeidsplass. Vi har kontaktnettet. Det er vi som skaper relevans i opplæringen, ikke bare i programfagene, men i samarbeid med fellesfag-læreren. Vi er ikke generelle i vår tilnærming til eget fag, vi er profesjonelle og finslipte.

Høgskolen i Oslo og Akershus har selv yrkesfaglærerutdanningen som ett av sine satsingsområder fremover. Vår rektor, Curt Rice, arbeider tett med ledelsen ved Institutt for yrkesfaglærerutdanningen med tiltak for å styrke utdanningen vår. Da er vi vel gull verdt? Like viktig er det at vår utdanning ikke bare blir kjent, men også anerkjent ved de ulike utdanningsinstitusjonene rundt i landet.

Dette er et hjertesukk fra fremtidens yrkesfaglærere! Hør på oss, se oss, anerkjenn vår fagkunnskap som velferdsstaten er avhengige av.

– Du vil vel ha kvalifisert hjelp av en fagarbeider den dagen du trenger det?

Treng vi egentleg ein bås for høgsensitive barn

● **Anne Hilde Lystad**
barnevernpedagog

FOTO PRIVAT

Vi skal ikkje vente med å snakke om høgsensitive.

For ca. eit år sidan skreiv eg kronikken «Ti råd for å gi høgsensitive barn ein betre kvardag». Denne vart mykje delt på sosiale medium og vart den tredje mest leste saka på Utdanningsnytt.no i 2016. Eg har fått mange tilbakemeldingar, og det har gleda meg å høyre at folk har opplevd teksta nyttig! Nokre har referert til kronikken i eigne tekstar og vore skeptiske. Det er heilt greitt. Vi treng ulike syn og drøftingar for å få fram best mogleg kunnskap og praksis i kvardagen.

Noko av motstanden enkelte fagfolk/fagmiljø har til temaet å vere høgsensitiv (HS), undrar meg. Kva handlar han egentleg om? I mykje av det eg har lest, sett og høyrte av kritiske ytringar, handlar det ikkje om kor vidt det stemmer at nokon er fødd med eit meir sensitivt system for å ta imot og bearbeide inntrykk enn andre. Menneske er fødd ulike, med ulike evner og ulike karaktertrekk – nokon er meir sensitive enn andre. Som mange påpeikar, er dei høgsensitive innanfor det såkalla normalspekteret, om enn i den sensitive enden av det. Mange meiner det difor ikkje er behov for å fokusere på HS.

Ein kan på ein måte dele teorien om det å vere høgsensitiv inn i tre:

- a) korleis sanseapparatet og hjernen tek inn og behandlar inntrykk
- b) kva tankar, emosjonar og reaksjonar ein får av desse inntrykka
- c) korleis det å ha det slik kan påverke veremåte og åtferd hos den høgsensitive

Det siste punktet (c) er nok lettast å forske på, fordi dette er mogleg å observere og kartlegge. Det ein kjenner sjølv av reaksjonar og kjensler (b), kan ein svare på i undersøkingar. Mykje av forskinga på HS er difor gjort på desse to punkta. Korleis dette derimot ser ut inni hjernen, og korleis det påverkar stresshormonar og liknande, er ikkje like lett tilgjengeleg informasjon. Her treng ein avansert teknologi for å gjere undersøkingar, og det kostar mykje pengar.

Somme har påstått at det ser ut til å vere store kommersielle interesser i temaet HS. Det undrar meg. Eg trur eit av dei største problema med å

forske på HS er at det er svært få kommersielle interesser i dette. Hadde dette vore ein sjukdom ein kunne selje medisin for, eller ei diagnose ein kunne selje behandling for, hadde det truleg vore forska for millionar av kroner, dollar og euro. Slik er det ikkje. Det har vore gjort tekniske undersøkingar med positive funn på at «det høgsensitive systemet» fungerer annleis. Eg trur det trengst meir av denne typen forskning for å overtyde kritikarane. At mange er kritiske, er ikkje overraskande når det gjelder dette temaet. Kva er sann kunnskap? Kva kan vi stole på? Det er meininga at forskarar, fagfolk og forfattarar skal vere ueinige, og såleis få kvarandre til å gjere stadig betre arbeid. Det som er sant i dag, er i beste fall nettopp sant i dag. Det er ingen som sikkert kan seie kva vi veit om dette temaet om ti år.

Mange stiller spørsmål om dette er kunnskap vi treng. Blir ikkje dette omtrent som ei diagnose? Treng vi fleire båsar å putte menneske i? Eller som ei skreiv: «Kommer det virkelig disse barna til gode (hvem de nå enn er) om de fra barnehagealder i pedagogisk praksis blir behandlet som spesielle, nærmest som om det er noe galt med dem?» Denne skepsisen er i utgangspunktet sunn. Eg er glad fagfolk ber oss vere varsame med å putte folk i bås. Vi er inne i ei tid der vi vert oppfordra til å fokusere mindre på diagnoser og bli meir opptekne av korleis menneske har det, kva dei har opplevd og kva dei treng for å få det betre. Eg støttar dette! Kvifor vil eg likevel at vi skal få fram kunnskap om å vere høgsensitiv? Fordi HS nettopp ikkje er ei diagnose. Det viktigaste er ikkje å sortere folk etter kva handlingsmønster eller personlegdom dei har. Derimot er det svært viktig å ha forståing for, og respekt for, at menneske er fødd ulike og både opplever verda ulikt og har ulike behov i kvardagen!

Barn har svært liten valfridom i kvardagen sin. Dei må stort sett delta i det opplegget vaksne avgjer uansett korleis dei sjøve og kva behov dei har. Slik må det kanskje vere, men det gjev born svært ulike utviklingsmoglegheiter når dei er fødte ulike og ikkje egentleg passar inn i ein lik mal. Om det var slik at kvart individ i barnehage og skule vart sett og møtt på sine einskilde behov i kvardagen, så trong vi kanskje ikkje «båsar» i det heile. Diverre er det enno ikkje slik.

Mange høgsensitive kjenner seg annleis. Dei opplever at dei ikkje «toler like mykje», at dei

rn?

har kraftigare reaksjonar på inntrykk enn andre, og dette fører ofte til frustrasjonar. Ved å få høyre om at menneske er fødde med ulik grad av sensitivitet, med ulike system for å bearbeide inntrykk, vert det lettare å akseptere det ein elles kan kjenne på som egne svakheiter. Det er mykje som tyder på at ein del barn vert fødd meir sensitive enn andre. Kvifor skal dei ikkje få eit språk for det, slik at dei kan anerkjenne seg sjølve og sine egne behov? Eg trur at det å vere fødd i den sensitive enden av normalspekteret, ikkje få lære om HS, og ikkje bli varetatt etter dei behova ein då har, kan føre til sjukdom. Det er ikkje det same som at HS er ein sjukdom. Det kan vere ein risikofaktor/sårbarheit om ein ikkje forholder seg til det og blir møtt på dei behova ein har. Det treng ikkje å vere det! Om vi kan lære oss å verdsette det å vere høgsensitiv, gi desse borna kunnskap og eit anerkjennande språk for det, og leggje til rette for gode kvardagar, er HS ein styrke.

Eg har eit stort engasjement for dette temaet. Eg vart nyleg skulda for å skrive om dette for å tene pengar. Stort lenger frå sanninga er det vanskeleg å kome. Eg veit kor viktig det var for meg å få denne forklaringa på meg sjølv. Eg har sett andre barn og vaksne oppleve det same. Eg unner høgsensitive barn og ungdom å få lære dette og trur at det utgjør ein forskjell for sjølvbildet til den enkelte. Difor er dette verd å kjempe for!

Det betyr ikkje at eg trur vi er i mål med å finne dei gode forklaringane på HS, eller at vi har gode nok svar på korleis vi bør nytte denne kunnskapen. Eg skulle gjerne sett at vi kunne forholde oss til at menneske er ulike og har ulike behov, gi språk for dette og stette ulike behov utan å lage båsar. Eg trur berre ikkje det er mogleg. Kanskje er det å fokusere på HS ein omveg å gå for å få større og betre kunnskap om korleis vi menneske er og kva vi treng for å ha det bra. Eg trur likevel den omvegen må til.

Då kan vi ikkje følge oppfordringa til dei av kritikarane som ønsker at vi verken snakkar eller skriv om HS før forskinga har kome lenger. Det er berre ved å snakke, skrive og engasjere oss for desse barna at vi kan få meir kunnskap, meir forsking og dermed betre praksis.

Så takk for at de les, takk for at de engasjerer dykk! Fortsett gjerne å vere kritiske, men vi må tørre å snakke med barna om at vi er ulike – og at det er heilt greitt!

ILLUSTRASJON KARI STALZ

«Ved å få høyre om at menneske er fødde med ulik grad av sensitivitet, med ulike system for å bearbeide inntrykk, vert det lettare å akseptere det ein elles kan kjenne på som egne svakheiter.»

Nasjonalsymboler

Ordkrig om flagg i 17. mai-toget

Striden om det berre skal vere norske flagg i 17. mai-toget eller ikkje kjem stadig tilbake, skriv Utdanningsnytt.no 16. mai. Lærar ved Bjarkøy skole i Harstad, Vegard Hoel, har sparka i gong striden i år. Vegard Hoel fortel til Utdanning at han og elevane hans har pynta skolen til 17. mai med både norske og serbiske flagg, fordi somme elevar er serbiske.

– 17. mai er nasjonaldagen vår, det er bursdagen til landet vårt. Da ønskjer vi ikkje utanlandske flagg i toget, seier leiar i 17. mai-komiteen i Harstad, Gro Dagsvold, til avisa Harstad Tidende, som eit svar på utspelet frå Hoel.

Mange av Utdanningsnytt.no sine lesarar kommenterer saka:

Arnt Orskaug: 17. mai er en nasjonaldag, ikke FN-dagen som er 24. oktober. Det er misforstått og ikke bærekraftig politikk å være selvpoffrende til det selvutslettende og selvfornektende.

Svein Borse: Alle land har sine nasjonaldager. La oss ha vår.

Sigbjørn Løland Torpe: Flaggdebatten og spørsmål om det norske er paradoksalt og komisk. Mitt råd: Reis til Bergen. Pynta til fest i raudt, kvitt og blått. Der vil du òg sjå innslag av utanlandske flagg, utan at det legg dempar på feiringa. Lær av Bergen. God 17. mai!

Seamus Ó. Raghallaigh: Jeg er irsk og jobber som lærer her i Norge og har stor respekt for 17. mai og toget. Dette er Norges og nordmenns dag, og bare

norske flagg bør være synlig denne dagen. Utlendinger må respektere dette, og vise respekt for det norske flagget. Ikke tving andre flagg inn.

Lisa Müller: Norge er motsetningenes land. Det som er morsomt, er at det norske flagget er så synlig og viktig ellers i året (norske epler, norske jordbær, norsk ditt, norsk datt), med andre ord, mye som kan oppfattes som nasjonalistisk (nordmenn flest tenker nok at Norge er det beste landet å bo i), men så på selve nasjonaldagen er det ikke så viktig. Da er det viktig å føle og vise at vi er så åpne og tolerante for andre nasjoner.

Birgitt Jordan Romstad: Selv er jeg tysk, men kunne aldri tenkt meg å veive med det tyske flagget for å hylle den norske nasjonaldagen. Høres komisk ut når jeg er blitt norsk.

Greger Steen: Hele verden er velkommen i feiringen vår. Dette er ikke en ekskluderende dag. Men vi må vel feire samme ting. Hvorfor har noen lyst til å feire at de er serbiske på den norske nasjonaldagen? En mer inkluderende tanke hadde vært å feire at vi er norske alle sammen, uansett opphavsland.

Hallgard Vormann: At alle ber det norske flagget på nasjonaldagen, same kvar dei er frå eller kva dei trur på, er faktisk det mest «inkluderande» eg kan tenke meg.

Steinar Løkken: Nå må da denne debatten legges død en gang for alle. Grunnlovsdagen i Norge feires selvfølgelig med verdens fineste flagg, det norske.

Debatten om hvilke(t) flagg som skal brukes i 17. mai-toget, engasjerer leserne.

ILL. FOTO PAAL SVENDSEN

Resolusjon

Reduksjon i årsramma for norskfaget på ungdomsskolen og vidaregåande skule – no!

Norskfaget på ungdomstrinnet og i vidaregåande skule har vorte svært krevjande, og årsramma er i dag for høg. Arbeidsbyrda til norsk læraren skremmer i dag lærarar bort frå å undervise i faget sitt, og Utdanningsforbundet Voss krev at tiltak må gjerast no.

Faget har mange og omfattande kompetansemål, som norsk læraren må bruka mykje tid på å bryta ned. Store klassar på ungdomstrinnet og

i vidaregåande skule gjev svært mykje før- og etterarbeid, som saman med stor rettebyrde krev mykje tid. Omfattande vurderingsarbeid og tilbakemeldingar gjev faglærar svært store utfordringar i kvardagen. Undervisninga skal tilpassast elevar med gode fagkunnskapar, elevar med ulike fagvanskar samt framandspråklege elevar som kan lite eller ikkje noko norsk.

Gje norsk lærarane på ungdomstrinnet og i vida-

regåande skule vilkåra dei treng til å formidla eit av skulen sine viktigaste fag.

Utdanningsforbundet Voss krev reduksjon i årsramma for norskfaget no!

Voss 31. mars 2017

Utdanningsforbundet Voss

Har du mykje på hjartet?

Det er du ikkje åleine om. Utdanning tek imot store mengder kortare og lengre debattinnlegg, innspel og kronikkar. Men det er trøgt om plassen. Difor går det ofte lang tid før tekstane kjem på trykk, nokre gonger så lang tid at dei vert uaktuelle. Vårt tips er: Skriv kort! Held du debattinnlegget ditt på under 2500 teikn (tal på teikn inklusive mellomrom), er sjansen større for å få plass. Redaksjonen set retten til å kutte i innlegga som vilkår. For innlegg på innspelplass er lengda 3000–10.000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på mellom 12.000 og 17.000 teikn.

Redaksjonen tek imot debattstoff på denne adressa: debatt@utdanningsnytt.no

● Fysisk aktivitet

Foreldrene må sikre at elevene møter uthvilte og mette på skolen

Vi foreldre ønsker god helse og hverdager med lek, læring og trivsel for våre barn. Vi ønsker at de som voksne lever gode liv, greier seg selv og bidrar til å bygge det samfunnet vi lever i. I dag deltar imidlertid 70.000 unge voksne hverken i utdanning eller arbeid.

Etter initiativ fra Folkehelsealliansen i Nordland og i samarbeid med Nordland fylkeskommune og Gjensidigestiftelsen har vi igangsatt prosjektet Helsefremmende skoler i Nordland. Vi ønsker å bidra til at de 26.000 grunnskoleelevene i Nordland får en helsefremmende hverdag. I 2017 samarbeider vi med alle 66 grunnskoler på Helgeland. Fra 2018 inviterer vi til samarbeid med grunnskolene i Salten og året etter med skolene i resten av Nordland.

Skolens mål er å sikre en skolehverdag med fysisk aktivitet for alle elevene. Videre at de skal bygge god psykisk helse og ikke minst lære og motivere elevene til et godt kosthold og nok søvn. Skolene trenger hjelp til og samarbeid med foreldrene til dette.

Skal våre barn lære, må de være våkne og ha spist frokost før skoledagen. Alle lærere og skoleledere vi har møtt, forteller om en skolehverdag der en utfordring er trette og sultne elever. Undersøkelser viser at de fleste ungdommene sover to timer mindre enn de burde og snur døgnen i helgene. Flere steder har kun 50 prosent av elevene spist frokost før de møter på skolen.

Skal læring skje, er skolen avhengig av at vi foreldre bidrar til at elevene møter uthvilte og mette på skolen hver dag. Ingen ungdomsskoleelever vi har intervjuet, sier de følger Helsedirektoratets råd om å slå av digitale medier en time før de legger seg. Mange foreldre forteller at barna ikke vil spise frokost.

Vi foreldre må ta et særlig ansvar for å sikre at våre barn er våkne og mette når skoledagen begynner. Gjør vi ikke det, kan vi heller ikke vente at lærerne får gjort den jobben som vi og samfunnet forventer.

Å få barn som sliter med å spise frokost til å endre vaner, er utfordrende. Å sette grenser for

egne barns bruk av digitale medier er vanskelig. Men får vi det ikke til alene, må vi søke hjelp. Skolehelsetjenesten hjelper oss mer enn gjerne. Ikke nøl med å ta kontakt. Møter barna våre trette og sultne på skolen, lærer det lite. Ikke minst vil dette true våre barns psykiske og fysiske helse.

Alle barn har rett til en helsefremmende hverdag. Grunnskolene i Nordland arbeider for å bidra. Det samme må vi foreldre gjøre. Sammen skal vi gi alle barn en helsefremmende hverdag som bidrar til å oppfylle våre ønsker for egne barn.

Grunnskoler som ønsker mer informasjon om prosjektet, kan kontakte undertegnede knut.berntsen@friluftsrådet.no eller rådgiver Bjørn Are Melvik Nordland fylkeskommune, bjornel@nfk.no.

Knut Berntsen

Prosjektleder Helsefremmende skoler i Nordland

● Til «Språkkommuner skal bedre barns språk» i Utdanning 12. mai

Språkløyper er ikkje ferdige opplegg, men støtte til lokale prosessar

I Utdanning nr. 9 (12. mai) uttrykker Margareth Sandvik, professor ved Høgskolen i Oslo og Akershus, skepsis til «ferdige pakker og programmer som brukes likt på alle barn,» i ein kommentar til regjeringas språkkommunesatsing. Dette er ein skepsis vi på Lesesenteret i prinsippet er einig i. Derfor er heller ikkje innhaldet i Språkløyper eller tilbodet som blir gitt til språkkommunane ferdigsnikra opplegg eller «universalpakker».

Eit sentralt tiltak i Språkløyper – nasjonal strategi for språk, lesing og skriving 2016–2019 er kompetanseutviklingspakkar utarbeida av Lesesenteret og Skriftesenteret, i samarbeid med andre nasjonale senter og kompetansemiljø.

Målgruppe for pakkane er personale i barnehagar og skular som ønsker å utforske og vidareutvikle eigen praksis med språk, lesing og skriving. Dei nettbaserte ressursane er bygd opp rundt fagstoff, spørsmål til refleksjon og oppgåver til utprøving i eigen praksis, der det er drøfting, utforsking og erfaringsutveksling som er dei berande elementa. Med utgangspunkt i forskingsbaserte og praksisnære kompetanseutviklingspakkar ønsker Språkløyper å bidra til at ein kan vidareutvikle praksis i eit lærande fellesskap.

Sandvik sin kommentar rettar seg spesielt mot barnehage. I barnehage er lesing og samtale viktig for barns språkutvikling, og i Språkløyper vert

det derfor lagt opp til at personalet i samarbeid skal arbeide med å vurdere ulike måtar å lese på, slik at ein kan tilpasse leseaktivitetar til både barnegruppa og det ein skilde barnet. Målet er å bidra til kompetanseutvikling som kan styrke det gode arbeidet som blir gjort med ulike leseaktivitetar i kvardagen. Språkløyper er altså ikkje ferdige opplegg, men støtte til lokale lærings- og utviklingsprosessar.

Unni Fuglestad

universitetslektor ved Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning/Universitetet i Stavanger og prosjektleiar for Språkløyper

Valgkamp

Skolepolitisk skivebom, Torbjørn Røe Isaksen!

I valgkampen prøver de blåblå å fortelle hvor gode de har vært inneværende periode, blant annet med sin skolepolitikk. Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen har kommet med usedvanlig mange skolepolitiske utspill. Noen utspill har et lavt nivå, som mastertenkning på bekostning av allmennlærerstyrking. Videre er det skammelig at ministeren har oversett de mer enn 40.000 hjelpe-trengende i norsk skole.

Mastergrader for en del lærere er ok, fortrinnsvis lærere som underviser i videregående skole. For ungdomstrinnet er bachelorgrad mer enn nok hva faglig tyngde angår, og da bachelorlærere med bredest mulig fagkrets, ikke bare fragmenter slik masteren dekker. Nord-Norge og Distrikts-Norge er helt avhengig av bachelorer for å få kvalifiserte lærere til undervisningen. Hvis ikke, må man åpne for bruk av elever fra videregående slik som i tida etter 2. verdenskrig. I dag vil få mastere søke seg jobb i små og mellomstore grunnskoler i distriktene.

Andre bomskudd fra ministeren er krav om karakteren 4 i matematikk for lærerstudiet. Dette ser ut til å bli en propp i opptak av studenter.

Videre har ministeren, med tilbakevirkende kraft, innført kompetansekrav til lærere i norsk,

Lønna må økes for å få flere til å søke lærerutdanning. Økt lønn gir også økt anseelse for yrket, skriver Bjørn Olsen. ARKIVFOTO INGER STENVOLL

engelsk og matematikk på barnetrinn, mellomtrinn og ungdomstrinn. Man har valgt å se bort fra real-kompetanse til fordel for studiepoeng, noe som gjør mange lærere ukvalifiserte til undervisning i de stillinger de har. En latterlig bestemmelse som skaper usikkerhet blant lærerne. Totalt skaper tiltakene en uforutsigbar arbeidssituasjon som unge studenter ikke vil oppsøke ved å begynne på lærerstudiet. Når lærerlønna henger etter, sammenlignet med yrker med lik utdanningstid, er det

forståelig at ungdom søker andre studievalg enn lærerstudiet. Sykepleie er et populært valg for mange studenter.

For å løse den økende lærermangelen er fram-snakking av læreryrket ikke nok. Lønna må økes for å få flere til å søke lærerutdanning. Økt lønn gir også økt anseelse for yrket.

Matematikkfireren må fjernes som absolutt krav for studiet. At faglærere i matematikk må ha både firere og bedre, er greit, men faglærere i sport, kunst og håndverk, språk med mer klarer seg uten fireren.

Røe Isaksen har hatt en lite heldig hånd med skolepolitikken; nærmest skivebom. Nye koster i departementet må legges om politikken til å bli mer framtidsrettet, noe man kan håpe kommer fra Ap, Sp, eventuelt KrF. Fortsetter de blåblå sin skolepolitikk, blir det et babelsk rot med en politikk som gir skolen store utfordringer.

Skolen er viktig for vår framtid. Skolens aktører fortjener en forutsigbar arbeidssituasjon der man gir elevene optimal utvikling i retning av tilegning av kunnskaper og å bli gagns mennesker.

Bjørn Olsen
pensjonert adjunkt

Til «Nedgang i søkertall gir grunn til bekymring»

Elendig status og elendig framtid

20. april kom tallene fra Samordna opptak som viste hvor mange søkere som har meldt sin interesse for de ulike studietilbudene. Gledelig nok er det totalt sett en økning i antall søkere, mens det er færre søkere til grunnskolelærerutdanningene, skriver Utdanningsredaktør, Knut Hovland, på utdanningsnytt.no 21. april.

Barnehagene har vært igjennom en periode med kraftig lønnsvekst for å ta igjen en mindrelønnsutvikling gjennom flere tiår. Vips; så øker søkningen til yrket. Yrket er ikke endret. Interessene og ferdighetene til dem som skal inn i dette arbeidslivet er ikke endret. Men lønn er endret. Med det status.

I skolen er relativ lønn for nedadgående for fjerde tiåret på rad. Nå er det blitt latterlig og syn-

lig for alle, selv skoleelever. Resultatet er elendig status og elendige framtidsutsikter for oss som fremdeles holder ut. Foreløpig er ikke opplevelsen av manglende respekt og tillit vi utsettes for fra ledere og eiere synlig for utenomverden. Tysterparagrafen forhindrer nok det enn så lenge, men mange nok vet at det også skremmer unge voksne fra å søke seg til læreryrket. Til alt overmål er pensjonsordningen slik, til tross for at Utdanningsforbundet har brukt hundrevis av millioner kroner på å streike, at om man er over 37 år og har arbeids- og livserfaring fra andre arenaer enn skoleverket, er nytteverdien av den «flotte» pensjonsordningen tilnærmet lik null. Det sørger for at opplyste voksne motivert for å jobbe ikke søker

seg til skolen. Det handler om penger i lommeboka samt respekten og statusen som følger med disse pengene. Om et år er det nye hovedforhandlinger. Hvis Utdanningsforbundet da har utarbeidet et helt annet utgangspunkt og strategi for hvordan vi kan kjempe og vinne kampen om å fylle medlemmenes slunkne lommebok, vil nok rekrutteringen til yrket rette seg. Dessverre er alt jeg har sett så langt av utspill derfra mer av det samme som man har gjort tidligere. Noe vi vet ikke virker. De høye herrer og damer kan predike så mye de bare lyster. Det blir som å pisse på seg en kald vinterdag. Kjennes godt der og da, men gjør bare vondt verre.

Torleif Remme

Trygdeoppgjøret 2017 – en hån mot pensjonistene

For over tre år siden skrev jeg et innlegg i Utdanning der jeg forutså de tre siste års lønnsutvikling for pensjonistene. De yrkesaktive måtte finne seg i moderate oppgjør der tilleggene ble tilnærmet lik prisstigningen. For pensjonistene førte dette til oppgjør med negativ lønnsutvikling på grunn av det famøse fratrekket av 0,75 prosent. Dessverre fikk jeg rett i mine antakelser.

Fra et dårlig resultat i 2015 har vi gått til et katastroferesultat i 2017. Med en antatt prisstigning på over 2 prosent blir vi avspist med et tillegg på 0,38 prosent. En kunne ha nevnt mange tall i dette innlegget, men det er et faktum at nivået på løpende pensjoner er redusert med minst 10.000 til 15.000 kroner årlig for våre medlemmer i Utdanningsforbundet (UDF). Denne nivåsenkingen er permanent og vil aldri bli kompensert. Hver av oss skulle hatt minst 10.000 kroner mer pr. år for å

opprettholde det nivået vi var forespeilt da vi ble pensjonister.

Det mest skremmende er at vi bare så vidt har begynt på nedturen. Fra politisk hold er det ingen signaler om at pensjonene skal opprettholdes på dagens nivå. Det er faktisk bare Pensjonistpartiet som vil gi pensjonistene en verdig økning av pensjonene og hindre at alle pensjonister ender opp som minstepensjonister. En del andre politisk sjarlataner prøver å utnytte situasjonen, men de blir heldigvis gjennomskuet. Ikke glem at den forrige regjeringen hevet skattene for én gruppe, nemlig pensjonistene.

Vi er over 30.000 pensjonistmedlemmer i UDF. Det er forbausende stille om det katastrofale trygdeoppgjøret i år. Både Erik Orskaug og Bjørn L. Vaaland uttrykker skuffelse i Utdanning nr. 10, men ingen av dem skisserer noen handlingsplan.

Vi må vurdere drastiske tiltak som en form for sivil ulydighet. Vi kan skape kaos i samfunnet hvis vi er villige til å aksjonere. Det er dessverre lite trøkk fra både UDF og Unio i pensjonsspørsmålet. Over 900 000 alderspensjonister mener at grensen for lengst er overskredet for uverdigg behandling av dem som har bygd opp velferdssamfunnet vi har i dag.

Det er valg til høsten. I første omgang er stemmeseddelen vårt beste virkemiddel for å påvirke vår egen situasjon. For å få makt til å påvirke vår egen situasjon, må vi organisere oss, primært gjennom stemmeseddelen. Vi er mange, men vi må være villige til å forkaste dem vi ikke kan stole på.

Harald Alsвик

pensjonistmedlem i Utdanningsforbundet

Flere fagskoleplasser er viktig

I 2013 startet Stoltenberg II-regjeringen arbeidet med å heve fagskolens status, kvalitet, kobling til arbeidslivet, kompetansebehov og samspillet med høyere utdanning. Vi ventet lenge på en oppfølging fra dagens regjering, og endelig i desember 2016 kom stortingsmeldingen. Undertegnede ble utnevnt til saksordfører, og saken er sluttbehandlet i Stortinget. I all hovedsak var det enighet om mye. Blant annet fagskolens plass i utdanningssystemet, styring av fagskolesektoren, viktigheten av skolens tilknytning til arbeidslivet, finansiering, forvaltningsansvar, eierskap og studentenes vei gjennom utdanningen. Fagskolene får nå et løft. Det vil bli gitt studiepoeng i stedet for fagskolepoeng, noe som vil heve statusen.

Fagskolestudentene har med rette vært opptatt av anerkjennelse og status, men også studentvelferd. Derfor var det viktig for Arbeiderpartiet at alle studenter fikk rett å være tilknyttet en studentsamskipnad på lik linje med studenter ved universitet og høyskoler. Høyre og Frp ville imidlertid begrense rettigheten til skoler med flere enn 50

studenter og mer enn 60 studiepoeng. Jeg er glad for at de ikke fikk flertall for sitt forslag.

I 2030 vil Norge mangle rundt 134 000 fagarbeidere. Derfor må det legges til rette for at flere gjennomfører fagskoleutdanning. Skuffende var det at meldinga med navnet «Fagfolk for framtiden» ikke inneholdt et ord eller noen planer om at det må bli flere fagfolk i framtiden. Arbeiderpartiet har i flere år foreslått en opptrappingsplan mot 1000 fagskoleplasser i løpet av en treårsperiode. Derfor fremmet vi forslag om at regjeringen skulle komme tilbake med en forpliktende opptrappingsplan for studieplasser ved fagskolene. Dette fikk vi dessverre ikke flertall for, men hvis vi igjen inntar regjeringskontorene til høsten, tar vi saken opp igjen. Flere fagskoleplasser er viktig for arbeidslivet, for næringslivet og for å bygge velferdsstaten inn i framtiden.

Tone Merete Sønsterud

stortingsrepresentant for Hedmark Ap

I 2030 vil Norge mangle rundt 134 000 fagarbeidere. Det må legges til rette for at flere gjennomfører fagskoleutdanning. Bildet er fra Nordkapp maritime fagskole og videregående skole. **ARKIVFOTO** ALF OVE HANSEN

● Til «Matematikk er ikke vanskelig, det krever bare innsats fra elevene»

Læreren er en del av problemet

Matematikk er ikke vanskelig, det krever bare innsats fra elevene. De oppvoksende generasjonene er blitt vant til at alt skal være morsomt, skje fort og kreve minimalt med innsats, skriver Stein Arnold Berggren på Utdanningsnytt.no 18. mai.

Konklusjonen i overskriften om at eleven er «problemet», viser tydelig manglende innsikt i elevers egne uttalelser om matematikkfaget. Hovedproblemet ligger i at elevene ikke skjønner sammenhengen mellom matematikken i klasserommet og den som «foregår» utenfor klasserommet.

Læreren, kompetansemålene og eksamen er problemet. Ingenting i dagens eksamen har noe med matematikk i den virkelige verden å gjøre. Og fordi eksamen er så styrende som den er, gjenspeiles dette i undervisningen. Det vil si at det ikke foregår noen virkelighetstilnærming i klasserommet for å få elever til å forstå hva matematikk er, bare hvordan det skal utføres.

Tenk om vi skulle gjort det samme i musikk; kun lært om teorien om hvordan musikk høres uten, men aldri lyttet til musikk. Du har kun de elevene du har. Det får du ikke gjort noe med. Metoder derimot, dem har du mange av. Og bare for å presisere én ting: Å lære seg refleksjon, drøfting, kildekritikk, tolkning og filosofering skjer ikke bare av seg selv. Det må jobbes med, systematisk og over tid, for at elevene skal kunne forstå og anvende det. Dette skjer daglig i norske klasserom, uten blinkende lys og musikk.

John Anders Råken

Ingenting i dagens eksamen har noe med matematikk i den virkelige verden å gjøre. Og fordi eksamen er så styrende som den er, gjenspeiles dette i undervisningen, skriver John Anders Råken.

ILL. FRA ARKIVET LARS AURTANDE

Subjektive oppfatninger og manglende innsikt

Det er naturlig nok viktig at elevene deltar aktivt i undervisningen for å kunne lære matematikken. Av artikkelen forstår jeg det slik at forfatteren mener dette skal gjøres via pugg og drill. Der er jeg uenig.

Innlegget er i stor grad preget av subjektive oppfatninger og lite innsikt i hva det aktuelle forskerfeltet sier om problematikken. «Min oppfatning er at de oppvoksende generasjonene er blitt vant til at alt skal være morsomt, skje fort og kreve minimalt med innsats.»

Dette stemmer delvis overens med forskningen som peker på at elever som i stor grad møter lavkognitve

oppgaver, der målet er å regne flest mulig oppgaver i løpet av en skoletime (fordi de skal pugg og arbeide inn regler og/eller algoritmer), ender opp med å tro at alle matematikkproblemer skal kunne løses i løpet av kort tid.

Videre gir disse elevene opp tidlig i møte med vanskeligere oppgaver fordi de tror de ikke klarer oppgaven når de ikke løser den fort nok. Sånn sett er dette egentlig et godt argument mot pugg og drill.

«All den tid det har vært forsket på faget, har man ikke kommet frem til en eureka-metode for å lære matematikk.» Nei, vi finner nok ikke

én metode som vil fungere perfekt for alle. Akkurat slik som vi ikke vil finne én kreftmedisin som vil fungere like godt for alle. Folk er forskjellige. Det betyr ikke at vi skal forkaste verken den medisinske eller didaktiske forskningen. Det finnes spor og tendenser på hva man ser som viktige faktorer i undervisning som gir mestring i faget og hva som gagnar flest i et klasserom. Det finnes også klare tendenser på at «pugg og drill» ikke er blant disse faktorene.

«Kanskje bør forskerne heller se på holdningene til faget og fokusere på at alle kan lære det, men at det kreves innsats og arbeid.» Her er det

allerede forsket mye. Det man vet er at undervisning preget av repetisjoner og regelpugging, særlig uten forståelse, dreper motivasjonen i faget til mange. Og elever uten motivasjon vil ofte prestere dårligere. Holdninger til faget blir også skapt som følge av undervisningen man er utsatt for.

God matematikkundervisning er interessant å diskutere, men jeg ser ikke helt argumentet med å arbeide mot forskningen fordi «jeg mener at ...», eller lignende.

Edgar Alstad

Rett på sak

● Språk

LO med forsterka vedtak om nynorsk

Noregs Mållag er glade for at LO no har stadfesta at nynorsken framleis er viktig for dei.

I 2013 kom for fyrste gong ei formulering om språkpolitikk inn i LO sitt program. Det var fleire på kongressen som ville vere med på å stadfeste nynorskvedtaket frå førre gong.

Anne Kristin Førde frå Fagforbundet i Sogn og Fjordane argumenterte frå talarstolen for å ta vedtaket frå 2013 inn att i programmet. I tillegg gjorde Atle Tranøy frå Fellesforbundet i Hordaland framlegg om å styrke nynorsken internt i LO. Begge fekk gjennomslag for sine framlegg.

Frå før låg dette vedtaket i handlingsprogrammet: «LO vil arbeide for likestilling mellom nynorsk og bokmål. Dette inneber at alle skal kunne bruke sin målform i arbeidslivet, at det blir god opplæring i begge målformer i skolen, og at mållova følges i praksis.»

I tillegg vert punktet styrkt med ei ny formulering frå Atle Tranøy om at nynorsk også må ha ein naturleg plass i LO og forbunda sine skriftlege framstillingar.

Det var svært gledeleg å høyre den nye LO-leiaren Hans-Christian Gabrielsen seie på nynorsk frå talarstolen at nynorskvedtaket sjølvsagt var tilrådd.

At LO igjen stadfestar at dei vil arbeide for jamstilling mellom språka, framleis opplæring i både dei norske språka og at mållova skal haldast, er eit viktig steg på vegen for at dei språklege rettane til nynorskbrukarane skal haldast.

Me veit at det er særleg på arbeidsplassen at nynorskbruk kan bli vanskeleg, og mange skiftar frå nynorsk til bokmål. Mange nynorskbrukarar orkar ikkje kjempe for og å måtte forsvare å skrive nynorsk kvar dag. At LO seier at det skal bli lettare, er eit viktig steg i rett retning.

Magne Aasbrenn
leiar i Noregs Mållag

● Stortingsvalget 2017

Bruk foreldrene mer i skolen!

● **Gunn Iren Müller**

Leder for Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG)

FOTO FUG

Foreldreutvalget for grunnsopplæringen (FUG) ønsker å vektlegge tre saker for partiene som er viktige for trivsel, læring og gjennomføring i skolen.

– **Foreldre som støttespillere:** Forskning viser at når foreldrene engasjerer seg og samarbeider godt med skolen, gjør elevene det bedre både faglig og sosialt. Foreldrenes støtte og forventninger er viktige faktorer for at elevene yter sitt beste. Denne kunnskapen må formidles til lærerne. FUG mener at skolen må utnytte foreldre som støttespillere på en bedre måte. Både skolens ledelse og ansatte må få økt kompetanse i hvordan dette samarbeidet skal skje til beste for elevene. FUG ønsker egne lærerspesialister som er gode i hjem-skole-samarbeid.

– **Tilpasset opplæring for alle:** Alle elever har rett til tilpasset opplæring. Tilpasset opplæring fordrer at læreren ser den enkelte elev og tilpasser undervisningen. Alle elever skal ha mulighet til å få synliggjort sitt potensial. FUG mener at alle elever vil ha nytte av bedre skolefaglige verktøy for tilpasset opplæring, og et tettere samarbeid med elever og foreldre.

Når eleven ikke har utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har eleven krav på spesialundervisning. For disse elevene

er hjem-skole-samarbeidet ekstra viktig.

Ifølge Barneombudets ferske rapport om spesialundervisning og tall fra Felles Nasjonalt Tilsyn blir bare under halvparten av foreldrene spurt før vedtak fattes. Foreldrene kjenner sine barn best og må lyttes til i større grad. FUG mener at lærerne må få mer tid til hver enkelt elev og foreldrene.

– **Læringsmiljø:** Barna våre skal ha det bra på skolen. Skolen skal sørge for at miljøet fremmer helse, trivsel og læring. Skolen skal være mobbefri. For å lykkes med det, er skolen og foreldrene nødt til å samarbeide. Foreldre er medspillere og må, sammen med skolen, ta ansvar og arbeide for et best mulig læringsmiljø.

Utdanningsdirektoratet har i mange år hatt en satsing på bedre læringsmiljø. Forskning peker på fire faktorer som er viktige: klasseledelse, elevrelasjoner, hjem-skole-samarbeid og organisasjon og ledelse.

Et godt samarbeid mellom hjem og skole er én av faktorene. I dette samarbeidet må vi ha elevenes beste som mål. Da vet vi at læringsmiljøet blir bedre, og at barna og ungdommene både trives bedre og lærer mer.

FUG ber om at hjem-skole-samarbeid blir vektlagt i valgkampen – til det beste for elevene!

Skriving i norskfaget:

Kor viktig er trua på å få det til?

● **Frøydis Solberg**
avdelingsleder og rådgiver
Vennesla Voksen-
opplæringscenter
FOTO PRIVAT

Når Utdanningsdirektoratet skal fornye læreplanen i norsk, trengst det eit større medvit om kor avgjerande det er at elevane har tru på at dei kan lukkast med det dei held på med, samt korleis ein i skulen kan fremje denne trua på å få det til.

ILLUSTRASJON Lars Aurtande | lars@aurtande.no

Kanskje det òg trengst ei større forståing av at skriving kan opplevast både som vanskeleg og noko personleg, som ein er redd for å ikkje lukkast med. Det finst ingen enkel formel for å skrive godt, for skriving er meir som ei likning med fleire ukjende faktorar. Kva rolle det individuelle og sjølvst har i skrivinga, har ikkje forskinga greidd å gje eit eintydig svar på, anna enn at det er ein viktig faktor.

I artikkelen «Writing through College: Self-efficacy and Instruction» seier Ellen Lavelle at å gje elevar skriveoppgåver er den ideelle akademiske aktiviteten, men ho undrast på om det kanskje ikkje òg er den vanskelegaste. For det første er skriving svært krevjande for korttidsminnet, fordi ein skal ta omsyn til så mange ting på same tid i prosessen. Det er ikkje berre temaet og intensjonen med teksten ein må tenkje på, men òg korleis dette skal presenterast, i tillegg til leksikalske og grammatiske krav.

Den andre faktoren som Lavelle peikar på som avgjerande for skrivinga, er kva skrivaren trur om si eiga skriving. Det å ha tru på at ein kan lukkast, er heilt avgjerande for både læring og skriveferdigheiter. Trua på å lukkast har vist seg å påverke kva mål ein set seg og kor forplikta ein er på måla; kva oppgåver og aktivitetar ein vel, og korleis ein tolkar tilbakemelding.¹⁾ Lavelle seier at det er viktig å innsjå at skriving er vanskeleg, og at elevane ikkje har med seg den ideelle skrivebakgrunnen når dei begynner på høyskule.²⁾

Lavelle peikar vidare på at det er ein veksilverknad mellom å ha tru på å lukkast og kompetanse. På same måte som kjensla av å ha fått til noko fremjar trua på å få det til, vil trua på å få det til føre til at ein oppnår noko. Det å ha tru på å

lukkast gjer at ein er uthaldande, sjølv når det ser mørkt ut, og ved å halde ut vil ein oppnå å lukkast. Lavelle viser at forfattarar òg opplever motstand i skriveprosessen. Mange kan fortelje om korleis dei sat i timevis, skreiv sjølv om det var umogeleg, og på den måten kom vidare.³⁾

Ifølgje Ludvigsen-utvalet sin rapport om skulen i framtida, er det tilrådd at sosial og emosjonell kompetanse skal stå sentralt i alle kompetanseområda. Sosiale og emosjonelle kompetansar er definert som «personers holdninger, oppførsel, emosjoner og sosiale ferdigheter og relasjoner»⁴⁾ Det vert sagt at sosiale og emosjonelle kompetansar tidlegare vart sett på som stabile trekk, men at desse kan utviklast og lærast, og dei har noko å seie for fagleg læring. Det ser ut som sjølvregulering er eit sentralt omgrep her, og ut frå ei psykologisk forståing vert det definert som evne til å handtere og ta kontroll over sine eigne handlingar, kjensler og tenking.⁵⁾

Å kunne lære er eit av dei fire fagovergripande kompetanseområda som utvalet foreslår. Under deloverskrifta «Metakognisjon og selvregulert læring» står det mellom anna dette om motivasjon og forventningar hjå elevane:

«Elevenes utholdenhet, forventninger til egen mestring og å kunne planlegge, gjennomføre og evaluere egne læringsprosesser står sentralt. Læring krever utholdenhet, for eksempel når læringsprosesser tar tid, oppleves som kjedelige, eller når oppgavene eller lærestoffet er utfordrende. Å lære strategier for å komme videre når noe er vanskelig, er en del av å utvikle utholdenhet. Elevenes motivasjon for å lære, vilje til å nå mål og opplevelse av autonomi og relevans vil også påvirke elevenes læring. I tillegg har elevenes forventninger om egen mestring betydning for motivasjon, innsats, utholdenhet og hvilke mål de setter seg, og er derfor relatert til kompetanse i å lære. Elevenes motivasjon for å lære og forventninger om å mestre påvirkes av ulike forhold, blant annet tidligere erfaringer med å mestre eller mislykkes, den kunnskapen elevene har i et fag, og den støtten de får i læringsmiljøet.»⁶⁾ (Mi kursivering.)

I utgreiinga står det òg at sjølvregulering, saman med metakognisjon, bør utviklast som ein integrert del av læringa i faga, fordi dei i alle fag er

«Elevane skal gjennom ei støypeskei som heiter metakognisjon og sjølvregulering, og viss ein lukkast med det, når ein dei fagovergripande måla.»

føresetnaden for å lære. Det er då naturleg å spørje korleis ein skal gjere det i praksis. Dersom ein skal hjelpe elevane til å handtere og ta kontroll over handlingar, kjensler og tenking, så krev det at desse temaa vert arbeidd med i undervisninga, og då treng ein både kunnskap og verktøy for å gjere det.

Lavelle har gjennom ulike innfallsvinklar gjennomført ei rekkje studium for å kartleggje kva førestillingar og strategiar høgskulestudentar har om og for skiving. Elevane sin motivasjon spenner frå å skape mening, å lære, å uttrykke seg sjølv, å gjere læraren fornøgd, til å få jobben gjort. Når elevane skriv for å lære, går dei inn i ein aktiv skriveprosess, men når dei skriv for å tilfredsstille læraren, følgjer dei instruksjonen. Ut frå resultat har ho utarbeidd ei liste med kjenneteikn, *Inventory of Processes in College Composition*, for fem ulike tilnærmingar til skiving.⁷⁾

Den første tilnærminga vert kalla «utgreiande», og er kjenneteikna ved at skrivaren investerer mykje av seg sjølv i teksten, og gjennom skivinga utforskar han for å finne mening. Denne skrivaren får ei god kjensle av å skrive. Høg score på denne skalaen har vist gode resultat for forteljande tekstar, men har ikkje vore så eintydig i høve til akademisk skiving.⁸⁾

Den neste tilnærminga vert kalla «lita tru på å få det til». Dette er ei tilnærming prega av frykt for å ikkje greie det, tvil i forhold til egne evner, og ei førestilling om at skiving er ei smertefull oppgåve. Fokuset til skrivaren er på overflata i teksten, og han tenkjer at berre han var flinkare med grammatikk og teiknsetjing, ville det forbetre teksten mykje. Denne tilnærminga har lita eller ingen merksemd på skiving som ein reiskap for å skape mening eller uttrykke seg sjølv.⁹⁾

Den tredje tilnærminga, «reflekterande revisjon», er skiving der ein går inn med heile seg, og har ei avansert forståing av at ein i skivinga utviklar si eiga tenking. Skrivaren er djupt involvert i temaet og søker å skape mening både for seg sjølv og lesarane.¹⁰⁾

Dei to siste tilnærmingane har begge ei overflatisk tilnærming til skiving. «Spontan impulsiv»-profilen overvurderer eiga evne og liker ikkje å dvele ved hindringar. Det handlar om å få jobben gjort, og når ein har sagt det ein vil, så er ein ferdig. I eit eventuelt revisjonsarbeid er det berre snakk om små endringar.¹¹⁾

I kontrast til «spontan impulsiv» følgjer «prosedyre»-profilen reglane, men involverer seg sjølv minst mogeleg. Strategien går ut på å lese oppgåva nøye, presentere ei rad med idear i ei naturleg rekkjefølgje, og setje inn nye moment ein kjem over der det passar. Denne tilnærminga er eit ønske om å ha kontroll og gjere læraren fornøgd ved å følge prosedyren, og kanskje på den måten å oppnå ein god karakter. Dersom ein skal skrive fem sider, så skriv ein fem sider.¹²⁾

I denne skaleringa vert «utgreiande» og «reflekterande revisjon» sett på som tilnærmingar som går djupt ned i teksten, medan dei andre tre vert karakteriserte som overflatiske. Lavelle og Zuercher viser til Webb som har peika på at inndelingar i «djup» og «overflatisk» kanskje er for lite kjenslevar. Skrivarar kan ha ein underliggjande grunn for å velje overflateperspektivet, og i skriveprosessen vil skivarane variere mellom ulike tilnærmingsmåtar. Lavelle og Zuercher understrekar at det er viktig å sjå på kategoriane som tilnærmingar til skiving, og ikkje fastlagde skrivestilar. Dei poengterer at skiving handlar om endring, og at tilnærmingsperspektivet er retta mot utfordringar som ein møter i undervisninga. Kva førestillingar og tankar elevane har, kan det vere ein fordel å vere bevisst på når ein gjev instruksjonar.¹³⁾

Lavelle tek deretter opp fleire praktiske forhold rundt det å undervise i skiving. For det første understrekar ho kor viktig det er å ha fokuset retta mot på kva måte innstillingar og overtydningar spelar inn for elevane. Ho viser korleis det elevane trur, verkar direkte på strategiane dei vel, og på resultat dei får. Ved å vise elevane korleis tankane deira påverkar skriveprosessen, utrustar ein dei til å sjå på motivasjonen sin på ein ny måte, slik at dei blir meir sjølvstendige og får større tru på å lukkast. Lavelle viser òg til Tingle, som appellerer til lærarane si medkjensle, og ber dei om å verkeleg å prøve å forstå skivarane sin situasjon. Ifølgje Tingle er all skiving sjølvbiografisk, fordi skivarar gjennom skivinga rokkar ved og konstruerer ein ny identitet. Når skivarane reviderer sin eigen tekst, kan det opplevast som noko personleg, og det kan vere smertefullt dersom ein ikkje har nok tru på at resultatet blir bra.¹⁴⁾

Sidan skriveoppgåver kan vere så mykje forskjellige, oppmodar Lavelle til ein så stor variasjon at alle kan finne noko dei kan lukkast med. Ho utfordrar dessutan lærarane til å gje elevane større valfridom, når det gjeld kva dei vil skrive, sjølv om det vil medføre at dei misser noko av kontrollen. Lavelle understrekar vidare kor viktig det er med retningslinjer og rettleiing undervegs, og at skivarane får støttande tilbakemelding. Kvaliteten på skivinga avheng av at skrivaren har gått heilt og fullt inn i skriveprosessen, seier ho. Dersom trua

på å få det til er lita, vil skrivaren vere tilbakehalten med å involvere seg, og handsame oppgåva overflatisk, berre for å få ho gjort.¹⁵⁾

Ifølgje Ongstad veit ein i forskinga for lite om tilhøvet mellom inntak og ytring, og at det ein kan finne gjeld for enkeltskrivarar, kan vere vanskeleg å generalisere til å gjelde for alle.¹⁶⁾ Dei fleste som skriv, utviklar skivinga si, men korleis kan vi vite kva årsaka til det er, spør Ongstad. Han seier:

«Finnes det egentlig en egen, separat, generell skriveevne som forskerne kan oppdage, og skolen kan oppøve, eller skyldes en eventuell kvalitetsøkning en mer allmenn modning, eller enda mer spesifikt, en rent personlig og subjektiv vei? Dette vet vi lite om.»¹⁷⁾

Med dette problematiserer Ongstad omgrep som skriveevne og skriveutvikling. Han seier at skriveevne er eit viktig, men farleg omgrep, og spør om det barnet eller skriveevna som skriv. Sidan det er menneske med eit sjølv og ein identitet som skriv, og ikkje tekstar, vil det vere uheldig om ein ikkje trekkjer inn psykologi, sosiologi og personkunnskap i skriveopplæringa, i tillegg til tekstteori.¹⁸⁾

Diktaren Jon Fosse grunnar på det same som Ongstad, når han skriv:

«kven er det som skriv, er det meg
eller er det noko som skriv i meg og som
skriv mi skrift
igjennom meg, kanskje er det eg som skriv

om det er eg som skriv
så er det eit eg som, kvar einaste gong, er forskjellig, for
i skriftas rørsler er det alltid
eit eg som skriv og dette eg er ikkje meg
eller kanskje er det meg
men dette eg er så forskjellig frå gong til gong
at det ikkje kan vere meg

(...)

dette så forskjellige eg, som likevel er så merkbart
dette forskjellige eg, som skrifta skaper, og
som skaper skrift og
er eit noko og kanskje er det dette noko som
skrifta berettar om»¹⁹⁾

Eg meiner at det er viktig å ha med seg diktaren si undring både i undervisninga og når læreplanar skal fornyast. Sjølv om utgreiinga til Ludvigsen-utvalet snakkar om sosio-emosjonelle kompetansar, og at elevane sine kjensler er nemnde, set eg likevel att med ei oppleving av at skule og læring blir noko teknisk. Nye omgrep og mål vert definerte for å møte dei behov ein ser, og så vert det forklart kva dette vil krevje av elevane og skulen. Eg opplever det litt som om elevane skal gjennom ei støypeskei som heiter metakognisjon og sjølvregulering, og

«Skule og læring
blir noko teknisk.»

Kronikk

Hvis du emner på en kronikk, er det lurt å presentere ideen for redaktør Knut Hovland kh@utdanningsnytt.no.

Utgangspunktet er at temaet må være interessant og relevant, og språket godt og forståelig, for en bredt sammensatt lesergruppe. Stoff som bygger på forskning, må være popularisert. Det betyr blant annet at forskningsresultatet er det sentrale i teksten, og at det som handler om metode, har en svært beskjeden plass. Lengden kan være mellom 12.500 og 17.000 tegn inklusive mellomrom. Litteraturliste og henvisninger må være inkludert i antallet tegn. Eventuelle illustrasjoner må ikke sendes limt inn i wordfilen, men separat som jpg- eller pdf-filer.

«Alle veit at det ikkje går noko rett linje frå ei utgreiing eller ein læreplan og inn i klasserommet, men eg vonar at den ubereknelege menneskelege faktoren og det individuelle perspektivet kan få ein endå større plass når læreplanane vert fornya.»

viss ein lukkast med det, når ein dei fagovergripande måla. Det er fine ord og det er fine mål, og det er bra at elevane sine kjensler vert nemnde i utgreiinga, men for meg ser det ut som fokuset er på regulering og kontroll av desse kjenslene, meir enn å møte elevane med dei kjenslene dei har, forstå dei og vise medkjensle i læringsprosessen.

Det er grunn til å nemne at Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU), i rapport 2015:28, har sett på kvar Ludvigsen-utvalet har henta den nye forståinga av kompetansar frå, og dei spør om det sosio-emosjonelle er kompetansar eller trekk ved personlegdomen. Dei viser til Bjørnsson og Hörnqvist som leverte ein oversikt over nyare relevant forskning til Ludvigsen-utvalet. Der kjem det fram at det i første rekkje er økonomar som er interessert i forskning rundt dei sosiale og emosjonelle kompetansane. Det vert sagt at det sjeldan vert stilt spørsmål ved kva desse kompetansane betyr for framgang for individ i utdanning og arbeid, men forskarane er ikkje einige om kor stabile dei er eller i kva grad dei kan formast. Bjørnsson og Höggqvist poengterer at det knapt finnest evidens for å seie kva for pedagogiske metodar som fremjar dei sosiale og ikkje-kognitive kapasitetane hjå elevane, og at mange faktorar kan virke saman og vere vanskelege å skilje. I NIFU-rapporten vert det peika på at det materialet som Ludvigsen-utvalet byggjer på, ikkje er så eintydig som det kjem fram i utgreiinga. NIFU viser òg til Baumeister og Vohs som meiner at motivasjon er undervurdert i teoriar om sjølvregulering.²⁰⁾

Lavelle m.fl. tek i artikkelen «The Writing Approaches of Secondary Students» òg opp temaet sjølvregulert læring. Dei har merka seg det auka fokuset på korleis studentar regulerer sin eigen motivasjon og akademiske læring. Slik dei

ser det, heng grad av sjølvregulering saman med motivasjon, oppgåvetype og kva hensikt skrivaren har. Sjølvregulering åleine er ikkje nok for å bli ekspertskrivar, slik dei ser det. Vidare problematiserer dei tradisjonen med å sjå på skriving ut frå eit problemløysingsperspektiv, og seier at det er eit avgrensa fokus å sjå på skriving som automatiserte ferdigheiter når det gjeld å planleggje, skrive og revidere tekst. Faktisk stiller dei spørsmål ved heile tenkjemåten om at der er ein prosess som skjer trinnvis, og spør: «Planlegging for kva?», «Nedskriving av kva?» «Revisjon av kva?» Dei understrekar at skriving er ei forlenging av tenkinga, ein måte å tenkje nytt på, og dersom ein ser på skriving isolert frå intensjonen hjå skrivaren, ser ein ikkje på komposisjon som ein reiskap for å skape mening. Det å sjå på prosessen isolert er å øve vald mot det som ligg i skrivinga sin natur som personleg uttrykk, intensjon og integritet, slik dei ser det.²¹⁾

Konklusjonen min er at det er positivt at dei sosiale og emosjonelle kompetansane har fått slikt fokus. Å arbeide for at det enkelte individ skal lukkast i utdanning og arbeid er meningsfullt. Visst det er slik at trua på å lukkast verkar inn på kva mål ein set seg og kor forplikta ein er på måla; kva oppgåver og aktivitetar ein vel, og korleis ein tolkar tilbakemelding, bør ein satse der. Alle veit at det ikkje går noko rett linje frå ei utgreiing eller ein læreplan og inn i klasserommet, men eg vonar at den ubereknelege menneskelege faktoren og det individuelle perspektivet kan få ein endå større plass når læreplanane vert fornya. Vidare må det følgjast opp med praksisnære rettleiingar og verkøy for den konkrete undervisninga. Det er som oftast fleire vegar til målet, og når det gjeld skriving og læring er det i alle fall slik, men ein må ha trua på at det er mogeleg å kome dit, om ein skal lukkast.

Kjelder:

Fosse, J. (1992): Hund og engel. Dikt. Det Norske Samlaget: Oslo

Lavelle, E. (2009): Writing through College: Self-efficacy and Instruction. I: Beard, R., Myhill, D., Riley, J. & Nystrand, M. The SAGE Handbook of Writing Development (s. 415-422). Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: SAGE Publications Ltd/Inc./India Pvt Ltd/Asia-Pacific Pte Ltd.

Lavelle, E. og Zuercher, N. (2001): The Writing Approaches of University Students. I Higher Education, Vol. 42, No. 3 (s. 373-391). Springer. Lasta ned frå <http://www.jstor.org/stable/3448002> 06.10.2016

Lavelle, E., Smith, J. og O'Ryan, L. (2002): The Writing Approaches of Secondary Students. I British Journal of Educational Psychology, Vol.72, No. 3 (s. 399-418), doi:10.1348/000709902320634564 Lasta ned 06.10.2016

NIFU, Rapport 2015:28: Studieforbereid etter studieforbereidende? Lasta ned frå: <http://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/nifurapport2015-28.pdf> 03.09.2016

NOU 2015:8: Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser.

Ongstad, S. (2006/2014): Noen skriveidaktiske utfordringer for skole, lærerutdanning og forskning. I Kommunikasjon og/som samfunnsutvikling? Språklige og semiotiske perspektiver på utdanning (s.189-200). Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus (Allkopi)

Fotnoter:

- 1) Lavelle, 2009:415
- 2) Ibid, s. 420
- 3) Ibid, s. 417
- 4) NOU 2015:8: s. 22
- 5) NOU 2015:8: s.20
- 6) Ibid, s. 27

- 7) Lavelle 2009:416, 418
- 8) Lavelle & Zuercher, 2001:376; for utfyllende appendiks, sjå s. 386-388
- 9) Ibid, s. 376
- 10) Ibid, s. 376
- 11) Ibid, s. 377

- 12) Ibid, s. 377, 389; Lavelle, 2009:418
- 13) Ibid, s.378
- 14) Lavelle, 2009:418
- 15) Ibid, s. 417
- 16) Ongstad, 2006/2014:195

- 17) Ongstad, 2006/2014:192
- 18) Ongstad, 2006/2014:194-195
- 19) Fosse, 1992:23
- 20) NIFU, 2015:28, s. 15-16
- 21) Lavelle, m.fl. 2002:402

PRAKSISRELEVANTE KURS I
DIGITAL KOMPETANSE FOR
LÆRERE

Universitetet i Agder har fått en tildeling av midler for å konstruere to etter- og videreutdanningskurs i digital kompetanse for lærere.

Kursene er på 10 studiepoeng og vil i hovedsak være nettbaserte med to samlinger i løpet av studietiden.

Kurs 1: **Grafisk design og video** tar for seg bruk av bilde, lyd og video i undervisningen. Hvordan lage enkle undervisningsvideoer, bruke grafiske medier i undervisning osv.

Kurs 2: **Web og nettkunnskap** tar for seg bruken av sosiale medier til undervisning, vanlig fremferd på nett, søkemotorer og kildebruk. Det blir og opplæring i bruk av websider og bloggverktøy.

Felles for begge kursene er at de er direkte knyttet til praksisfeltet. Alle oppgaver vil være relatert til praksis.

Kostanden er kun semesteravgift og transport samt overnatting på samlingene.

SPØRSMÅL OM STUDIET?

Rune Andersen
Universitetslektor
Tlf. 37 23 33 79
E-mail: Rune.Andersen@uia.no

SØKNADSFRIST: 01/08

STUDIEPOENG: 10

VARIGHET: 1 semester

START: Høst 2017

FINN OG LES MER OM KURSENE HER:

<http://www.uia.no/studietilbud/etter-og-videreutdanning>

TEKNOLOGI FOR LÆRERE I
GRUNNUTDANNINGEN
ÅRSSTUDIUM

En av våre største utfordringer i norsk skole har vært innføringen av teknologi og bruken av digitale verktøy. Universitet i Agder har utarbeidet et årskurs skreddersydd for lærere i jobb. Kurset gir en innføring i alt fra nettvett og bruk av sosiale medier til e-læringsverktøy og digitale eksamener. Hovedpoenget er at det skal være praksisnært. Kurset kan tas ved siden av jobb på heltid eller deltid. Kurset er nettbasert med 3 helgesamlinger per semester. Kostand er semesteravgift samt transport og overnatting på samlinger.

Det er ikke uvilje som bremser den digitale utviklingen, det er heller usikkerhet om hva som virker og hva en skal bruke tid på.

SPØRSMÅL OM STUDIET?

Rune Andersen
Universitetslektor
Tlf. 37 23 33 79
E-mail: Rune.Andersen@uia.no

SØKNADSFRIST: 01/08

STUDIEPOENG: 60

VARIGHET: 1 år

START: Høst 2017

LES MER OM KURSET HER:

www.uia.no/studier/teknologi-for-laerere-i-grunnutdanningen

Ønsker du å annonsere
i **Utdanning**?

Neste utgave kommer 25. august

Materiellfrist: 9. august

Du kan annonsere digitalt
på **utdanningsnytt.no**

Kontakt oss:

marked@utdanningsnytt.no

Telefon 24 14 23 30

NÅ UT TIL
209.000
LESERE!
(TNS 2016)
GODKJENT OPPLAG:
163.911
(FAGPRESSENS
MEDIEKONTROLL 2016)

UTDANNING

UTDANNINGSNYTT.NO

• Min favorittlærer | 20 Skuespilleren takker tysklæreren • Aktuelt | 24 Internasjonal offentlig skole
• Portrett | 30 Frank Aarebrot • Frisjonen | 35 Sykkelpasjonisten

UTDANNING

11
6 JUNI 2017
utdanningsnytt.no

Digiskolen

Endringen gjelder: (1) Adresse Utdanning Arbeidssted Arbeidsgiver Stilling Medlemstype Utmelding (2)

Annet: (3)

Gjelder fra dato: (4)

Student?: (5)

Utdanning fullført mnd/år: (6)

 /

Fødselsnummer:

Medlemsnummer: (7)

Etternavn:

Fornavn:

Adresse:

Postnr.:

Poststed:

Tlf. mobil: (8)

E-post: (9)

Utdanning: (10)

Ped./yrkesteori: (11)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4

Hovedarbeidsforhold: (12)

Tilsattdato: (13)

Arbeidssted:

Tlf.nr.:

Adresse:

Postnr.:

Arbeidsgiver:

Stillings-%: (14)

Avtale/tariffomr.: (15)

Årslønn: (16)

Stillingstittel: (17)

Stillingskode: (18)

Biarbeidsforhold: (19)

Tilsattdato:

Arbeidssted:

Tlf.nr.:

Adresse:

Postnr.:

Arbeidsgiver:

Stillings-%:

Avtale/tariffomr.:

Årslønn:

Stillingstittel:

Stillingskode :

Merknader: (20)

Som medlem i Utdanningsforbundet er jeg forpliktet til å melde i fra til forbundet om endringer av betydning for medlemskapet. Videre er jeg også forpliktet til å betale den til enhver tid gjeldende kontingent, normalt ved at Utdanningsforbundet gir melding til arbeidsgiver om trekk i lønn.

Dato: (21)

Medlemmets underskrift: (22)

Rettledning for utfylling av endringsmeldingen

Dette skjemaet kan brukes ved utmelding eller endringer som har betydning for medlemskapet.

Endringer kan meldes på www.utdanningsforbundet.no - velg "Logg inn".

Dette gjelder f.eks. ved adresseendring, bytte av arbeidsplass, overgang til ulønnet permisjon, overgang til uføre-/alderspensjon osv. Alternativt kan dette skjemaet benyttes. Ved utmeldinger må signert skjema sendes inn.

Skriv alltid dato endringen gjelder fra (felt nr. 4). Fyll også inn utdanning og tidspunkt for avsluttet pedagogisk utdanning korrekt. Ved utmeldinger må medlemmet underskrive meldingen.

Studentmedlemmer (Pedagogstudentene) kan også bruke dette skjemaet. Pass da på å merke av som student i felt nr. 5, og skriv i felt 12 hvilket studiested du tilhører og hvilken linje du går på.

Ferdig utfylt medlemsmelding sendes Utdanningsforbundet, Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo. Benytt eventuelt e-post medlem@utdanningsforbundet.no eller faks nr. 24 14 22 88.

1	Marker på skjemaet hva slags endring det gjelder (du kan gjerne markere flere typer endring). Med <i>Medlemstype</i> mener vi om du er i arbeid, student, i permisjon uten lønn, uten arbeid, trygdet av NAV eller alders-/uføretrygdet.	12	Fyll inn opplysninger om hovedarbeidsforholdet ditt i denne rammen. Dersom du har flere arbeidsforhold skal du i valg av hovedarbeidsforhold bl.a. legge vekt på om du er fast ansatt eller ikke, stillingsstørrelse m.v. Hvis du bare har ett ansettelsesforhold fyller du bare ut denne rammen.
2	Kryss av her hvis meldingen gjelder en utmelding. Utmeldinger skal alltid underskrives av medlemmet.	13	Skriv inn dato for tilsetting på den aktuelle arbeidsplassen.
3	Skriv her dersom endringen gjelder noe annet enn det som kan markeres over.	14	Fyll ut stillingsstørrelse. Dersom du ikke har fast stillingsstørrelse ber vi om et anslått gjennomsnitt.
4	Dato meldingen gjelder fra. Dette feltet skal fylles ut uansett hva slags endring meldingen gjelder.	15	Skriv inn hvilket avtale-/tariffområde du jobber innenfor, f.eks. statlig, kommunalt eller privat. Dersom du er omfattet av en landsomfattende tariffavtale i privat sektor ber vi om at det om mulig presiseres hvilken avtale dette er – spør gjerne den tillitsvalgte.
5	Marker dersom du er student. Fyll inn studiested og linje i 12.	16	Skriv inn årslønna di (inkl. faste tillegg).
6	Skriv måned og år for avsluttet pedagogisk grunnutdanning. Dersom du tok fulltids videreutdanning rett etter at grunnutdanningen var fullført, setter du måned og år for avsluttet fulltids videreutdanning. Dersom du er/skal være studentmedlem skriver du måned og år for antatt avsluttede studier. Dersom du ikke har pedagogisk utdanning men har annen godkjent kompetanse må du opplyse om det under Merknader (20).	17	Skriv inn hva slags stillingsbetegnelse du har. Dette finner du i tilsettingsbrevet, på lønnsslippen e.l.
7	Medlemsnummer, inntil 8 siffer. Dette finner du sammen med navn og adressen på medlemsbladet, på faktura o.l.	18	Skriv inn stillingskoden din hvis du kjenner denne. Stillingskoden framgår ofte av tilsettingsbrev eller lønnslipp.
8	Mobiltelefonnummer, ev. hjemmetelefon. Du må ha registrert mobilnummeret for å kunne logge deg inn på medlemssiden på www.utdanningsforbundet.no	19	Fyll inn opplysninger om ev. biarbeidsforhold hvis du har dette. Feltene fylles ut som under hovedarbeidsforhold (12).
9	Din mest brukte e-postadresse.	20	Skriv inn ev. merknader av betydning for meldingen. Hvis du har eller har hatt permisjon fra en stilling, redegjør du for dette her. Hvis du går av med pensjon eller over på f.eks. uføretrygd skriver du dette her. Vi ber om at medlemmer som mottar tidsbegrenset uførestønad opplyser om dette.
10	Skriv hvilken utdanningskompetanse du har, f.eks. førskolelærer, adjunkt m/tilleggsutdanning, lektor osv.	21	Skriv inn dato for utfylling av meldingen.
11	Marker hva slags praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) du har slik:
1: Har PPU-eksamen fra universitet/høgskole.
2: Har PPU inkludert i (førskole)lærerutdanningen.
3: Har ikke PPU (skriv i merknadsfeltet om du har annen utdanning godkjent for tilsetting i pedagogisk stilling - ev. om du er tilsatt på vilkår).
For lærer i yrkesfag krysses ev. av slik:
4: Har godkjent yrkesteoretisk utdanning.	22	Alltid underskrift ved utmelding. Medlemskapet opphører senest én måned etter utløpet av den måneden utmeldingen er mottatt.

Henriette Cecilie S. Breilid
advokatfullmektig i Raugland Advokatene

FOTO INGER STENVOLL

Utvelgelseskrets ved nedbemanning

Nedbemanning og omorganisering er særlig aktuelt i disse dager i forbindelse med fylkessammenslåing og kommunesammenslåing.

Både for arbeidsgivere og arbeidstakere er det nyttig å ha kunnskap om hvordan nedbemanning skal foregå, herunder hvilket vern de ansatte har mot nedbemanning. Disse spørsmålene reguleres både av arbeidsmiljøloven, rettspraksis og avtaleverk. Etter arbeidsmiljøloven paragraf 15-7 (1) kan ikke en arbeidstaker sies opp uten at det er «saklig begrunnet i virksomhetens forhold». Denne saklighetsvurderingen må skje ved flere plan i en nedbemanningsprosess. For det første må prosessen ved utvelgelsen av de overtallige være saklig. Deretter må det foretas en individuell saklighetsvurdering for hver enkelt arbeidstaker som er berørt.

Et spørsmål som oppstår, er hvordan arbeidsgiver skal velge ut hvilke arbeidstakere som er overtallige. Dette beror på mange forhold. Blant annet må arbeidsgiver ta stilling til hvilken krets av arbeidstakere som skal vurderes sagt opp – utvelgelses-krets. Dette vil være fokuset i denne artikkelen.

Høyesterett har foretatt en grundig gjennomgang av saklighetskravet i en sak som omhandlet omorganisering og nedbemanning i en region i Posten Norge AS (HR-2017-561-A). Et av spørsmålene som Høyesterett måtte ta stilling til var om det var saklig å avgrense utvelgelseskretsen til de sammenslåtte distribusjonsethetene.

Om hva som er en saklig utvelgelseskrets, uttalte Høyesterett: «Ved oppsigelser grunnet i behov for nedbemanning er det i alminnelighet selskapet som utgjør utvalgskretsen ved eventuell overtallighet. Det er likevel sikker rett at dette utgangspunktet kan fravikes på saklig grunnlag, jf. Rt-2015-1332 (Gresvig)».

Høyesterett viste til Gresvig-dommen der det fremgikk at også en avdeling med én ansatt kan være utvelgelseskretsen. Det ble også gjort klart at utvelgelseskriterier ikke skal være styrende for avgrensningen av utvelgelseskretsen.

Høyesterett påpekte videre at gjentatte prosesser som involverer et stort antall ansatte, normalt vil skape uro, lite stabilitet og legge beslag på betydelige ledelsesressurser. Dette vil kunne få svært negative konsekvenser for selskapets driftssituasjon og derfor gi saklig grunn til å begrense utvalgskretsen slik at færrest mulig berøres.

I Posten-dommen var det også reist et spørsmål om hvilken betydning det har for saklighetsvurderingen at utvelgelseskretsen var bestemt i avtale med de tillitsvalgte. Høyesterett mente at domstolen må være tilbakeholdne ved å prøve slike avtaler. Dette innebærer at avtaler med tillitsmannsapparatet vil veie tungt ved saklighetsvurderingen.

Høyesterett kom enstemmig til at det var saklig å avgrense utvelgelseskretsen til de sammenslåtte enhetene. Likevel kom flertallet til at oppsigelsen av den ansatte ikke var saklig. Det ble her lagt avgjørende vekt på interesseavveiningen mellom virksomhetens behov og de ulemper oppsigelsen påførte arbeidstakeren som gikk til sak. Dette er oppsiktsvekkende og viser hvor viktig det er at det foretas en individuell interesseavveining overfor hver enkelt arbeidstaker som blir berørt av prosessen.

Arbeidsgiver er altså ikke bundet til å benytte hele virksomheten som utvelgelseskrets, selv om dette er det klare utgangspunktet. Til og med svært små avdelinger kan benyttes som utvelgelseskrets, hvis det er grunnlag for å fravike utgangspunktet. Men arbeidsgiver må gi en saklig begrunnelse for hvorfor ikke virksomheten som sådan skal være utvelgelseskretsen.

«Et spørsmål som oppstår, er hvordan arbeidsgiver skal velge ut hvilke arbeidstakere som er overtallige.»

Fra forbundet

● **Utdanningsforbundet**

Hege Valås | nestleder

FOTO: TOM-EGIL JENSEN

Ny rammeplan – nye roller i barnehagen?

Etter ferien skal barnehagene jobbe med en ny rammeplan. Planen tegner en gjenkjennelig pedagogikk, hvor omsorg og lek er plattform for læring og danning. Barndommens egenverdi er verdsatt – barnehagens fremste oppgave er ikke å forberede for noe som kommer, men å bidra til mening, vennskap og trivsel her og nå. Slik rustes barn best for livet og framtida. Ikke noe av dette er nytt – hvorfor da en ny rammeplan?

Ett av målene med den nye planen er at ansvar og roller i barnehagen skal tegnes på en tydeligere måte. Dette skapte stor debatt underveis mot en ferdig rammeplan. Stortingsmeldingen som la grunnen for rammeplanen, og lovarbeidet som skulle gi en ny paragraf om vurdering og dokumentasjon, la opp til at eiere skulle gis større innflytelse på det pedagogiske innholdet.

En våken barnehagelærerprofesjon varslet politikerne om hvilke konsekvenser det kan få for barn i barnehagen, om det pedagogiske ansvaret flyttes vekk fra dem som kjenner barna og som har barnehagefaglig kunnskap. Stortinget sørget for at ikke barnehageeiere skal få blankofullmakt til å velge barnehagens pedagogiske arbeidsmåter. Vi har fått en rammeplan hvor eiernes juridiske ansvar er tydelig, men hvor styrer og pedagogisk leder er tillagt det pedagogiske ansvaret.

Samtidig vil vi få en økning av antallet barnehagelærere. Normen, som i dag gir ca. 33 prosent barnehagelærere i barnehagen, vil endres til 44 prosent. Dette skal skje samtidig med at en generell bemanningsnorm innføres. Mange partier har programfestet målet om at det skal bli en ytterligere økning. Halvparten av de ansatte i framtidas barnehage vil antakelig være barnehagelærere.

Implementeringen av en ny rammeplan bør være en god anledning til å tenke gjennom barnehagens roller på nytt. Hva skal de nye

barnehagelærerne i barnehagen gjøre, når de ikke har et uttrykt lederansvar? Hvordan skal barnehagene klare å bruke den økte andelen barnehagelærere til å styrke det faglige arbeidet?

Dagens barnehagelærerrolle er formet i en barnehage hvor hun eller han stort sett har vært den eneste med formell pedagogisk utdanning i den enkelte barnegruppe. I mange år har noen få barnehager utfordret denne modellen, men det er fortsatt ikke vanlig at barnehagelærere i det daglige arbeidet jobber tett sammen med en annen barnehagelærer. Når dette gradvis endres, skapes det grunnlag for et sterkere profesjonsfelleskap i barnehagen.

En ny barnehagelærernorm vil kunne bety at avdelinger eller baser får ulik andel barnehagelærere. Det åpner for at noen faglige oppgaver kan løses på tvers av avdelinger. Jeg vet ikke hvor vanlig det er i dag at barnehagelærere involveres i observasjon og vurdering i en annen barnegruppe enn den de til daglig har ansvar for. Eller at barnehagelærere tar ansvar for å veilede personale i hele barnehagen, innenfor fagområder som de har en særskilt kompetanse på. Nå er tiden kommet for å ta diskusjonen om hvordan barnehagelærere kan bli tydeligere som fagpersoner, og om barnehagene trenger en annen arbeidsdeling enn den vi har i dag. Undersøkelser viser for eksempel at mye arbeid fordeles etter vakter, ikke etter kompetanse.

Heldigvis er styrerens ansvar for det pedagogiske arbeidet i barnehagen tydelig slått fast i den nye rammeplanen. Det pedagogiske har forrang, foran det administrative og det personalmessige. Det er bra, for skal vi klare å løfte det faglige arbeidet i barnehagen, og bruke barnehagelæreres kompetanse enda bedre enn i dag, krever dette et kollektivt utviklingsarbeid. Da er styrerne særlig viktige, som ledere for profesjonsfelleskapet.

«Halvparten av de ansatte i framtidas barnehage vil antakelig være barnehagelærere.»

Plast som tverrfaglig tema

Hva kan barnehagebarn og elever lære om plast? På disse sidene vil vi fram mot Klimaprisens søknadsfrist til høsten komme med et klimatips til lærere i barnehage og skole i hver utgave.

Bærekraftig utvikling skal få større betydning med det nye læreplanverket for grunnskolen. Også den nye rammeplanen for barnehagen legger stor vekt på miljø og bærekraft.

Et tema som egner seg godt til tverrfaglig læring om bærekraft er plast. Her er noen tips til hva du kan sette i gang som lærer:

- Plast lages i hovedsak av olje. Kan elevene finne ut om alternative produkter laget av andre ressurser fungerer like bra? Hvor på skolen brukes det unødvendig mye plast?
- To barnehager i Trondheim fant ut at de på tre høstmåneder hadde brukt 4000 plastposer til barnas

våte og skitne tøy. Da gikk de over til gjenbruksposer spesialsydd til formålet. Kan dere også?

- Er det mulig å vise barna, på en praktisk måte, forskjellen på hvor lang tid papir brytes ned i naturen i forhold til plast?
- Om noen tiår kan det være like mye plast som fisk i havet. Hva kan det bety for oss mennesker?
- En elevgruppe på en videregående skole i Oslo gjennomførte et utforskende prosjekt om vann, der de sammenlignet flaskevann og vann fra springen. Hva tror du er renest?
- Kanskje din skole kan regne på hvor mange plastflasker elevene og

Hva er klimagevinsten ved å bruke færre plastflasker i året?

FOTO ANNE KARIN SÆTHER

deres familier kjøper i løpet av et år? Hvis innkjøpet ble redusert, hvor ville det da bli mindre klimagassutslipp? På en fabrikk et sted? På norsk sokkel? På veiene?

● Søk klimaprisen!

Utdanningsforbundets klimapris deles ut til barnehager, skoler og lærerutdanningsinstitusjoner som har gjort en ekstra innsats og kan inspirere andre i arbeidet med klimaspørsmål. Søknadsfristen for årets pris er 24. september.

Vil du jobbe mer med profesjonsetikk?

Utdanningsforbundet har samlet en del typiske etiske utfordringer mange av dere møter på i hverdagen i et hefte. De kan være et utgangspunkt for debatt og dialog om etikk i praksis og politikkutvikling, og om hva profesjonsetikk er. Vi håper at heftet tas med til arbeidsplassene og lar det ligge til inspirasjon og bruk for barnehagelærere, lærere og

ledere i barnehager og skoler. Heftet kan bestilles via våre nettsider, og ble også sendt ut til tillitsvalgte sammen med forrige nummer av Forbundsnytt.

Heftet inneholder i tillegg en del tips om hvordan dere kan jobbe med profesjonsetikk. Hvilke arenaer er det mulig å bruke for å finne tid til å drøfte etiske utfordringer og pro-

blemstillinger? Hva betyr de enkelte punktene i lærerprofesjonens etiske plattform? Er det opplagte etiske utfordringer barnehagen eller skolen står oppe i nå?

Profesjonelle valg er basert på erfaring og på et faglig og etisk grunnlag. Derfor er det viktig å ha et bevisst og aktivt forhold til de etiske valgene vi må ta. Noe av det

som kjennetegner et etisk dilemma er at det ikke finnes noen fasit. Men gjennom refleksjon kan vi bli flinkere til å begrunne de valgene vi tar.

Ønsker du å vite mer om profesjonsetikk? Gå inn på utdanningsforbundet.no/profesjonsetikk

Vil du bestille flere hefter?

Gå inn på

utdanningsforbundet.no/materiell

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet.

Arbeidstid – hva

Særavtalene som regulerer arbeidstid i barnehage og skole skal reforhandles med KS høsten 2017, og våren 2018 i Oslo kommune. Sentralstyret skal nå behandle innspillene de har fått i vårens høring.

Denne våren har Utdanningsforbundet hatt en større prosess om arbeidstid i barnehage og skoleverket. I forkant av arbeidstidsforhandlingene i barnehage og skole har Utdanningsforbundet ønsket en grundig behandling i hele organisasjonen.

Fire samlinger, to i Oslo, samt en i Bergen og en i Trondheim, har blitt avholdt med om lag 450 deltakere – fra alle nivåer i tillitsvalgsapparatet. I tillegg har de fleste lokallag levert sine oppsummeringer på bakgrunn av det de forskjellige klubbene har meldt inn.

Viktig tema

Arbeidstid, både i barnehage og skole, er viktig for læreres mulighet til å gjøre en god jobb, og skaper derfor stort engasjement. Sentralstyret ønsket en bred organisasjonsmessig behandling

av spørsmål knyttet til arbeidstid. Et sentralt punkt for Utdanningsforbundet er også å ha sentrale kollektive arbeidstidsavtaler som verner mot for høy arbeidsbelastning, sikrer at den enkelte lærer disponerer tid til eget for- og etterarbeid og faglig ajourføring, og at lærerne får økt innvirkning på organiseringen av det kollektive arbeidet, og sentralstyret vil nå se på de innspillene som har kommet.

Nestleder Terje Skyvulstad takker alle som har bidratt i prosessen og kommet med innspill, og mener vi står godt rustet foran høstens forhandlinger. Høringen må i stor grad sies å ha vært vellykket, og gir sentralstyret et godt grunnlag for å gjøre sine prioriteringer i forkant av forhandlingene. Av strategiske årsaker kan vi naturlig nok ikke nå gå ut med hvordan våre prioriteringer vil bli.

Innspillene og forslagene vi har fått vil imidlertid være meget viktige for oss når sentralstyret i høst skal vedta de overordnede kravene vi skal i forhandlinger med i KS og Oslo kommune.

Skyvulstad setter også pris på det engasjementet Utdanningsforbundets medlemmer og tillitsvalgte har vist i forbindelse med den organisasjonsmessige behandlingen av arbeidstid. Nå ber han alle som har engasjert seg å fortelle andre kollegaer hva som har kommet av innspill.

– Dette gir sentralstyret et godt grunnlag for videre arbeid med arbeidstid i barnehage og skole.

– Nå er det viktig at de som har vært på samlingene forteller hva de har hørt når de kommer hjem, til kollegaer og andre tillitsvalgte, understreker Skyvulstad.

Parallelt i skole og barnehage

I motsetning til tidligere, skjer forhandlingene av særavtalene med arbeidstidsordninger i barnehage og skole samtidig. Prosessene er likevel ikke helt identiske:

I barnehagesektoren vil det i KS-

området først være forhandlinger, så blir det enten enighet eller brudd. Ved brudd går det videre til en nemnd, før det kan tas inn i hovedtariffoppgjøret. I tillegg til Utdanningsforbundet, vil også følgende fagforeninger være med i forhandlingene: Fagforbundet (LO), Fellesorganisasjonen (LO), Delta (YS) og Lederne (Frittstående).

I skolesektoren er det ingen nemnd. Her vil det først være forhandlinger, så blir det enten enighet eller brudd, før det eventuelt tas inn i hovedtariffoppgjøret. I tillegg til Utdanningsforbundet, vil også følgende fagforeninger være med i forhandlingene: Skolenes Landsforbund (LO), Norsk Lektorlag (Akademikerne), Skolelederforbundet (YS) og ulike fagforbund i Akademikerne og Unio.

I protokollen (for arbeidstid skole/SFS 2213) fra 2014 ble det gitt et mandat til partene til å sette ned et utvalg som skulle utrede organisering av arbeidstid i skolen. I følge mandatet skal utredningen inngå som en del av grunnlaget for senere forhandlinger om SFS 2213. Rapporten fra utvalget er ventet å komme høsten 2017.

Denne høsten arrangerer vi en rekke kurs for ledere. FOTO LUTH

Kurs for ledere høsten 2017

- 21. september, Oslo: Rett og galt i utdanning
- 5. oktober, Stjørdal: Profesjonell praksis - juridisk skjønn
- 24. (fulltegnet) og 25. oktober, Tromsø: Mellom krav og støtte. Lederen som balansekunstner
- 31. oktober, Oslo: Ledelse i flerkulturelle skoler

- 21. november, Oslo: Bli en bedre skoleleder
- 22.-23. november, Oslo: Pedagogikk og utdanningsrett i samspill
- 5. desember, Oslo: Juss i barnehagesektoren
- 7. desember, Oslo: Kritikk, lojalitet og ytringsfrihet

Les mer på www.udf.no/kurs

skjer nå?

Arbeidstid er viktig for at lærerne skal kunne gjøre en god jobb. Til høsten skal såravtalene i barnehage og skole reforhandles med KS. **FOTO** TOM-EGIL JENSEN

Ny strategisk plan

Utdanningsforbundets politiske strategi er oppdatert med nye satsningsområder for perioden fra august 2017 til august 2018. Alle tillitsvalgte må kjenne den strategiske planen. Den skal konkretiseres gjennom handlingsplaner og tiltak utviklet i ulike ledd i organisasjonen.

Søk opp strategisk plan på udf.no

Forsikring for de firbente

Som medlem av Utdanningsforbundet får du 32 prosent rabatt på forsikring for hund, katt og hest. Du kan velge mellom to dekningsgrader i en husdyrforsikring. Eksempler på øvrige forsikringer du kan kjøpe direkte hos Tryg Forsikring med medlemsrabatt, er hytte-, båt- og motorsykkelforsikring.

Les mer på udf.no/privateforsikringer

Sikre hunden og katten din med husdyrforsikring.

FOTO ADOBE STOCK

Neste utgave av **UTDANNING** kommer 25. august

Imens kan du holde deg løpende oppdatert
på nyheter i utdanningssektoren
på **utdanningsnytt.no**

- GOD SOMMER -

**UTDANNING
PÅ NETT >**

UTDANNINGSNYTT.NO

**FØRSTE
STEG**

BEDRE SKOLE

YRKE

spesialpedagogikk